cronica

REVISTĂ DE CULTURĂ

4

(1278)
Anul XXVII
16—29.II.1992

Prețul : 15 lei

renaștere românească, integrare europeană

26

Dacă e adevărat că haosul dispare prin cuvînt, că alternativa disperării rămîne, totuși, speranța, că degradarea se întrerupe prin renaștere spirituală, atunci reconstrucția noastră nu poate începe decît cu reclădirea în spirit. Aceasta vrea să însemne renaștere românească, integrare europeană — miezul programului pe care îl ar în fața actuala echipă redacțională a revistei. Cu bunel și relele ei. CRONICA împlinește douăzeci și șase de an Vă (și ne) urăm La mulți ani !

Ioan HOLBAN

PREMIILE REVISTEI PE ANUL 1991

Georges Diener — Premiul pentru promovarea relațiilor culturale franco-române

Mes chers amis,

Je suis très honoré et ému de votre choix. Je tiens à remercier tous les partenaires et le public qui ont accompagné et permis l'activité du Centre Culturel de l'Alliance Française.

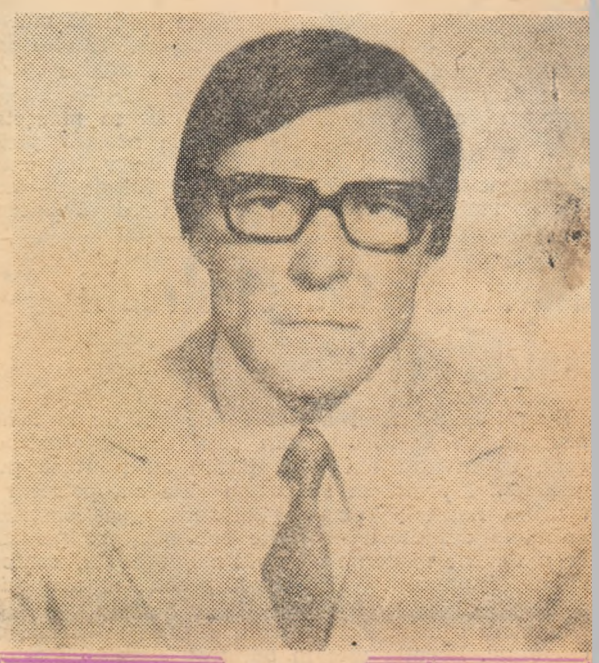

Ioanid Romanescu — Premiul pentru literatură

Dincolo de speranță m-a așteptat suferința dincolo de suferință m-a așteptat poezia dincolo de poezie nu există nimic

Leonida Lari — Premiul pentru susținerea ideii reîntregirii neamului

Neîndoplecată-întrebare :
Sînt două popoare cu-același pămînt ?
Un singur popor e cu-același mormînt —
La Putna la Ștefan cel Mare !

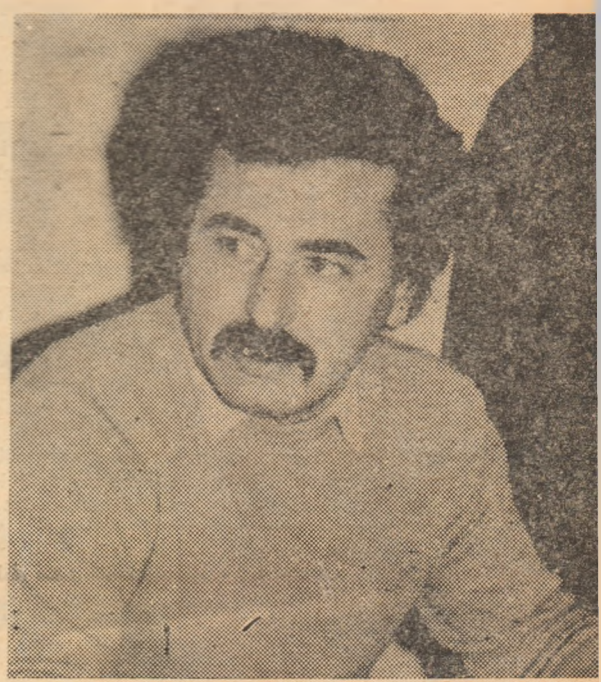

George Pascu — Premiul pentru muzicologie

„...pasiunea pentru muzică și aderarea fără rezerve la expresia ei se petrec fie, așa cum pretinde Ansermet, de la infiltrarea muzicii în noi, pe nesimțite, pentru a ajunge în conștiință și a produce diferite reacții, fie în sens invers, de la un datum perceput, care ne deschide calea către trăirea muzicii, devenită consubstanțială cu ființa noastră".

Dorin Popa — Premiul pentru publicistică

După ce atîta amar de vreme minciuna și frica au pustiit țara, ar trebui să avem curajul de a întîlni adevărul, oriunde se găsește el. Cu durere constat că nu există un singur ziar în România dispus, fără partipriuri, să țină cumpăna dreaptă, să caute, înainte de a găsi. De aceea dăm verdicte, înainte de a înțelege (asculta) pînă la capăt, de aceea avem doar adevăruri, fără să trăim în adevăr.

Urme pe zăpadă

Sloganuri păguboase

Cînd aud sau citesc că mu-sai trebuie să intrăm în Europa, îmi închipui o Românie așezată pe undeva, pe la vreo margine de Asie sau în vreun fundac din Africa, de unde o furtună făcătoare de minuni o smulge ca pe un ciulin și-o rostogolește peste țări și mări, apoi o atîrnă de Carpați, să se milogească la picioarele bătrînului continent pentru găzduirea sa. Poate nu sînt destul de isteț să pricep subtilitatea acestei ziceri imperative, însă n-am nici o îndoială că ea s-a născut într-un cap neaos românesc și nu prea deosebit de răposată tărtăcuță în care nu mai încăpeau indicațiile prețioase. Să fim drepți, totuși s-a înfăptuit ceva din acest precipitat deziderat. Am intrat în Europa prin cîteva regimente sau chiar divizii de oșteni de ambele sexe, care au uimit pe localnici, silnic deveniți gazde, cu rezistența mîinilor întinse spre ei și cu mărimea căușului palmelor. Am mai intrat în Europa și prin alte armate, ale bișnițarilor din care o parte s-au întors acasă, s-au îmbogățit subit și n-au mai prididit să aprindă lumînări în biserici pentru sănătatea fostului premier, cel ce-a administrat țara în folosul lor, întocmai ca în povestea în care ciobanul își omoară cîinii și cheamă lupii să-i păzească stîna, fiindcă aceștia nu-i cer de mîncare. În sfîrșit, am mai intrat pînă în sufletul Europei cu tot felul de voiajori de profesie, inși subțiri, care ori și-au învîrtit în gură vechea limbă de lemn, declarînd interlocutorilor că am fi aproape un popor ales, ori o altă limbă dintr-un alt lemn, susținînd că nu sîntem decît o rație tîmpită din născare și, peste asta, atinsă incurabil și de oligofrenia roșie. Toată gloata asta de trimiși și netrimiși, care bat drumurile Europei, ne-a împestrițat rău de tot cartea de vizită, și așa mînjită de acasă, de mîinile minerilor, de bastoanele scutierilor, de pronosticurile unor indivizi cu pretenții de profeți, în sfîrșit de scuipații unor buni vecini, care ne iubesc încă de la facerea lumii. Dar, la urma urmelor, nici n-ar trebui să ne întristăm că nu putem avea o carte de vizită mai de Doamne-ajută, fiindcă hotărîtor este numai jocul politic al celor mari și foarte mari, care au în mașete așii. În istoria noastră am avut și cărți de vizită extra și tot cu praful de pe tobă ne-am ales. Cred că sîntem printre puținele popoare (dacă nu unicul), care au cîștigat războaie și-au pierdut parți din țară. După cum se vede, Dumnezeu nu a fost prea darnic cu noi și, chiar cînd ne-a dăruit cu cîte ceva, ne-am dat singuri peste mînă.

Deci, cam cu asta am intrat pînă acum în Europa, iar ea, respectînd principiul schimbului reciproc avantajos, ne-a umplut magazinele de legume și fructe cu adidași și blugi, pe cele de chimicale cu whisky și țigări, ne-a pus în măcelării, televizoare color și calculatoare, în drogherii, gumă de mestecat și cafea într-un cuvînt, a răsturnat peste noi un corn al abundenței, spre care românul se uită cam cîș, știind ce are în pricăjitele lui buzunare. Cine a visat cohorte de industriași și bancheri coborînd din avioane la Otopeni și gonind apoi în mașini de-a lungul și de-a latul țării, să facă investiții, ar putea să se șteargă la ochi de ceața unor asemenea himere și să înghită porții duble de antinevralgic. Care om cu mintea limpede își poate închipui că niște nababi ar avea interesul să facă din agricultura noastră (cu un pămînt încă prea darnic) una de performanță, cînd fermierii occidentali (ca să nu-i mai amintim pe americani) întîmpină atîtea greutăți în valorificarea produselor lor? Și ce om cu bani ar veni aici, să pună la lucru o industrie care, cu cîteva guri bune de oxigen, ar putea deveni competitivă, cînd la el acasă dă din colț în colț cu prea multă marfă de acest gen? Cred că este timpul să înțelegem că nimeni nu ne va întinde mîna de dragul ochilor noștri.

Totuși România, ca toate țările aflate în situația ei, are nevoie nu de pomană, ci de o conlucrare avantajoasă (și în folosul partenerilor străini) pentru o cît de cît redresare economică. Imobilismul ori neîncrederea Occidentului față de țările ce au trecut prin aberațiile criminale ale comunismului pot acutiza pericolul întoarcerii populațiilor din aceste țări, împinse la disperare prin aruncarea lor în economia de piață — care deocamdată se arată ca o cruntă babilonie — la totalitarismul roșu sau de alte culori

Corneliu ȘTEFANACHE

Arhitectură sau construcții pentru IAȘI?

S-au împlinit anul acesta 50 de ani de la înființarea Facultății de Construcții din Iași. Crema constructorilor ieșeni, cu invitați din toată țara, au ținut să puncteze exenimentul printr-un simpozion care s-a petrecut recent în urbea noastră. Tema? „Modernizarea construcțiilor". Atributele definitorii conferite construcțiilor pentru a fi, sau a deveni moderne? Stabilitate, utilitate, confort și..., în fine, frumusețe. Caracterul practic al simpozionului, datorat mediului eminamente ingineresc in care s-a desfășurat, nu a lăsat loc la, demn de luat in seamă, evadări în teoretic. Ecuația este în definitiv simplă: foarte multe construcții suferă, nu dispunem încă de materiale și tehnologii de construcții moderne pentru a le repara, există în schimb destulă materie cenușie. Ce-i de făcut? Punct: urmează să trecem la fapte.

Tonifiant de corect. Numai că majoritatea construcțiilor primei epoci prezidențiale din istoria României suferă nu doar fizic, ci sînt într-o prea mare măsură lipsite de suflet. Sau, ca să respectăm distincția din titlu, nu sînt arhitectură. Proliferarea acestor construcții moarte, amorfe, acestor nonarhitecturi, a sfîrșit prin a îngropa în urît și mediocritate orașe întregi, orașe vii în spirit, orașe pline de substanța vizibilă a istoriei pe care o întruchipează arhitectura.

Și atunci, ce înseamnă a face arhitectură „modernă", a „moderniza" construcții, dacă de la război și pînă astăzi nu s-a făcut altceva decît să se „modernizeze" orașele și satele țării, transformînd arhitectura modernă într-un fetiș, într-o armă care a rănit iremediabil spațiul arhitecturii românești? Aceasta s-a întîmplat, poate, nu numai din cauza unei ideologii agresive față de valorile trecutului, ci și datorită faptului că în practica arhitecturii, adesea și în teoria arhitecturii de la noi, esteticul a fost și este ceva de pus în coada unei definiții, prin urmare arhitectul a fost și este chemat să rezolve, nu să creeze.

Unul dintre exemplele cele mai nefericite de „modernizare" este Iașul. Tragic în cazul acestui oraș simbol al culturii noastre este că el nu trebuia creat, întrucît exista toată plinătatea acestui verb. Era necesar „doar" efortul de a te înscrie în coordonatele lui spirituale.

În aceste condiții este imoral ca într-un simpozion de arhitectură sau de construcții care se desfășoară la Iași să nu se vorbească de răul pe care, noi toți, ni l-am făcut.

Acum însă, cînd acest rău este un fapt istoric, vizibil, palpabil, orice intervenție în oraș cu gîndul reparator sau constructiv presupune o muncă migăloasă, de bijutier, pentru regăsirea și valorificarea identității cultural-istorice în toate structurile lui spațiale. Este o muncă delicată care nu va rezolva consensul din nu știu cîte mii de apartamente, dar care, odată structurată în rezultate de valoare va face chiar din această problemă un motiv de reintegrare a construcțiilor respective într-un spațiu care va fi evident al Iașului, al acelui Iași pe care C. M. Cantacuzino îl considera o izbîndă românească.

Practic această muncă presupune proiecte făcute de iubitori ai meseriei și ai orașului care să urmărească pas cu pas străzile, piețele, siturile istorice. Apoi studii, schițe, eseuri, cărți, expoziții, simpozioane și discuții interdisciplinare la orice nivel. O luptă continuă, tenace, de a normaliza gîndirea noastră, a tuturor, în raport cu spațiul istoric care ne modelează și pe care trebuie să ni-l aducem în suflete.

În Iași, s-a reînființat de curînd Școala Superioară de Arhitectură. Este condiția ei de existență de a fi în primplanul acestei lupte, întrucît numai cîștigînd această luptă va reuși să-și dobîndească propria-i identitate. Și dacă privim bine în jur, altă speranță în afara acestei școli cu tinerii ei entuziaști, nu există.

Ionel OANCEA

De la promisiune la alternativă

Campania electorală desfășurată la RTV, pentru alegerile locale, a făcut ca în fiecare săptămînă să ni se perinde într-un ritm amețitor uneori chiar amenințător zeci de candidați — unul chiar amenințîndu-ne cu cartofi, sigilii și lumînări, partide care cu „dragoste creștinească" împart banii mănăstirilor și catedralelor, partide care ne apără de unguri, partide care pun Temelie, partide care se încurcă în propriile inițiale, candidați care promit sprijinul financiar nerambursabil al caselor regale ale Europei, jocuri olimpice la București, înflorirea culturii ca în vremea lui Pericle, Lorenzo Magnificul sau Ludovic al XIV-lea.

A fost o campanie care s-a desfășurat în principal pe trei registre; au intrat în scenă mai întîi cei pregătiți propagandistic pentru a face promisiuni greu de onorat dacă nu chiar imposibil, care ar putea atrage o parte a electoratului mai puțin predispus spre analize lucide; în al doilea rînd au apărut cei care au încercat să-și facă un titlu de glorie din a nu promite, dar din păcate nici nu au propus; în sfîrșit, a treia categorie o reprezintă cei care au propus o alternativă, care au dovedit că există și un alt mod de abordare a multiplelor probleme cu care se confruntă administrația locală.

Dacă în vara trecută constatam cu prilejul unui sondaj de opinie printre ieșeni, privind schimbarea de la primăria Iașului, că mulți cetățeni nu cunosc atribuțiile, obligațiile și competențele unui primar, cu tristețe ne-am convins în actuala campanie electorală că mulți candidați la postul de primar își propun obiective care țin de competența guvernului, dacă nu chiar a Consiliului Europei, Pieței Comune sau Băncii Mondiale. Cu greu se descurcă alegătorul în avalanșa de propuneri, promisiuni și incantații morale cu pretenții politice într-o tentativă de a atrage și mai puțin de a convinge. Fără proiecte discernabile, campania devine cîmpul închis al unei lupte în care fiecare caută să arate că este cel mai bun în organizarea spectacolului.

Cu siguranță, electoratul capătă o altă percepție a noțiunii de schimbare, ce își pierde atît sensul proverbial cît și cel al deformărilor comuniste în care schimbarea diferiților conducători se făcea în preajma congreselor sau conferințelor naționale ale partidului, fără nici o legătură cu „insuccesele" sau „meritele", principiul rotației asigurînd fiecăruia un timp al conducerii. Celor conduși — niciodată consultați asupra modului și efectelor conducerii — nu le rămînea decît minima bucuria că într-o zi un conducător local va fi schimbat. Cu totul altfel stau lucrurile într-un stat de drept unde permanent trebuie să se facă apel la un principiu esențial din breviarul democrației: **răspunderile celor aleși în fața obștii.** Deocamdată la noi nu se face apel la acest principiu doar din motive care privesc exclusiv lupta pentru putere. În statul democratic pe care ne străduim să-l înfăptuim, primordial va deveni modul în care fiecare ales își va îndeplini mandatul. Pentru aceasta este nevoie de decizie morală și responsabilitate politică, încît mulți nechemați, animați de orgolii mărunte de a „avea" propriul partid — cu cîtva timp în urmă într-un comunicat se preciza cu emfază că Partidul Laburist este sigurul partid național cu sediul la Iași, ca și cînd aceasta ar fi cheia rezolvării tuturor problemelor — ar trebui să se retragă la timp pentru ca politica să nu degenereze într-un spectacol derizoriu.

Se cere o schimbare radicală a stilului de a face politică pentru a se înlătura unele semne de întrebare asupra perspectivelor procesului de democratizare, ale evoluției spre statul de drept și economia de piață. Campaniile electorale care urmează trebuie să fie pentru fiecare forță politică nu o cazia unei lupte oarbe pentru putere, ci prilejul unor precizări și atitudini fără echivoc față de marele probleme ale națiunii. Claritatea platformelor politice și a campaniilor electorale pot constitui pasul hotărîtor în ruperea definitivă cu trecutul comunist. Vitalitatea unei democrații presupune și reformularea în termeni politici a tensiunilor și conflictelor indicînd și posibilitățile de evoluție viabilă. Cînd partide și oameni politici nu ajung să formuleze un adevărat discurs politic, ci deviază spre demagogie este momentul să fim neliniștiți! Să sperăm că vor prima argumentele și convingerile și nu atitudinile și opiniile de circumstanță, acestea din urmă putînd garanta doar persistența în eroare.

Bogdan-Mihai MANDACHE

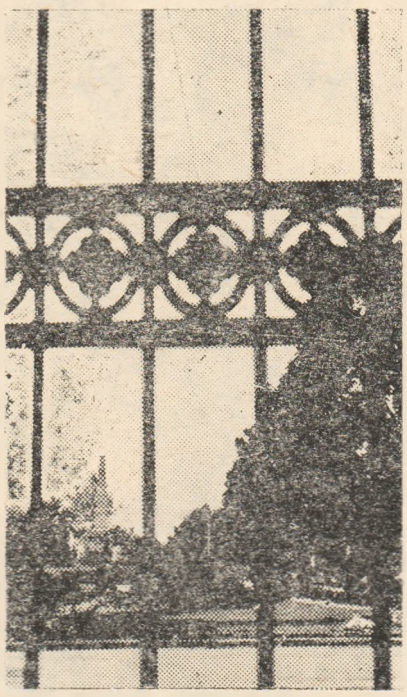

Grădina Copou, Iași

Moftologia educativă

Cu greu își poate închipui cineva cît de profundă este boala „moftologiei educative". Cum, nu s-a auzit de ea? Mira-m-aș, cînd ne pricepem de minune să dăm etichete operei divine, bipede sau mirapodate, în drumul către serviciu sau așteptînd tramvaie. Ei, o definiție clară nu se-nfiripă cît ai bate din palme; totuși, susțin că „moftologia educativă" fie și neprecizată în sensul ei, face ravagii între semenii noștri, de la vîrste fragede pînă la pensionari. Ultimilor le-o ierți, pe temeiuri care țin de bătrînețe și de implacabilele suferințe. Celor tineri le-o treci cu vederea, ca să nu te înspăimînți iremediabil.

Grație „moftologiei educative" se confundă „legionarul" cu protestatarul, „comunistul" cu oligrofrenul, „extrema" cu liberalismul, țărănismul etc., „liniștea" cu mutenia, „răbdarea" cu abulia, în fine, una cu alta, într-un carusel al greșelilor de înțelegere, în a cărui rotire se prinde aproape fiecare individ din țara asta, măcar de dragul amețelii politicoide. Copiii care m-au suportat ca profesor vreo cinci ore, la Istorie, au dat din colț în colț ca să evite, un extemporal, altul decît cu subiecte din lecția de zi: „Ce credeți voi că este o revoluție?" De fapt ce știe combatantul din bancă **despre** „revoluție"?! Și citești pe foaia întinsă peste catedră: „cauzele revoluției constau în nemulțumirea maselor populare", „revoluția tinde (sic!) către o viață mai bună", „cel mai aprig dușman al revoluțiilor a fost burghezia", „muncitorii au provocat, la 1848, revoluția populară", „este o formă a luptei de clasă", „țăranii fac revoluție fiindcă sînt împilați". Conexiunile de acest gen nu le sună deloc străin în urechi, nu stîrnește uimiri la 13 sau 14 ani, nu se conștientizează ca aberații. A te întreba „de ce"? mi se pare inutil; soluția chestiunii zace prin apartamentele părinților. De o mie de ori și se instilează în urechile junimii ilogismele parentale, sub pretextul lămuririi definitive (e vîrsta care solicită privilegiul unui adevăr ultim), iar copilul, oricît de capabil ar fi, tot preia falsa tentă de discernămînt a celor apropiați lui. Ți-l închipui peste zece ani, gata de absolvire sau bine întemeiat la locul său de muncă, distribuind gogomăniile vremii cu o identică nonșalanță, gata să peroreze și în fața progeniturii, și în fața rudelor. Ce mult semeni cu tatăl/mama dumitale!

E odios să adaugi la tarele pregătirii intelectuale „tradiții" în clasificare: ăla-i așa, celălalt e altfel, „știm noi cum a fost la...", „îți spun eu cum...", picături de otravă nedistilată scurse mefistofelic în urechile ascultătorilor de ocazie. Mai rău este că un copil reține repede, iar părinții săi, ehei!, reprezintă deseori modele unice și etaloanele justeții. Și apuci să cunoști elevi care-ți explică o multime de fenomene aplicînd scheme de **Curs scurt,** uneori cu o rigoare demnă de vremuri apuse.

Dificil este și să creezi altceva, inteligibil și fundamental pentru ulterioare lămuriri mai profunde. Manualul de istorie este împănat cu frazeologia stupidă a anilor '80; mă rog, lipsesc doar citatele, dar parcă fără ele, cartea universală a pregătirii școlare de specialitate își pierde suculența și puterea de convingere. Părinți „vechi" rămași aidoma, manuale vechi travestite — cum să nu facă ravagii „moftologia educativă"?

Mihai-Răzvan UNGUREANU

TRUPA TEATRULUI NAȚIONAL DIN IAȘI - UN ORGANISM STRESAT

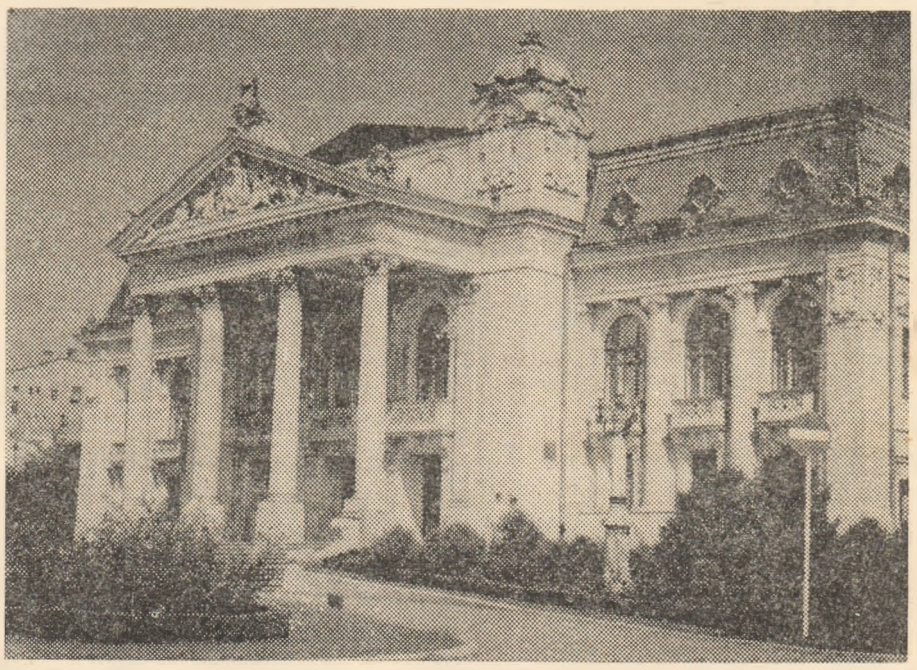

După ce am publicat, în numărul trecut, discuțiile cu poetul MIHAI URSACHI, ex-directorul, și cu criticul VAL CONDURACHE, actualul director al Teatrului Național, am adresat cîteva întrebări colectivului artistic din dorința de a clarifica — pe cît posibil — controversata problemă a schimbării conducerii prestigioasei instituții de spectacole.

Iată întrebările :

1. Ca actor, care socotiți că sînt cauzele recentei schimbări a conducerii Teatrului Național ?

2. Care au fost, după părerea Dvs. principalele realizări și neîmpliniri ale colectivului artistic sub conducerea poetului Mihai Ursachi ?

3. Cum vedeți evoluția Teatrului sub conducerea criticului Val Condurache ? Ce credeți că ar trebui că întreprindă noul director pentru a aduce Teatrul în stare de competitivitate pe plan național și internațional ?

4. Personal, ce ați dori să jucați în stagiunile următoare și ce șanse credeți că aveți pentru a vă realiza proiectele ?

Răspunsurile primite le grupăm în prezenta pagină. Unii actori și-au exprimat preferința de a rămîne anonimi.

Dionisie Vitcu a dorit ca în loc de răspuns să re-publicăm scrisoarea lui din 29 iunie 1991 către Mihai Ursachi. Tuturor le venim în întîmpinare.

RED.

TEOFIL VÂLCU

1. Există o zicală românească : „Orice român se naște poet", dar nu se poate spune că orice român se naște director. Lucrurile nu trebuie exagerate și împinse pe un făgaș sau altul. Ca să fii un bun director sînt necesare anumite calități și să te afli în cunoștință de cauză. Consider că tocmai lipsa acestor calități l-a marginalizat pe domnul Mihai Ursachi în sfera teatrului.

2. Dacă ar fi fost împliniri, nu s-ar fi ajuns la situația actuală. Căreia, după părerea mea, i se dă prea multă importanță, se discută prea mult în jurul ei.

3. Eu am foarte multă încredere în inteligența și capacitatea teatrală a criticului Val Condurache. Lucrînd de aproape două decenii în teatru într-un post cheie (secretar literar) cunoaște lumea și din interiorul, dar și din exteriorul fenomenului teatral. Ca secretar literar a avut multe succese, dar nu totdeauna i-au fost acceptate căutările, propunerile pentru realizarea unor spectacole de referință de către conducerile respective care uneori stopau tentativele de emulație.

Totul trebuie luat de la început. Un anumit început. În primul rînd, jalonarea unui program artistic pe o perioadă limitată care să trezească interesul marelui public pentru teatru, necesitatea de a veni la teatru. Cu căldura și tactul pedagogic de care dispune, Val Condurache trebuie să formeze trupa pe dimensiuni interpretative autentice, lucide, cinstite, astfel încît cînd un actor se va bucura de succesul colegului său mai mult decît de propriului succes, partida va fi cîștigată.

4. Teatrul a fost generos cu mine oferindu-mi o paletă foarte variată de roluri, așa că orice propunere mi s-ar face (chiar și aceea de portar !) mă simt datator să o onorez. În Teatrul Național, eu am fost și soldat și general. Chiar dacă acum s-ar părea că sînt în retragere. Și cum fiecare visează la un personaj, acum îmi doresc OEDIP LA COLONNA de Sofocle pe care mi l-a propus regizorul Ovidiu Lazăr. Datorită experienței acumulate de-a lungul atîtor ani de teatru, directorul Teatrului Național, domnul Val Condurache, mi-a propus și am acceptat nu fără emoții postul de consultant artistic, lucru pe care de altfel l-am făcut și fără a fi oficializat. Curînd voi relua repetițiile la piesa „Vulpea și strugurii" de G. Figueiredo. Deci mi se deschid noi drumuri. Vivat Thalia !

EMIL COȘERU

1. Situația tensionată creată de director între el și trupa de actori.

2. Principala realizare a lui M. Ursachi fost insistența cu care a pledat pentru montarea lui Vișniec și Astaloș.

Neîmplinirile țin de suspiciunile și neîncrederea care la un moment dat au pus stăpînire pe M. Ursachi. Dar neîmplinirile țin nu numai de el, ci și de noi toți, chiar și de public.

3. Val Condurache e un om de teatru, trăit în teatru și hrănit cu teatru. Sînt convins că în Iași e singurul care poate prelua o funcție de asemenea răspundere. Și e de admirat pentru curajul avut. Ce ar trebui să întreprindă ? A și făcut-o cînd și-a expus „platforma" la instalarea lui. Relații cu regizorii foarte buni din țară, care vor să vină să monteze la Iași. Colaborarea cu toți factorii care contribuie la montarea unui spectacol actor—dramaturg—regizor—scenograf. Aceeași problemă se pune și pentru contactele internaționale.

Dar nu depinde numai de el. Sînt și alte foruri și forțe care pot și trebuie să ne ajute. Sînt convins că Val Condurache are cheia !

4. Nu mi-am dorit niciodată să fac ceva special. Cu atît mai mult, acum, cînd dorim cu toții ca lucrurile să se așeze și să fim lăsați în pace.

FLORIN MIRCEA

1. Incompetența în funcție și totalul dezinteres față de problemele teatrului.

2. Premiile obținute la festivalurile de la Oradea și Botoșani în 1991.

Neîmpliniri ? Un repertoriu arbitrar, și acesta nerespectat în întregime, utilizarea nejudicioasă a trupei, montarea unui spectacol costisitor și fără premize de reușită împotriva opiniilor din colectiv, slaba prezentare a teatrului la Festivalul Național, înrăutățirea relațiilor cu presa de specialitate și crearea unei atmosfere insuportabile în cadrul colectivului nostru.

3. Sper ca evoluția Teatrului sub noua direcție să fie benefică atît pentru Teatru ca instituție, cît și pentru colectivul artistic. Cred că principalele obiective care trebuiesc atinse sînt : întoarcerea și realizarea unui repertoriu pe măsura obligațiilor și pretențiilor celui mai vechi Teatru Național din țară, pentru punerea în valoare a potențialului colectivului artistic ; reinstaurarea unei atmosfere propice creației ; asigurarea unor colaborări cu regizori de primă mînă ; reîmprospătarea colectivului artistic ; propulsarea realizărilor teatrului nostru prin toate mijloacele.

4. Din experiența tristă a unor colegi am învățat să nu-mi doresc roluri anume. Aștept ca și pînă acum să fiu distribuit de regizori, în baza posibilităților și disponibilităților dovedite, în roluri cu cît mai multă substanță dramatică din piese valoroase și sper că aceasta se va realiza.

ADINA POPA

1. Regizor. 2. Regizor. 3. Regizor. 4. Regizor.

CORNELIA GHEORGHIU

1. Regizor. 2. Regizor, regizor. 3. Regizor, regizor, regizor. 4. RE-GI-ZOR.

MONICA BORDEIANU

1. În 18 ani de meserie am funcționat în trei teatre, sub conducerea a șase directori.

Personal nu am întîlnit pînă la dl. Ursachi, un director de teatru care să nu vină la vizionări, consilii artistice și spectacole, să lipsească la întîlnirile trupei cu oameni de teatru, să desconsidere hotărîrile Consiliului de administrație, să le modifice sau să ia hotărîri de unul singur, să nu cunoască nici măcar numele actorilor trupei pe care o conduce.

Întîmplător am fost unul dintre actorii pe care, deși nu i-a văzut niciodată pe scenă, dl. Mihai Ursachi i-a retrogradat, în urma negocierilor, cu 10—14 gradații. Orice argumente, orice explicații ce rute au rămas fără răspuns sau cu răspunsuri de genul : „Dacă aș fi venit să văd spectacolul, acesta era mai bun ? sau : „Eu fac un sacrificiu venind la teatru". Consiliul de administrație a fost pus în temă asupra cazului meu abia după a cincea contestație depusă.

Acestea sînt doar cîteva aspecte din comportamentul bizar al fostului director dl. Mihai Ursachi, pe care, subliniez, îl admir și îl respect ca poet și om de cultură.

Marea mea dezamăgire a fost însă director artistic adjunct, dl. Emil Coșeru căruia i-aș aminti o replică din piesa „Don Carlos" : „Prințul, în tînăra sa mamă, și-a pierdut logodnica". Astfel noi în proaspătul (pe atunci) director artistic adjunct, am pierdut un coleg îndrăgit și simpatizat de toți și un excelent lider sindical. În loc să încerce o mediere între colegii săi — pe care îi cunoștea bine — și dl. Ursachi (în completă necunoștință de cauză), dl. Coșeru și-a asumat toate gafele acestuia, a girat nedreptăți flagrante, a devenit (depășit de situație) dur, inflexibil, cu o unică obsesie : lunile și premiera, indiferent de condiții și realizări, uitînd că lucrează cu oameni, într-o instituție artistică.

Aștept, cu mare speranță, să redevin colegul și actorul Emil Coșeru, așa cum l-am cunoscut timp de zece ani.

2. Cred că principala realizare, în această perioadă grea (pentru teatre în general, pentru al nostru în special), a fost coeziunea colectivului ; despre neîmpliniri nu pot vorbi, lupta cu morile de vînt, evident pierdută, nu poate fi o neîmplinire.

3. La această întrebare răspund deocamdată : nu știu. Contez mult pe inteligența d-lui Val Condurache, pe experiența lui de teatru, pe tactul și pe sensibilitatea sa. Am convingerea că trupa noastră e competitivă pe plan național și internațional, deocamdată însă cred că este un organism stresat.

Ca sugestie practică : un director administrativ de nădejde ne-ar prinde bine.

4. Iubirile mele (statornice) în teatru rămîn Cehov și Ibsen. Nu exclud posibilitatea unor surprize.

Pentru stagiunea următoare mi-aș dori un rol într-o piesă de Cehov. Îmi pare o dorință realizabilă...

(continuare în pag. 9)

PROTEST

Domnici Sale Domnului Mihai Ursachi, Directorul Teatrului Național

Motto

„Mihalache, cînii tăi
Mie-mi par niște potăi.
Tu-i hrănești destul de bine
Ei te mănîncă pe tine".

Sfetnicii Dumneavoastră, abuziv cocețați în biroul lui Sadoveanu, vor să vă compromită prin toate mijloacele și cu scop bine definit. Prin aranjamentele lor, au adus Teatrul Național în starea deplorabilă, că-i trist pe dinafară ca o casă de vădană, iar pe dinăuntru — de neînțeles ; precum o droaie de copii, „fără mamă, fără tată" se joacă în bumbi și se bat cu lingurile-n cap deasupra unei strachini știrbe și aproape goale.

Domnule Director, nu este un secret că de o bună bucată de vreme, independent de voința mea, apar din ce în ce mai rar în producțiile Teatrului. Nu este un secret că toți regizorii valoroși care au lucrat în Teatrul Național m-au folosit la adevăratul meu potențial artistic.

Nu este pentru nimeni un secret că în ultima vreme Teatrul Național, „Casa lui Alecsandri", a devenit locul unde se poate Orice și Oricum ! Colaboratorii Dumneavoastră, oamenii de bine din Teatrul Național, s-au grupat și cu steagul „normelor" deasupra capului, susținuți — nu fără interes — de contabila „artistă", fac planificări de moment și de perspectivă, stabilesc și scot piese dintr-un repertoriu care se vrea mondial, la înălțimea Europei !

Domnule Director, ați aburcat în scaunul lui Sadoveanu mediocritatea, care vrea să ne niveleze și să ne alinieze. Omul Dumneavoastră de încredere vrea să se afirme cumva și ne dă lecții de artistărie, săracul, intervenind în pregătirea spectacolelor (de pildă, în **Avarul**) mai abitir decît în „epoca de aur".

Se face reclamă cu ostentație unor spectacole „neînțelese" de publicul spectator ieșean și se trec sub tăcere realizări de certă valoare artistică. Actori tineri, înzestrați și așteptați de public, sînt obstrucționați în diferite moduri, uneori chiar sancționați pecuniar, pentru că nu fac jocul unor interese.

În această stare de lucruri, mă văd nevoit să protestez pe lîngă Omul de cultură, Directorul Teatrului Național Mihai Ursachi și să cer :

— Încetarea amestecului abuziv în modificarea spectacolelor fără acordul realizatorilor ;

— Demiterea Consiliului de administrație, nerespezentativ pentru Teatrul Național, ilegal și abuziv ales de contabila instituției, Consiliu ce și-a făcut datoria aducîndu-ne în pragul falimentului ;

— Demiterea adjunctului Dumneavoastră, ros de invidie și gelos pe artiștii născuți iar nu făcuți, și folosirea organigramei în conformitate cu instrucțiunile Ministerului Culturii ;

— Demiterea contabilei, care confundă viața artistică cu cea uzinală, și a cărei venire în Teatru a marcat scindarea colectivului și proliferarea vrajbei între actori.

Domnule Director, dacă Dumneavoastră nu puteți rezolva această stare conflictuală prin măsuri energice, mă văd nevoit să-mi caut alt loc de muncă și să părăsesc Teatrul Național, spre „binele" tuturor.

Cu multă tristețe,
Dionisie VITCU

Iași, 29 iunie 1991

P.S. Astăzi regret că, la timpul potrivit, distinsul poet Mihai Ursachi n-a luat în serios protestul meu.

D. V.

Funcția schimbă omul? Omul sfințește locul?

Conf. dr. MARIN COSTICĂ – Sindicatul UNIO

Devansarea alegerilor universitare a fost cu intenție

— Domnule Marin Costică, care e opinia dumneavoastră despre întîlnirea liderilor sindicali (astăzi, 8 februarie 1992) din Convenția Universitară și rezultatele ei?

Marin Costică — Opinia mea personală ar fi următoarea: în ceea ce privește alegerile la Universitate, ele vor rămîne așa cum s-au desfășurat.

— Considerați alegerile de la Universitatea ieșeană ca fiind cu intenție devansate și dacă sînt devansate — față de ce sînt devansate și ce s-a urmărit?

— E destul de dificil de răspuns la această întrebare. Cred că totuși a fost cu intenție, dar nu știu nimic precis ce se află la baza acestei intenții. Nu știu nimic acuma, adică nu știu liderii, de acolo, de la Universitate, că aceste alegeri au fost începute la vreo decizie a Ministerului Învățămîntului, sau nu. Nu-i ceva clar.

— Ei au aplicat regulamentul, nu?

— Regulamentul a fost același, dar acel regulament nu spune nimic cu privire la data alegerilor, cu privire la devansare.

— Cum considerați demisia rectorului Universității ieșene?

— Sigur, fiecare are dreptul să stea în funcție sau să renunțe la această funcție. În condițiile în care s-a întîmplat acest lucru, ținînd seama de cele care s-au discutat astăzi, n-aș putea spune că nu sînt de acord cu un astfel de act de voință, pentru că aparține fiecăruia să-și dea demisia, sau nu.

— Totuși, care credeți că ar fi motivația reală a demisiei?

— Nu cunosc nimic în această privință, pentru că nu am participat la ședința respectivă a Senatului, la biroul Senatului, repet doar ceea ce s-a scris în presă și ceea ce a declarat domnul Călin Ignat, și anume că, ceva motive politice ar fi la bază; ceea ce eu nu pot să înțeleg, m-am gîndit la treaba asta, pentru că domnia sa a fost ales în această funcție în care a stat numai vreo trei zile, după care și-a dat demisia. Situația politică, din țară, era aceeași și înainte cu trei zile și după demisie. Așa că rămîn nedumerit, ce fel de logică este aceasta. Dacă aș fi fost personal în Senat aș fi adresat o astfel de întrebare, în genul următor: Cu ce s-a schimbat situația aceasta, atmosfera aceasta, pentru că acum trei zile sau patru (nu știu precis cîte au fost) ați acceptat și acum nu mai acceptați?

Cercetător dr. PETRE CARAMAN – Președintele Solidarității Universitare

Au reapărut vechile structuri

— Stimate domnule Petre Caraman, dumneavoastră prin Solidaritatea Universitară, contestați alegerile care au avut loc în Universitatea ieșeană.

Petre Caraman — Da, eu nu sînt de acord cu faptul că au reapărut vechile structuri, după cum este rectorul Călin Ignat, la matematică este Teodor Precupanu, care a fost prodecan și înainte de revoluție, și de asemenea o serie întreagă de alte facultăți, după cum sînt informat, deci au venit, iarăși, persoane din vechile structuri.

— Considerați că cei aleși nu sînt competenți, de fapt ce acuzații aveți la adresa lor?

— Eu detalii n-aș putea să vă dau, avînd în vedere că eu lucrez în cercetare, dar din informațiile pe care le am privind ansamblul cadrelor didactice alese acuma în posturi de conducere, se pare că este vorba de reintroducerea vechilor structuri.

— Deci dumneavoastră acuzați reintroducerea vechilor structuri, nu calitatea lor profesională?

— În special faptul că au aparținut vechilor structuri.

Conf. dr. LUCA PIȚU – Facultatea de Litere

Ne izbim zilnic de Caracatița Universitară

— Domnule Luca Pițu ați adresat, nu de mult, o epistolă rectorului Universității ieșene Călin Ignat. Ce problematică aborda epistola?

Luca Pițu: O problematică foarte simplă, de care ne izbim zilnic în învățămîntul superior: aceea a „caracatiței" universitare (dacă îmi îngăduiți să fac o aluzie culturală, chiar și modestă, la îndrăgitul serial televizat **La Piovra**). Iată ce se întîmplă: dispărînd, în decembrie 1989, dubla subordonare a instituției — față de Ministerul Învățămîntului și de partidul unic —, devenind ea autonomă, garda securicomunistă s-a constituit rapid în mafie, noul rector, propulsat de cel vechi (Viorel Barbu, care a făcut carieră administrativă grație unui atu esențial: a „condus" teza de doctorat a domnișoarei Zoe Ceaușescu), a devenit „naș", iar „baza temeliei fundamentului" gestiunea Tovărășiei Sale a devenit „nepotismul" pe toate planurile: recrutarea personalului didactic, promovarea trimiterilor în străinătate, reorganizarea algoritmului didactic, a cercetării ș.a.m.d.

Să luăm bunăoară și **sine ira et studio**, recrutarea noilor cadre sau înscrierile la doctorat. Va fi edificator: rectorul Călin Ignat a dat pildă, aducîndu-și proprii fii „la mălai", deși terminaseră studiile cu medii foarte mici și nu erau înzestrați pentru cercetare științifică. Spre a-i aduce, avea nevoie de „conlucrarea" unor decani, șefi de catedră, consilii profesorale, jurii de selecționare „înțelegătoare". Și dumnealui a trebuit să fie „înțelegător" cînd decani, precum cel de la Filosofie, și-au adus, prin concursuri **ad hoc**, în spațiul universitar, finii, cumătrii, nănașii, verii, frații și alte cimotii de nefericită pomenire. La fel cu promovările: nefiind dosar ideologic, criteriul de înaintare în grad didactic a fost bunul plac al șefilor de catedră, girat de instanțele — decanală și rectorală în funcție de interese „omenești, preaomenești". Așa se face că oameni foarte valoroși, cunoscuți în specialitate, cel puțin pe plan național, autori de cărți importante, au fost blocați sau amenințați cu expulzarea (a se vedea cazul profesorilor Petre Ursache, Mihai Drăgan, Virgil Catargiu), iar încarnări ale ideii platonice de nulitate s-au văzut conferențiari, profesori plini, șefi de catedră, calitate în care și-au „selectat" prin „concurs" colaboratorii după chipul și asemănarea lor în cel mai bun caz, după nepotism în cel mai rău.

În străinătate, Călin Ignat și decanii din subordine (bucurîndu-se totodată de o bună „conlucrare" pe orizontală cu colegul său Alexandru Călinescu, prorector responsabil al relațiilor interuniversitare, căruia i-a acordat vila fostului director Creangă și i-a trimis amîndoi copiii la studii în Străinătate, la urmă acordîndu-i un Lectorat la Sorbona, unde a plecat „cu cățel și purcel") au trimis oamenii cu dosare alcătuite în 1987—1988—1989 după criterii foarte restrictive: apartenență la PCR, căsătorie, copii, colaborare cu Securitatea, nedîndu-și osteneala, minima osteneală, de a le rediscuta de formă în ședințe tot **ad hoc**. Așa se face că Liviu Leonte, care a mai fost în străinătate vreo șase ani și e de vîrsta pensionării a fost trimis la Montpellier în locul, să zicem, unui tînăr doctorand bun vorbitor de franceză, dornic să se instruiască și să depună activitate de propagandă românească. Strîns cu ușa în Străinătate, prorectorul Călinescu a recunoscut față de domnul Mihai Dinu Gheorghiu, că aranjamentul nu l-a făcut el, ci susmenționatul cu rectorul Ignat.

Reorganizarea învățămîntului? Păi, nici în ziua de azi nu s-a putut crea un an doctoral pentru absolvenții de facultăți. Nici mult așteptata Catedră interdisciplinară de Semiotică, nu era nevoie de parale, iar specialiștii buni fuseseră contactați. Dar a crea un an doctoral și teste serioase de admitere la Doctorat ca în Apus, înseamnă a leza interesele nepotismului mafiot. Cum ar putea un „nepot" cu media de absolvire 6 să facă față unor teste dificile și unui antrenament intensiv?

— Care a fost răspunsul domnului Călin Ignat?

— Scrisoarea mea de contestație, lungă de 11 pagini, nu e un memoriu și nu cere un răspuns personal, e mai degrabă o schiță de proces-verbal al dezastrului securicomunist la Universitate. Rectorul Călin Ignat, crezînd probabil că în spatele meu e un grup de presiune sau că am de gînd să o difuzez în presa centrală, știindu-se și foarte compromis, a citit-o în Senat, fragmentar, ca un jucător de șah îmbătrînit în rele și care pretinde a prevedea mișcarea adversarului.

— Ce ați urmărit și ce credeți că ați realizat prin această scrisoare deschisă?

— Am conceput-o ca un act gratuit și ca un document pentru arhivele Universității: se intitulează **Scrisoare de Contestație III**, pentru că am mai adresat două, în septembrie 1989 predecesorului lui Călin Ignat, lui Viorel Barbu, penultimul rector (să sperăm!) comunist al Universității ieșene, prin care ceream, între altele, autonomia instituției, încetarea amestecului securipartinic, demnitate administrativă. Iată, acum avem autonomie, dar efectele ei sînt din păcate negative.

Am conceput-o ca un act gratuit, și, spre totala mea surprindere a avut efect, iar oamenii au prins curaj, fie personal, fie în cadrul activității de contestare sindicală: nu se mai tem că, vorbind, își vor risca postul, avansarea, plecarea în străinătate. Au înțeles, în sfîrșit, importanța „transparenței" în societatea posttotalitară. Căci, așa cum ne-a învățat Divinul Marchiz, cel care a rostit indicibilul din Vechiul Regim — și din toate regimurile, „filosofia trebuie să spună totul. Trebuie spus totul".

— Care este, după opinia dumneavoastră, motivația demisiei rectorului Universității „Al. I. Cuza" din Iași?

— Rectorul Călin Ignat are multă dreptate atunci cînd pretinde că demisia Tovărășiei Sale are rațiuni politice pentru că, în Vechiul Regim, fiind el secretar de partid pe Universitate, prorector și dign reprezentant al Nomenklaturii Ceaușiste, acum, e judecat după dosar (cu toate că, în realitate, oamenii îl judecă după gestiune, iar gestiunea e catastrofală). E drept că, în Germania, denazificarea s-a făcut cu naziști; e drept că aici, ieșirea din comunism trebuie să se facă, iar, cu foștii securiști; activiști; comuniști. Numai că avem o diferență: în Germania, denazificarea se făcea sub controlul Trupelor Națiunilor Unite, garante ale procesului de „democratizare" iar la noi, „opinia publică", mediile de informare nu au tancuri, nici rachete.

Părerea mea e că rectorul Ignat și-a dat demisia pentru că e prea compromis și nu a fost suficient de abil pentru a-și acoperi abuzurile. Într-o societate „normală", occidentală, unui asemeni as al corupției îi rămîne o singură cale, iar ea trece pe la tribunal și se oprește la penitenciar.

E greu, însă de crezut că, în „democrația originală", Ministerul Învățămîntului sau Senatul Universității vor deschide măcar o anchetă, măcar o simplă anchetă acestui Roman de vîrsta a treia.

— Care este, la ora actuală, climatul moral și spiritual al cadrelor didactice universitare?

— Cît îmi dau eu seama, domnesc abulia și melancolia posttotalitară. Profesioniștii de fort visează să plece din țară sau măcar, în Capitală. Aceeași lipsă de entuziasm se constată și printre studenți care văd și aud ce se întîmplă; care suferă mai ales dacă au note mari sau sînt șefi de promoții, — cînd văd ce ravagii face nepotismul și că pentru ei nu sînt șanse de a ocupa un post în cercetare, în învățămîntul superior, de a se înscrie la doctorat, sau de a beneficia de o bursă în străinătate.

În **Scrisoarea de Contestație III** am dat exemple precise de la Facultatea de Litere, unde cunosc foarte bine studenții și sistemul de recrutare a tinerelor cadre. Într-adevăr, într-adevăr; Irimia le-a venit de hac; într-adevăr, într-adevăr, mediocrii și comuniștii recrutează mediocri cu ajutorul cărora pot mai tîrziu „implementa" alegeri „democratice" și promovări **sui generis**.

— Care ar putea fi căile de ieșire din acest climat?

— Deși foarte pesimist, continui să cred în forța rostirii, în contestarea bazată pe Legalitate și exigență de adevăr, în rolul presei, în „transparență". Trebuie adus totul la cunoștința publicului, iar mediile de informare au de jucat, pentru distrugerea structurilor securicomuniste, rolul trupelor aliate în Germania denazificării. Și nu e puțin lucru. Universitatea nu este o societate secretă, sistemul ei de funcționare trebuie cunoscut de toți cei interesați de ieșirea din impas. Altminteri, Iașul are șanse mari de a rămîne și la acest capitol pe ultimul loc.

Ancheta „Cronicii"

la Universitatea „Al. I. Cuza" Iași

În urma protestelor (care s-au dovedit, în final, insuficient argumentate), apărute în cotidianul „24 : ore" din 4 februarie 1992, ale Convenției Sindicale Universitare și ale Solidarității Universitare, redacția revistei Cronica a considerat necesară o anchetă care să lumineze, pe cît posibil, cauzele ce, printre altele, au determinat demisia rectorului Călin Ignat, proaspăt reales. De fapt, atît Sindicatul cît și Solidaritatea Universitară doresc a promova în locul vechilor structuri, acuzate de apartenență la Vechiul Regim, structuri noi, democratice (D-l Călin Ignat a evitat să răspundă la întrebările noastre).

Din anchetă a rezultat lipsa de coordonare și promptitudine a celor care se opun vechii structuri cît și la faptul că, în fond, asistăm la clasica luptă dintre generații, veche de cînd lumea, peste care s-au suprapus tarele lăsate moștenire de structurile comuniste.

Credem că, în contextul actual, noul, promovarea valorilor, dreptul la afirmare intelectuală vor avea, totuși, cîștig de cauză. Și în nădejdea aceasta am purces la publicarea anchetei pe care am dorit-o cît mai obiectivă, avînd ca scop principal informarea corectă a opiniei publice. Așteptăm și alte intervenții, de la cadre didactice, membri de sindicat, studenți.

Funcția schimbă omul? Omul sfințește locul?

Prof. dr. ȘTEFAN AVĂDANEI – Decan al Facultății de Litere

De fapt nu contest nimic

— Stimate domnule Ștefan Avădanei, cine a decis programarea alegerilor în cadrul Universității „Al. I. Cuza"?

Ștefan Avădanei: — Programarea alegerilor s-a decis, în primul rînd, în funcție de perioada de timp care a trecut de la anterioarele alegeri. Alegerile anterioare s-au făcut în ianuarie 1990, și s-au făcut pentru doi ani. Deci în ianuarie 1992 sînt exact doi ani de la alegerile anterioare, cînd, foarte firesc, expiră mandatul fostelor organe de conducere. Drept care, în decembrie 1991, în jur de 17 decembrie, în ultimul Senat din decembrie, rectorul a propus lansarea alegerilor, pentru ca ele să fie gata în ianuarie — numărul unu. Numărul doi: tot în ședința de Senat respectivă, s-a anunțat că aceste alegeri, care oricum vin firesc în ianuarie, sînt imperioase și din următorul motiv al Universității, nu al facultăților; doi prorectori sînt plecați. Deci rectoratul nostru funcționează fără doi prorectori; prorectorul pentru relații externe, Al. Călinescu și prorectorul pentru probleme didactice profesionale, prorectorul D. Zaiț, amîndoi plecați în străinătate pentru o perioadă de timp mai lungă. Deci, chiar dacă s-ar fi făcut alegeri, să zicem, ceva mai tîrziu — în martie, cînd se fac în unele locuri, deși și la Cluj s-au făcut alegeri înainte de Iași — Universitatea nu putea să provoace acum un nou set de alegeri (acestea nu sînt justificările mele, sînt ale rectorului), pentru a alege doi prorectori, pe care să-i punem acolo pentru o lună de zile, sau două, după aceea să facem alte alegeri pentru înlocuirea celor doi prorectori ș.a.m.d. Deci: una — ele sînt legale din punct de vedere al mandatului tuturor organelor de la catedră pînă la Rectorat, — din 1990 — doi ani fix; și a doua a fost — să zicem, poate grăbită la noi, din motivul ăsta.

— Că nu erau cei doi prorectori. Dar sindicatul UNIO consideră că totuși au fost cu intenție, în sensul că se știa de apariția acestui regulament privind alegerile și desfășurarea activității în cadrul Universității, dar s-a urmărit eludarea lui prin aceste alegeri. Este corect acest punct de vedere?

— Se știa? Adică cine știa? Eu, ca membru în Senat nu știam. Dacă se știa așa în general și unii știau și alții nu știau, atunci ar trebui să spună cine știa — sindicatul respectiv. Eu, spre exemplu, și majoritatea oamenilor din Senat cu care am vorbit, șefi de catedră, decani și ce mai sînt acolo, nu știa nimeni despre existența unui regulament al sindicatelor. Deci, nu au fost grăbite din motivul acesta, în nici un caz, din punctul meu de vedere.

— Deci protestul nu are temei? Protestul apărut în presă.

— Eu nu-l văd ca fiind un protest întemeiat.

— Am înțeles, că la Catedra dumneavoastră, Facultatea de Litere, sînt probleme. E adevărat?

— Dacă îmi permiteți să revin numai puțin. Eu aș vedea asta puțin invers. Aș vedea — revin la întrebarea de mai înainte — faptul că cei care pregăteau o reorganizare a alegerilor, au fost, în ciuda lor, luați prin surprindere de această grăbire a alegerilor universitare, și nu au avut ei timp să-și facă programul.

— Deci a fost un fapt post-factum?

— Cred că surprinderea a venit din partea lor, care pregăteau o — nu știu cum să-i zic — pregăteau o modalitate de desfășurare a alegerilor care să convină mai știu eu cui sau... Iar la Facultatea de Litere, din punct de vedere al desfășurării alegerilor, și asta s-a analizat într-un Senat anterior, în ianuarie, cum s-au desfășurat alegerile pînă la Senat, toate declarațiile din facultate au fost că s-au desfășurat în limitele tuturor regulamentelor existente. Nu a existat nici o sesizare pînă în momentul de față, cum că la vreo catedră sau la Decanat au fost probleme cu alegerile. Și asta a fost declarația fostului decan, în ultimul Senat la care a participat. La Litere, alegerile s-au desfășurat la toate nivelurile și la catedrele din facultate absolut regulamentar. Că post-factum unii oameni s-au gîndit că poate era bine să fie aleși în Consiliu, sau ei să fie delegați în Senat, asta mie mi se pare foarte firesc.

— Fostul decan, D-l Irimia, s-ar părea că s-a opus, cu privire la predarea postului. E adevărat?

— Aș prefera să nu intru în discuție, am să răspund doar numai atît: paradoxal mi s-a părut faptul că, după ce a declarat că el nu vrea să mai facă parte din niciunul din organele noastre de conducere la nivel de catedre, Decanat, Senat, deci din procesul verbal rezultă aceasta foarte limpede: „Eu mă recuz de la orice fel de alegeri, în orice fel de organ de conducere universitară". După aceea, d-l profesor Irimia a refuzat să plece, chiar din biroul unde sîntem acum și să spună că; nu să conteste alegerile, ci să conteste predarea, pur și simplu, a biroului noului Decan.

— În ce temei?

— În temeiul venirii unei adrese, spre exemplu, care să fie semnată, eu știu (?), că el a fost desărcinat, adresă semnată de rector, trecută prin Senat, probabil și de Minister. Între timp a venit și un ministru-adjunct, ministru secretar de stat, d-l Roșu (s-a întîmplat aceasta cînd eu nu eram în localitate, eram la Suceava) și d-l Irimia a revenit, m-a invitat pe mine, pentru că eu sînt în cauză, și a zis: Poftim, ia de aici și am luat camera aceea. Mi se pare o atitudine ciudată, care s-a rezolvat însă.

— Deci, practic, la ora actuală, la Facultatea de Litere este liniște?

— Liniște nu este. Nici nu mă aștept să fie liniște. Acum a apărut o altă neliniște, din cauza unui articol pe care eu l-am scris și unde unii se recunosc (eu n-am vrut să se recunoască nimeni), dar pe care l-am scris tocmai ca reacție la ce mi s-a întîmplat mie în biroul ăsta și de felul foarte neacademic, ca să fiu eufemistic, în care s-a purtat fostul decan cu mine. Adică, numai că nu m-a dat afară de aici, după ce eu fusesem ales de organul în drept; cu niște insulte și niște... nici nu se pot numi apropouri, care mie mi-au făcut atîta rău, încît am simțit că ar trebui să scriu un articol, nu despre el, un articol despre un context biblic în care vedeam eu treaba respectivă și cine a vrut să-l citească, l-a citit fără nici o referire la nimeni. Nici nu se referă, de fapt la fostul decan.

— Sigur, probabil la proorocul Ieremia?

— Da, la proorocul Ieremia și Ieremiada este o lamentație, deci din alt punct de vedere eu sînt practic umil, în postura de narator al textului respectiv, pentru că Ieremiada este o lamentație, o plîngere, o jelanie chiar. Și eu chiar o jelanie scriu, pentru că părerea mea despre fostul decan, căruia i-am și declarat-o în confruntarea respectivă, este aceea ca despre un profesor, un cercetător și un lingvist excelent. I-am spus-o și nici asta n-a vrut s-o accepte ca o declarație de bună intenție. Dar, nu critic, nici într-un caz, prezența și activitatea în această Universitate și nu numai în Universitate a profesorului Irimia. Și am să-mi apăr poziția aceasta chiar împotriva lui.

— De fapt contestați calitatea lui de om, nu?

— Cu calitatea de om este așa de complicată treaba în mintea mea, dar și în general, încît nici nu mă pot erija în cineva care să discute calitatea de om a unui coleg, a unui profesor. Deci nu asta contest eu, de fapt nu contest nimic. Eu cred că d-l Irimia are probleme grave din punct de vedere comportamental, dar tot din încrederea pe care o am în inteligența lui, eu cred că el va reveni la instrumentele profesorului și ale cercetătorului, și asta n-o spun de dragul unui interviu, este și părerea mai multor colegi din facultate, va reveni la instrumentele profesorului și ale cercetătorului, și va redeveni acel Irimia, nu prooroc, nu altceva, acel profesor Dumitru Irimia pe care noi cu toții îl știm și în care avem încredere. Eu cred că funcția asta a lui, aici, a făcut așa de mult rău, încît eu personal sînt puțin îngrijorat în ceea ce mă privește. Și aș vrea să mai vorbim peste vreun an, să vedem ce mi s-a întîmplat — dacă mai vorbiți cu același om sau nu — că, vede-se treaba, o funcție, oricît de mică, eu consider că este foarte mică, poate să aibă efecte dezastruoase chiar.

— Sper să nu ajungeți în situația aceasta!

— Și eu sper, numai că problemele sînt așa de multe și personalitățile, cum este și normal, și noi avem un mare număr de personalități, nu numai persoane, la Facultatea de Litere, persoanele sînt atît de complex direcționate, încît încrederea pe care am primit-o eu, că asta va duce la o reașezare a echilibrului, deja asta mă copleșește. Eu am să încerc să intru în această schemă de speranță a colegilor mei și să încerc să detensionez împreună cu colegii din biroul consiliului, niște relații... Precum știți și dumneavoastră, ca om de litere, mințile celor care se ocupă cu limba sînt așa întortocheate și cred că este și firesc asta, încît a le deztortochia nu-i un scop, ci de a le lăsa să se manifeste în pluralitatea asta de direcții, la care mă referem eu, ar fi o soluție. Eu personal nu-mi propun să mă schimb, le-am spus și la studenți, pentru că zicala „funcția schimbă omul" este un fel de inversare a vechii zicale românești: „Omul sfințește locul". Eu cred că se poate să rămînă cea veche și nu una mai nouă, după care „o funcție schimbă omul".

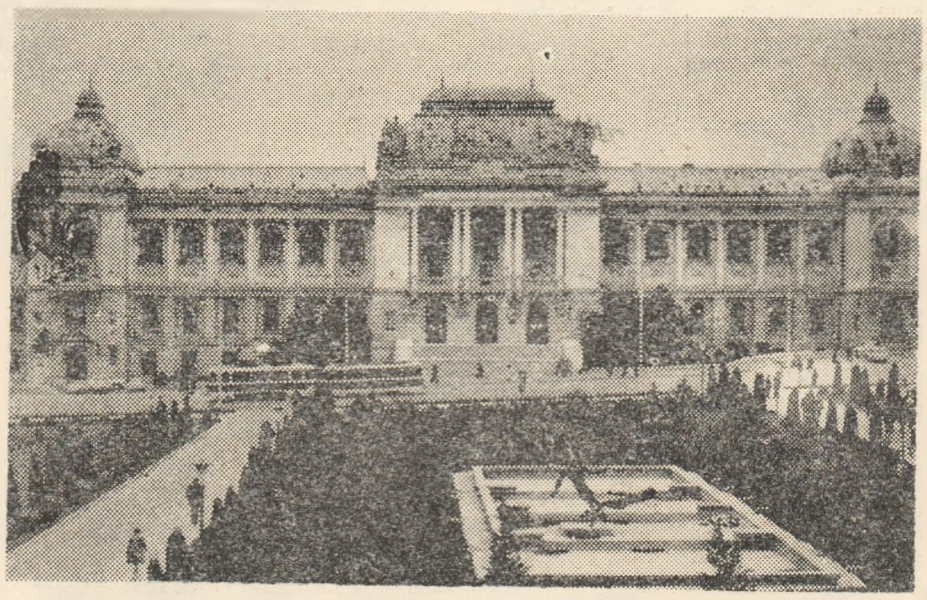

Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași

Conf. dr. LIVIA COTORCEA – Șef Catedră Limbi Slave

Protestul Convenției Sindicale Universitare nu are temei

— Stimată doamnă Livia Cotorcea, ce opinie aveți despre demisia rectorului Călin Ignat cît și asupra afirmației Convenției Sindicale Universitare privind caracterul nedemocratic al alegerilor universitare?

Livia Cotorcea: Mi s-a părut că profesorul Ignat, acuma, a avut o atitudine demnă; i s-a imputat, în principal, cum s-a spus și în presă, că ar fi fost alegerile nedemocratice. Totuși, alegerile s-au pornit de la catedră, domnul Costică Marin știa foarte bine că a ales un șef de catedră, în momentul cînd au început alegerile acolo, trebuia să sesizeze că nu e cazul să începem alegerile, dacă a avut intenția aceasta. S-a mers mai departe, deci, s-a mers la alegeri pentru Consiliu și pentru decan, n-a reacționat nici atunci, de unde bănuiesc că probabil este de acord cu ceea ce s-a ales la nivel de decan, la nivel de consiliu

— Deci, protestul nu are temei?

— Nu are temei deloc și nici o nuanță care trebuie, adică, motivul real nu l-a spus de fapt. A invocat ceva care nu aparține Universității din Iași, în general. Să știți că și înainte făceam alegeri corecte. Chiar în perioada aceea, la Filologie, cel puțin, nouă nu ne-au putut impune nimic.

Din ceea ce spune domnul Călin Ignat, am înțeles că e un lucru pe care nu-l spune. Dumnealui spunea că își dă demisia pentru că acuma consideră că a fi dumnealui în fruntea Universității, în conjunctura politică actuală, este în defavoarea Universității. A mulțumit Senatului, în care noi l-am ales democratic.

— Dumneavoastră considerați că domnul Ignat este îndreptățit să fie Rectorul Universității?

— Nu, n-am spus că este îndreptățit, eu am spus cum au fost alegerile: că alegerile s-au desfășurat normal, dar că, probabil, opțiunea unora, și noi nu putem să-i condamnăm, a fost, în virtutea unei simpatii, alta. Atît nu mi-am putut explica, renunțarea domnului Popa în favoarea domnului Ignat, dar asta este opțiunea domnului Popa.

— Deci, alegerile au fost corecte. Atunci care-i temeiul protestului din presă și al atmosferei create în Universitate?

— Tocmai, este surpriza noastră să-l vedem pe domnul Marin Costică, pentru care avem stimă, am impresia că a cam întîrziat cu reacția, a avut o reacție întîrziată. Nemulțumirea este și a mea, pentru că era cazul să se mai schimbe ceva. Adică, domnul Ignat are toate calitățile, afară de aceea că este foarte împăciuitorist; la un moment dat, totuși, cineva are dreptate și aceluia trebuie să-i dai dreptate.

— Nu considerați că domnul Ignat ar fi făcut abuzuri sau ar fi profitat de funcție?

— De așa ceva nu am știință.

— Care este, totuși, opinia dumneavoastră cu privire la demisia domnului Ignat?

— Probabil că n-a dorit să fie supus unei campanii publice de presă, la vîrsta lui. Probabil că nu vrea să aducă și numele Universității, dacă dumnealui va fi tîrît cu acest dosar de presă.

— De ce se teme de acest dosar?

— Nu știu dacă se teme. A prevăzut doar atît, că probabil cineva l-a anunțat că urmează să apară dosarul și nu pot să știu, nu a făcut mărturisiri că are sau nu are piese incriminatorii la dosar, dar faptul că își dă demisia este, în sine, un fel de a recunoaște că undeva are o vinovăție. Dar, ca rector, pentru munca pe care a depus-o, toată lumea are cuvinte bune. Totuși, ce-am observat eu este că e prea îngăduitor.

— Totuși și Solidaritatea Universitară a dat un protest în presă, faceți parte din Solidaritatea Universitară?

— Da.

— Pe ce se bazează acesta?

— Se bazează pe un principiu, că indiferent de persoană și indiferent cît de bună a fost persoana, măcar în principiu, cine a avut o funcție, să se dea la o parte, un timp. Nu să fie condamnat, însă să se dea la o parte, un timp.

— De ce nu s-au expus clar aceste opțiuni, pentru că acolo se spune doar că s-au ales persoane compromise?

— Bănuiesc că Solidaritatea Universitară a reacționat și ea tîrziu, ca și Sindicatul, negîndindu-se că ar putea să iasă tot domnul Călin Ignat, la funcția de rector. Eu, cu toată Facultatea, toți reprezentanții Filologiei, vă rog să relatați asta, noi am votat pe profesorul Andriescu. Și nu știu cum ar putea să fie învinuit Senatul că a făcut alegeri nedemocratice, din moment ce lăsăm conștiința fiecăruia să decidă, votul fiind secret.

— Considerați că vor avea loc noi alegeri?

— Da. Domnul Călin Ignat a cerut din nou să se facă aceste alegeri pentru interesul Universității. I s-a cerut să respecte legea, care prevede că de la depunerea demisiei, în 28 ianuarie 1992, să mai stea în funcție o lună de zile și să gireze această funcție, ca, între timp, lumea să se gîndească la viitorul rector al Universității.

Pagini realizate de Cassian Maria SPIRIDON

Despre liberalism și Biserică europeană

(după o idee a lui Louis de Vaucelles)

In concertul interpretărilor acordate doctrinelor politice, intuirea unui loc specific ce ar putea fi oferit Bisericii circumstanțiază o imagine aparte, măcar fiindcă aparent lipsește substanța interpretativă, deși exemplele sînt, credem noi, nenumărate. Cum instituția sacralității este plasată, de cele mai multe ori, în extremele antagonice, fie „liberale", fie „conservatoare", nu greșim alăturîndu-i termenii cuplului interpretare-confruntare, cei în jurul cărora se și construiesc discursurile de acest tip. Mai frecvent atașată taberei „conservatoare", totuși Bisericii nu i se poate atribui, **de plano**, un certificat de apartenență, datorită imprecziei iezuite în decizia politică sau, dimpotrivă, jocului inteligent exact prestat în înfruntarea dintre tendințele momentului. Referirile de acest gen nu se generalizează nicicum, cu toate că, aproape axiomatic, în paralele istorice, în analizele de fapt ale anumitor perioade ori evenimente cu impact sporit, locul Bisericii pe scena politică se ia ca punct de referință; una din probe ar oferi-o chiar și stigmatul dogmatic al binecunoscutei sintagme, așa de des întîlnită în istoriografia de o anumită factură: „Biserica a servit intereselor clasei stăpînitoare", redundant la „Religia este opium pentru popor".

Orice organism social cunoaște o dialectică proprie. Din această cauză, liberalismul de ordin religios poate fi interpretat cel puțin în două sensuri: acela al libertății de practicare a religiei, element fundamental al suitei drepturilor umane, și acela de modernizare, în înțelesul restrîns la care obligă subiectul instituțional, cu sensul aplicat oricărei categorii de organizare la scară socială (alături de Stat etc.). Vom încerca să facem referire la Biserică în sensul cel mai larg cu putință, eliminînd distanțele impuse de rit, de cultele noi ș.a.m.d. în spațiul european.

Pentru a înțelege reținerile Bisericii în materie de libertate, este necesar să ne aducem aminte că imaginarul creștin comportă două dimensiuni: **pămîntul** se reflectă în **cer** și trei funcțiuni: cea regală, cea sacerdotală și cea profetică. Antagonismul principal este reprezentat de cel care opune polul regalității (al imperiului) polului sacerdotal (pontifical, patriarhal) (1). Cît timp unul se afla în criză, predomină celălalt creînd, astfel, o situație instabilă, a „abuzului". La momentul respectiv, emerg profeții, din marea masă, pentru a protesta vehement, „burghezi" care cer mai multă libertate civilă sau reformatori religioși, eretici ori fondatori de ordine, ce doresc revenirea la libertatea evanghelică. Contestațiile secolului al XIX-lea și ale celui următor, care ilustrează ideea anterioară, semnificante pentru cererile făcute, probează existența unui prim „avînt al conștiinței" (P. Chenu). Ele dispar la fel de repede, înghițite de sacerdoțiu sau de puterea seculară.

Începînd cu secolul al XVI-lea, sistemul medieval nu mai funcționează. Pe de o parte, cerul înfruntă atacurile „libertinilor" și ale Luminilor, care fac mai acută opoziția dintre credință și rațiune, iar liberalismul, temă politică des întîlnită a vremii, reprezintă după expresia lui U. Varange, „cel mai important produs secundar al raționalismului" (2), al cărui sfîrșit, prin pragmatism (sub un termen general ascundem și teoria politică), reprezintă, simultan, și un final suicidar al raționalismului (3). Pe de altă parte, conștientizarea la nivelul impus de încercarea de obținere a suveranității naționale și destrămarea Reformei protestante conduc la explozia a ceea ce mai rămăsese din marii poli ai creștinătății. De acum înainte, în acest nou context se va prezenta problema libertății religioase puse, de altfel, în termeni similari, la catolici și protestanți: **Cujus regio, ejus religio.** Bisericile, omițînd-o pe cea ortodoxă, legitimează, în sfîrșit, principiul etatizării pe motive teologice, unitatea în adevăr — adevărata credință, se subînțelege —, și pe motive antropologice — slăbiciunea omului păcătos. Și totuși în cazul Bisericii catolice, mai accesibile istoricului, și pentru faptul că un exemplu analizat îl reprezintă războiul de treizeci de ani, ea va căuta să mențină libertatea interioară și elemente ale libertății individuale: în penitență și mariaj, salvgardînd conștiința individuală și liberul consimțămînt.

La finele secolului al XVIII-lea apar **Declarația drepturilor Virginiei** (1776) (4) și **Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului** (1789), (5), mult diferențiate în tonalitate. Față de ele, catolicii, de exemplu, nu adoptă aceeași atitudine: în Statele Unite, ei sînt minoritari și întrevăd mari avantaje datorate acordării libertății religioase. Este motivul pentru care iezuitul Ch. Carroll, primul arhiepiscop de Baltimore, nu ezită să semneze textul din 1776. Cazul este altul în Franța, unde catolicii sînt majoritari, iar libertatea religioasă, odată acordată, ar pune în discuție statutul privilegiat al Bisericii lor, dînd mînă liberă „licenței" de orice fel, tocmai pe temeiurile egalitariste. În plus, de-o parte și de alta a oceanului, ne găsim în prezența a două teologii fondate pe viziuni antropologice diferite (B. Plongeron) (6). Pentru americani, Declarația de Independență din 1787, care o imită, oarecum, pe cea a Virginiei, își propune să definească și să păstreze drepturile cetățeanului, concomitent om și creație divină. Pentru europeni, în ciuda unor anumite poziții contrarii emerse din fundamentul evanghelic al drepturilor omului, este necesar ca datoriile omului față de Dumnezeu să fie puse înainte celorlalte, fiindcă omul este creștin înainte de a fi cetățean, fapt aflat în raport antagonic cu prevederile Declarației de la 1789.

Și, dacă am continua cu exemplul oferit de Biserica catolică, în Europa secolului al XIX-lea situația se degradează forțînd instituția să adopte linii mai radicale. Se manifestă, în consecință, o convergență factuală, pentru faptul că libertatea interioară este înăbușită de creșterea gradului de autoritate civilă, corelat cu cel al centralizării efective, iar libertatea exterioară de către progresele contra-revoluției. Chiar dacă judecata ar putea pare prea severă, de vreme ce exceptăm participarea sa la luptele pentru libertate ale popoarelor catolice (Polonia, Irlanda, Belgia și în regiunea Québec-ului), Biserica acestei perioade este o Biserică a antilibertății — este și momentul cînd cîștigă teren eticheta „conservatoare" aplicată corpului social ecleziastic. Cauză și/sau consecință a identificării ridicate la rang de judecată socială liberalismul și-a accentuat anticlericalismul și antireligiozitatea. Potrivit preceptelor activate sub numele „liberalismului", pentru ca libertatea să triumfe, trebuie ca Biserica să-și piardă întreaga sa putere asupra societății, sau, cu alte cuvinte, este necesară dispariția oricărei urme de simbioză bazată pe religie — simbioză socială, evident!

Ruptura netă dintre Biserica și cumulul de libertăți este, astfel, consacrată. În secolul nostru, raportul de forțe, însă, se schimbă în anumite puncte; în lupta sa contra liberalilor și a măsurilor lor de excepție. Biserica revendică foloasele pe care le poate trage din dreptul comun și descoperă, **à rebours**, avantajele libertății. Se constituie, în plus, în măsură a garanțiilor ce reușește să le ofere fascismului, nazismului și stalinismului. În revendicările susținute de ea regăsim puncte bazale ale drepturilor omului: libertatea de informare, de educație, a congregațiilor etc. Este și motivul pentru care, față de secolul trecut, Biserica preferă, astăzi, tabăra liberală; datorită acestui fapt, apărarea libertăților capătă valențe noi. Pe alte căi, Biserica este nevoită să recunoască valoarea și legitimitatea libertății; descoperirea problemelor sociale o conduce imediat la reconsiderarea condiționărilor la care sînt supuse persoanele societății civile. Ne confruntăm cu un paradox istoric fiindcă demersul său liberal s-a aflat în raport invers față de spiritul timpului. Societatea modernă a statuat principiul bunăstării bazate pe valoarea libertății individuale și sociale, iar Biserica i-a descoperit binefacerile doar prin intermediul experienței nemijlocite, al uzului, prin **faptul contrar.** Organizarea modernă a societății a permis raportarea, teoretică și practică prin prisma asigurării libertăților civile și politice, la indivizi, considerați, după marca hegeliană, abstracți și singulari, pentru a descoperi, în cele din urmă, ansamblul libertăților sociale. Biserica catolică, dimpotrivă familiarizată cu metaforele organiciste, a plecat de la salvgardarea unui climat al libertății comune, sociale, numai de-fășurarea proceselor istorice favorizînd observarea necesității libertăților politice, altfel decît ca simple ornamente societale.

Ne vom reîntoarce la 1789, pentru a oferi un exemplu al acțiunii Bisericii catolice față de Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului, riposta fiind relevantă în tratarea unui subiect de anvergura celui propus de noi. Momentul este marcat de „comanda" făcută reacției Bisericii galicane de către opoziția sa la două paragrafe: lărgirea noțiunii de toleranță civilă și refuzul Adunării Naționale de a proclama catolicismul religie dominantă, adică religie oficială, chestiuni extrem de delicate, cîtă vreme catolicii erau profund atașați statutului oficial acordat credinței lor, cum o demonstrează **Les Cahiers de Doléance** (7). Toleranța își găsește acolo o singură accepție — cum ordinea publică nu suportă decît o singură religie de stat, excepțiile aparțin puterii regale de decizie. O atare atitudine probează modalitatea în care teologii epocii puneau și înțelegeau să rezolve problemele libertății de conștiință. Nu pot evita să citez un pasaj din **Dicționarul de teologie** al abatelui Bergier (Nicolas-Sylvestre Bergier, 1718 — 1790) referitor la termenul în discuție: libertatea conștiinței este „termenul pe care s-au servit calviniștii cînd au solicitat, în Franța, privilegiul exercitării libere și publice a religiei lor, de a avea temple, miniștri, adunări. Observăm de la început, echivocul acestei expresii și abuzul făptuit de către sectanți. Există o diferență pregnantă între libertatea de care se servesc unii cetățeni pentru a-l sluji pe Dumnezeu, în sinele lor, așa cum înțeleg, și libertatea cerută de un partid numeros, pentru a întemeia în regat o religie nouă, de a o exercita public, de a ridica, astfel, un altar împotriva altarului. Primul lucru nu deranjează deloc religia dominantă și nu comportă nici un prejudiciu acesteia; al doilea, însă, reprezintă o rivalitate, o apostazie publică autorizată, o capcană întinsă curiozității ignoranților, o nadă pentru independența libertinilor" (8). Pledoaria se termină printr-o sintagmă foarte explicită, „dorim să rămînem așa cum am fost", ceea ce ne face să tragem concluzia că părerea era împărtășită, de o manieră cvasi-unanimă, de către catolici, dovedind atașamentul lor la uniunea multiseculară dintre Biserică și societatea, puterea civilă. Legătura se fondează pe o teologie politică ce face din „adevărata religie" fundamentul înglobator și ultim al civilizației. Drept pentru care doctrina poate fi rezumată astfel: fără societate lipsită de autoritate, fără autoritate lipsită de morală, fără morală însoțită de catolicism.

Un excurs mai profund în problematica Revoluției franceze **vis-à-vis** de raporturile puterii seculare cu Biserica ar presupune, totuși, considerarea unor cazuri ce acoperă un orizont mai divers decît s-ar putea crede la prima vedere (9). Am încercat, însă, să jalonăm diferențele de atitudine față de chestiunea libertății și a doctrinelor liberale, induse se de context și reflectate în istoria Bisericii catolice și protestante occidentale. Pentru spațiul românesc, deși studiile analitice nu lipsesc, resimțim încă absența unei lucrări sintetice de proporții, bine pigmentată cu elemente ce pot proba evoluțiile politice ale Bisericii ortodoxe în mediul local.

Mihai-Răzvan UNGUREANU

„Trei Ierarhi" — RAFFET, 20 iulie 1857

Note: Aparatul critic nu reflectă nici pe departe, largul spectru de lucrări, mai mult sau mai puțin teoretice ori teoretizante, care acoperă chestiunea prezentată. De aceea ne-am oprit numai asupra studiilor efectiv indispensabile, și care pot fi întîlnite extrem de frecvent în istoriografia problemei.

1. Jean de Viguerie, **Christianisme et Revolution**, NEL, Paris, 1986, p. 36—45.

2. Ulick Varange **Imperium, The Philosophy of History and Politics**, The Noontide Press, Saualito, California, 1969; p. 208.

3. **Ibidem**, p. 209.

4. Art. 16: „La religion, les devoirs que nous remplissons à l'égard du Créateur et la manière dont nous nous en aquittons, dépendent de la raison et de la conviction, non de la force et de la voilence. En conséquence, tous les hommes ont le même droit d'exercer librement leur réligion conformément à ce que leur conscience leur dicte. C'est un devoir pour tous de montrer à l'égard du prochain la tolérance l'amour et la charité du chrétien".

5. Art. 10: „Nul ne doit être inquiété pour ses opinions, même religieuses, pourvu que leur manifestation ne trouble pas l'ordre public établi par la loi".

6. B. Plongeron, **Théologie et politique au siècle des Lumières** (1770—1820), Droz, Genève, p. 273—289.

7. v.A. Aulard, **Le christianisme et la Révolution francaise**, Paris, 1925 p. 32 — 34.

8. B. Plongeron, **L'Eglise et les Déclarations des droits de l'homme au dix-huitième siècle.** „Nouvelle revue théologique", 1979, t. 101, p. 358—377; citat apud Louis de Vaucelles, **Les droits de l'homme, pierre d'achoppement**, „Projet", no. 213, sept. — oct. 1988, p. 119.

9. v. și N. Vovelle, **Religion et Révolution, La déchristianisation de l'an II**, Hachette, 1976, p. 117—195; B. Backzi, **Lumières de l'utopie**, Payet 1978, p. 211 — 234; Claude Langlois, **La Révolution francaise. Laicisation de l'Etat, de la société, de l'Eglise**, „Le Supplément", 164, avril 1988, p. 7—21; Mona Ozouf, **La fête revolutionnaire**, Gallimard, 1976, p. 123—144, Timothy Tackett, **La Révolution, l'eglise, la France**, Cerf, 1986; p. 229—240; M. Gauchet, **Le désenchantement du monde. Une histoire politique de la religion**, Gallimard 1985, **passim.**

Interviul „CRONICII"

Trăiește în Evanghelie și ai să capeți și tu asemănare

DORIN POPA — Părinte Galeriu, îmi place mult formularea asta pe care ați folosit-o mai demult „nesfîrșită asemănare". Acest „nesfîrșit", pus acolo, ce înseamnă ? Că e o devenire continuă ? Deci, niciodată eu nu semăn perfect, nu ? Deci, există niște etape ale apropierii de Dumnezeu ?

PĂRINTELE GALERIU — Perfecțiunea noastră este perfectibilă mereu. Și anume am să spun : Dar ce-ți închipui dumneata ? Un copilaș este un copilaș de patru, cinci ani. El merită să trăiască patru sute de ani, dar înseamnă că este un neisprăvit ! Nu? El e frumos și perfect, în copilăria lui. Tînărul e frumos în tinerețea lui.

— Deci, nesfîrșita asemănare înseamnă evoluție ?

— Adică mersul nostru din desăvîrșire în desăvîrșire.

— Am revenit pentru frumusețea acestor cuvinte și pentru o bună înțelegere a lor. Ar fi păcat să se piardă așa ceva.

— Eu am ajuns la această formulare, în chipul următor. În Biblie, la Facere, capitolul 1, versetul 25, se spune : „a zis Dumnezeu să facem om după chipul și asemănarea lui ca să stăpînească peștii, mările, viețuitoarele și așa mai departe" Și adaugă: „Și l-a făcut pe om după chipul său, bărbat și femeie a făcut". Deci, după chip. Altfel zis, în planul lui Dumnezeu, a fost să facem după chip și asemănare. Dar cînd l-a făcut, cînd a realizat actul creator, spune că numai după chip. Și atunci Sfîntul Vasile cel Mare de ce-a zis întîi să facem după chip și asemănare? Ăsta a fost proiectul divin iar, în act, numai chipul, pentru că asemănarea s-o lucreze și omul să participe la ea, prin dialogul cu Dumnezeu. Zice Sfîntul Vasile : „Dacă ți-ar fi dat totul, la început, unde ar mai fi fost osteneala ta?" Ori, una ți s-a dat, alta ți-a lăsat ca și tu să lucrezi. Și ce asemănare? Este Hristos și Evanghelia. Trăiește în Evanghelie și ai să capeți și tu asemănare ! De aceea v-am spus că chipul nu se pierde niciodată. Poate să se mai întunece sau să se altereze, adică omul să nu mai vadă clar binele și răul, inima să i se pervertească. Adică să-i placă nu adevărul, nu să trăiască bucuria adevărului, să-i placă euforii de astea trecătoare, senzuale.

— Astea sînt de neglijat, Părinte ? Putem să trecem peste astea?

— Nu-s de neglijat, dar ele nu sînt scopurile. Aici e tragedia. Cînd pui plăcerea ca scop, e tragic, fie plăcerea simțurilor, fie mai ales setea de putere și așa mai departe. Ce fericit am fost eu, cînd, lucrînd și eu modest la teza mea de doctorat, studiam la Academie și am găsit tratatul despre *Casa de psihologie*, în trei volume, a lui Maurice Travine, un academician francez. Și, cînd spune el, în psihologie, căderea în psihologie — adică ce numim noi păcatul — constă în modificarea aceasta, în loc de guvernarea sensurilor, vine guvernarea simțurilor. Auzi ? Guvernarea simțurilor! Păi, asta-i exact ca la Sfinții Părinți. Ce fericit am fost. Zic, uite, domnule, spune exact ca Sfinții Părinți. Fără să guverneze în mine sensul creator al vieții, să guverneze simțurile ! Ori, simțul, plăcerea, este un mijloc.

Rău e tot ceea ce e lipsit de sens creator

— Dar instinctele ?

— Instinctele sînt altceva, sînt impulsurile fundamentale. Instinctul conservării insului, a speciei, prin hrană, prin reproducere, sînt altceva. Simțurile și guvernarea simțurilor, adică a senzațiilor... Și aici zic Sfinții Părinți: „trupul e o bună slugă, dar un rău stăpîn !" Deci, nu trupul să mă stăpînească, că el pofteșe împotriva Duhului. Să guverneze în mine Duhul, sensul creator! Eram foarte chinuit într-o vreme, cînd am văzut filmul ăla, „Zorba Grecul".

— De ce ?

— S-a ridiculizat ceea ce e bine și ce e rău. Așa, rîzînd : „Doamne, n-avem noi un criteriu al iubirii !".

— Nu vi s-a părut un film bun ?

— Bietul Kazantzachis, tare a fost chinuit, că scenariul e a lui Kazantzachis.

— Da, trăia la Paris, atunci.

— La Paris a învățat el relele. Dacă rămînea în țara lui, n-ar fi învățat rele.

— Parisul strică, pervertește?

— Vai, tot Apusul ăsta, săracul, a generat atîtea rele...

— Părinte, dar nu sînteți Dumneavoastră omul care să închidă ușa Apusului. Nu cred eu asta.

— Cum să închid ușa ? Eu iubesc Apusul, dar urăsc relele lui ! Sigur că da. Aici, am ajuns bine, e tot ceea ce crează, dă viață. O bucată de pîine mă uimește, dar lăcomia mă ruinează și pe mine și pe semenii mei. Un pahar de vin mă zidește, beția distruge ; căsătoria zidește, se nasc generațiile, desfrîul distruge ! Și atunci bine e tot ce dă viață, iar rău e tot ceea ce e lipsit de sens creator. Și cînd m-a întrebat un filozof marxist „Nu putem folosi și noi viziunea asta ?" i-am zis: „O puteți folosi dar cu titlu de împrumut". „Păi de ce?" — „Voi aparțineți sistemului, voi nu credeți în creație, în Dumnezeu", ori, pentru noi, „Dumnezeu e creatorul, iar omul e creat după chipul Creatorului și atunci actul creator te justifică pe tine în calitate de chip al Creatorului, e legat organic de viziunea noastră creștină". Observați ?

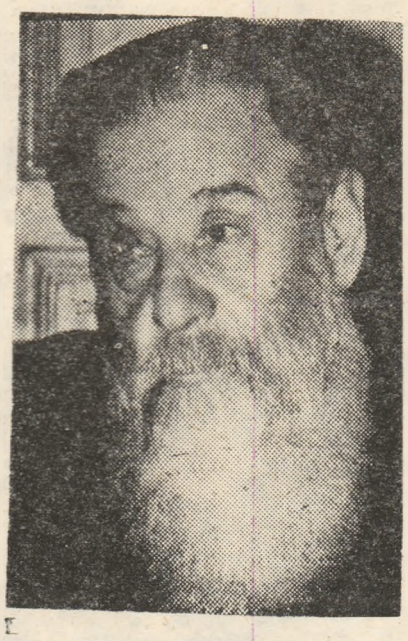

— Sigur că da.

— Total mă aflu în adevăr și mă întrebai cum te afli în adevăr: uite, numai viziunea asta.

— Întrebam pentru cititorii noștri, Părinte Galeriu, există feiurite simțuri și eu v-am amintit de instincte. Credeți că există un instinct al puterii?

— O foame de putere, vai de mine ! Tot Maurice Travine observa : „degradează pe om și beția și puterea".

— Dar fumatul ?

— Și fumatul.

— Eu fumez mult.

— Păi, n-ai văzut ce spunea un om înțelept ? „Păi dacă a lăsat Dumnezeu și asta ?" N-a lăsat-o, mă, Dumnezeu ! Păi, dacă lăsa Dumnezeu fumatul, îi făcea omului un coș în cap să aibă pe unde să iasă fumul.

Instinctul puterii e cel mai primejdios în istorie

— Părinte, v-am întrebat de instinctul puterii..

— Maurice Travine spunea că ăsta-i cel mai primejdios în istorie

— Instinctul puterii ?

— Da

— Aici voiam să vă întreb, relativ la prietenul dumneavoastră mai tînăr, la Andrei Pleșu, dacă nu l-ați certat că a acceptat să intre în guvern și să dobîndească oarecare putere

— Acum, ce să spun ? ! Mi-aduc aminte, la Ploiești, era în parohia noastră o profesoară de limba franceză, femeie de treabă, săraca. Pe părinții ei, mai ales pe mama ei, o îngrijisem în ultimele luni, înainte de a se săvîrși din viață. Și-i știam sufletul că suferise greu

— Aveați parohie la Ploiești ?

— Acolo am fost 26 de ani

— Pînă în ce an ?

— Pînă în '73. Da. Și ea a primit carnet de partid și ea mi se confesa politic. Și, în dialogurile pe care le aveam, în afară de spovedanie, spunea : „părinte, mi-am zis, decît să aibă rost de conducere cineva care-i ticălos și face numai rele, să luptăm și noi barem să mai ajutăm oamenii ăștia, să mai împărțim nițel dreptatea". Și eu o îndreptățeam în felul ei, săraca. Așa era vremea atunci. Țineți minte, cînd a fost, cu minerii? Era ordin. Generalul ăla, zice: „Domnule, eu servesc pe cine-i la putere". Ca la Caragiale. Era simpatizat, oamenilor le-a plăcut cum a răspuns el.

— Deh.

— Așa și doamna : „decît să apuce alții locul ăsta, lasă să fiu eu !". Și atunci, mă gîndesc la domnul Pleșu. Eu îl prețuiesc sincer pe domnul Pleșu și eu cred că el a făcut bine cînd a fost ministru. Decît, într-un post ca ăsta, care e important pentru oamenii de cultură, să fie un neavenit, uneori poate un impostor cum era în trecut, mai bine să fie un om realmente om de cultură și care să ajute pe oamenii de cultură. Eu cred că în acest scop el a consimțit să primească postul ăsta și s-a străduit să rămînă cît a rămas în postul ăsta.

— Dar de unde știm că nu (și) dorința de putere l-a ținut acolo ?

Părintele GALERIU lubesc Apusul, dar urăsc relele lui

— Eu n-aș vrea să acuz pe nimeni.

— Dar nu-l acuzăm

— Deși știu, plecînd de la mine, că n-am ucis păcatul în mine de tot, îl ucide Dumnezeu păcatul, răul din mine. Că mai avem și o fărîmă, o doză mai mare sau mai mică și de cleacă de orgolii, de trufie, o mai fi, dar eu nu spun că dumnealui are. Eu nu spun, că eu știu că-i om de bine, dar că avem fiecare în noi, nimeni în noi nu-i fără greșeală. Însă doza e deosebită. Dacă la un criminal se apropie de absolut, absolut e numai demonul. Dar un rău făcător are o doză mai mare, un binefăcător are o doză mai mică. În sfinți e foarte mică, iar deloc rău e numai în Hristos

— Părinte Galeriu, cum ați spus dumneavoastră, să știți că mulți și-au justificat, așa, că au stat pe funcții înalte, care au făcut rele

— Aici e totul, după fapte. Mîntuitorul a zis : „după roade îi veți cunoaște". Cu intențiile bune, cică e pavat și iadul Deci, după fapte !

— Dar, totuși, pe Andrei Pleșu, dumneavoastră îl cunoașteți bine, este un intelectual de marcă, nu credeți că i-ar fi stat mai bine la masa de lucru decît la guvern, acolo, să conducă niște secretare și niște departamente ?

— Ei, nu știm noi ce bunătăți a făcut și el, c-o fi făcut și bunătăți.

— Negreșit.

— Și atunci, eu nu pot să-l judec. Iar de rele, eu nu știu dacă a făcut rele. Bunătăți știu c-a făcut.

— Voiam să vă întreb dacă a fost vreo clipă în care nu ați mai crezut în destinul neamului românesc.

— Nu, tot timpul eu cred în bine. Eu cred în destinul lumii care e împărăția lui Dumnezeu. Și de ce ?

— Nu numai în destinul ortodox al lumii ?

— Nu, al lumii întregi! Lumea, negreșit, trebuie să meargă către împărăția lui Dumnezeu. Ce înseamnă împărăția lui Dumnezeu ? O lume în care Dumnezeu să conducă, adevărul și iubirea. Putem trăi fără adevăr și iubire ?

— Cred că numai pe perioade scurte.

— Nici vorbă. De aceea am și spus că minciuna are picioare scurte. Ori, noi nu putem trăi fără iubire și adevăr. Deci, lumea, vrînd-nevrînd, trebuie să meargă în direcția asta. Eu sînt optimist. Cu toate tragediile, pe mine nu mă sperie. Eu am trecut prin multe. Pe lîngă moarte am trecut de-atîtea ori, dar nu mă sperii de nimic. Eu cred în bine.

Ființa libertății este adevărul

— Dar, cînd vedeți dihonia asta din societatea românească, ce ziceți ?

— Mă doare, sîntem oglinda dezbinării. Și aici în țară și peste hotare, unde am mers și am întîlnit români în emigrație. E o mare durere. Am învățat acum filosofia individualității, fiecare cu părerea lui. Dar părerea ta particulară, cu darul tău, cu unicitatea ta, cum se acordă cu unitatea? „Binele tău este în binele tuturor." E ascuns în binele tuturor. Și atunci trebuie să învățăm și filozofia unității. Eu cred că acordul între unicitate, adică unicul din mine, și unitate e taina împărăției lui Dumnezeu.

— Deci, toți oamenii sînt egali în fața lui Dumnezeu ?

— Toți sînt absolut egali. Ne deosebim unii de alții prin darul, prin vocația fiecăruia și prin împlinirea acestei vocații. Dar, în ce privește darurile, ele sînt împărțite. Unuia i-a dat cinci talanți, altuia doi, altuia unul.

— De ce ?

— N-o să prăpădească Dumnezeu darurile lui cu un ticălos ce-l știe. Dar, dacă tu numai cu doi talanți lucrezi, primești aceeași mulțumire din partea lui Dumnezeu, ca și cel cu cinci talanți. Fiindcă la amîndoi le-a zis Dumnezeu, la fel, cînd a venit cel cu cinci talanți și cel cu doi „uite cinci mi-ai dat, încă cinci ți-am adus". Este Dumnezeu într-o asemănare cu el. Cinci cu cinci, observi ?

— Da.

— Ce bine-i să lucrezi conștiincios. „Peste puține ai fost pus, credincios peste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului tău". Celui cu doi : „doi mi-ai dat, doi ți-am adus". „Bine... Peste puține ai fost pus credincios, peste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului tău". Deci bucuria este aceeași, a omului smerit. Unei gospodine, care, săraca, muncește, crește copilași, întîmpină pe soțul ei, cînd vine de la muncă amărît, îl spală, îl îngrijește, față de una care este academician mare, bucuria în fața lui Dumnezeu este și a uneia și a alteia, că și-a împlinit chemarea. Înțelegi ? Să ai bucuria roadelor, bucuria adevărului. Ăsta-i sensul egalității, egalitate în actul creator, în bucuria roadelor, în bucuria mîntuirii. Nu în sensul că unul are mai mult și altul are mai puțin.

— Știți că și comuniștii voiau egalitate ?

— Ei, aia-i altceva. Pe ce o întemeiau și ce-au reușit? Numai nomenclatura avea, pe cînd ceilalți erau niște cerșetori nenorociți. E vorba de egalitatea în răsplată, în fapta lui Dumnezeu și cel cu mult și cel cu puțin. Pentru că cel care este drept în puțin este drept și în mult. Care e necinstit în puțin e necinstit și în mult. Ăsta-i sensul, cu totul, sensul spiritual. Adică eu mă pot bucura de aceeași cinstire, în modestia mea înaintea lui Dumnezeu.

— Despre libertate n-ați vrea să-mi spuneți două cuvinte?

— Da. Libertatea nu e ființă, libertatea este atribut al ființei, însușire a ființei. Și atunci am nevoie de ființă. Ori, lumea e nefericită, vrea libertate, dar nu cunoaște ființa. Ori, care e ființa libertății? Este Adevărul. Deci trebuie să cunoaștem ființa libertății. Căci libertatea de a face rău, nu mai e libertate, e supunere la rău. De aceea sfîntul Grigorie de Meba are un cuvînt extraordinar. „Păcatul dezvăluie, deodată, și afirmarea libertății și pierderea ei". Te afirmi, dar și pierzi pentru că rămîi la nivelul păcatului.

— Văd, pe stradă, tot felul de oameni care spun că e democrație, libertate de a face rău.

— Păi, nu v-am spus ? Libertatea nu e ființă, e atribut al ființei, ea are nevoie de ființă. Te-aș întreba care e conținutul libertății tale ? Binele, adevărul, fapta bună, creativitatea, ăsta-i conținutul libertății. Citiți cartea asta a mea „Jertfă și răscumpărare" o să găsiți răspunsuri la foarte multe întrebări. Jertfa ne va răscumpăra din tot răul.

Dorin POPA

Trebuie să numim speranţa viciu

Un efort evident de înnoire a mijloacelor şi materiei poetice marchează pentru lirica lui Ioanid Romanescu ciclul volumelor de versuri, care începe cu **Orpheus şi Zamolxis** (1986), continuă cu **Şcoala de poezie** (1989), şi (sfîrşeşte ?) cu recenta carte **Dilatarea timpului** (Editura Cartea Românească, 1991). Poezia insurgentă, exclamaţiile („Trăiască poezia şi marii visători !") şi interogaţiile, accentele protestatare, notele polemice şi „violenţa" exprimării, specifice textelor anterioare, sînt înlocuite acum de un monolog interior abia şoptit, cu dezvoltări simbolice în marginea unor scenarii mitice cunoscute : de la **Orpheus** pînă la **Dilatarea timpului** avem, în fond, o interpretare liberă a unor mituri ale Antichităţii. O obsesie a infinitezimalului traversează lirica mai nouă a lui Ioanid Romanescu, ca reflex al dorinţei de a reconstitui mozaicul fiinţei, **imaginea — icoana** celui ce va fi fost de mult dispărut ; toată incursiunea poetului în peisajul antic îşi descoperă motivaţia în această aspiraţie secretă de a se redescoperi acolo printre păstori şi zei, printre tirani şi filosofi .

Sigur că, ca rigoare, se pot recunoaşte elemente ale „doctrinei" orfice : conceperea existenţei ca ciclu metempsihotic, elogierea sufletului, iniţierea înţeleasă ca învăţare a regulilor ce trebuie respectate pe drumul spre locul unde se află zeii (spre „Muntele Promis"), căutarea acelui „acolo" care este trecutul, timpul primordial cînd oamenii puteau conversa cu cei ce le vegheau destinul — acestea sînt date ale doctrinei orfice, care au trecut în poemele lui Ioanid Romanescu. Poetul nu spune însă povestea mitică, ci o **închipuie** pentru că nu Muntele Promis este ţinta sa, ci calea pînă acolo, efortul regăsirii originii poetului şi poeziei în invocarea primului poet şi a primelor sale „poezii". Remarcabilă este la Ioanid Romanescu forţa de **a prezentifica** mitul, „povestea" lui, de a o des-compune pentru a-i reface un **sens în actualitate** ; deşi par proiectate într-un timp devenit o simplă idee pentru omul de azi, textele lui Ioanid Romanescu atacă (i)realitatea imediată, aceea în care am ajuns să ne urîm locuind în acelaşi corp : „monologam" — dialogam/să adormim, să ni se arate/măcar în vis realul pe care l-am pierdut/indiferenţa ce venea dintr-o neînţelegere/avea o nuanţă de nobleţe,/dar apăru sfidarea, din orgoliu,/apoi ura, încît ajunserăm/să locuim în acelaşi corp/ca doi criminali într-o celulă,/care — deşi se bat pe înfundate —/ încetează brusc de cîte ori/aud paşii paznicului/sînt plin de răni pe dinăuntru/ şi nu am dreptul să pretind/armonie între voi, dar spun :/îndepărtaţi la timp cenuşa/daţi spiritului formă". Ideea de la care pleacă (re)constituirile poetice ale lui Ioanid Romanescu este aceea a existenţei unor „depozite ale spiritului" unde se păstrează urmele istoriei şi, prin ele, valorile majore ale umanităţii : actualitatea şi Antichitatea, omul de azi şi umbra confuză a unui ieri depărtat se întîlnesc într-un **spaţiu continuu**, organizat în jurul unei reţele strînse de sensuri al cărei nucleu rămîne **omul, sufletul**, şi **memoria** sa.

Ioanid Romanescu este unul dintre poeţii contemporani care au evoluat în direcţia asumării şi exploarării **culturii poetice** ; nu e singurul, desigur din generaţia sa care a îndepărtat aşa-zisele „mituri" ale „poetului talentat", „inspiraţiei" şi „meşteşugului" (active încă mai ales la nivelul conştiinţei receptorului şi al ideii despre literatură pe care o au cei ce compun inevitabila „caracudă") : în ofensiva sa împotriva acestor termeni şi a acţiunii lor în lumea de azi a literaturii, Ioanid Romanescu se sprijină pe argumente tari : o cultură profund asimilată, instruirea în varii domenii ale spiritului şi, nu în ultimul rînd, munca pe text. Altfel, vorba lui, poezia — ca orice frumuseţe — se apără cu o inexplicabilă pudoare.

Ioan HOLBAN

Din nou despre Leonida Lari

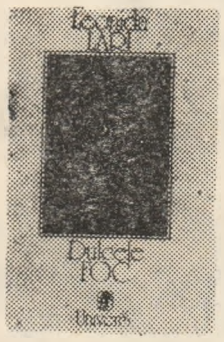

Prin publicarea volumului antologic al Leonidei Lari, **Dulcele foc**, Editura „Univers" continuă acţiunea de integrare culturală a poeţilor basarabeni deschisă cu volumul lui Grigore Vieru, **Rădăcina de foc** (1988). Poezia basarabeană de azi trebuie deprovincializată. Încet şi sigur, valorile poetice autentice vor fi aduse în matca spirituală de unde îşi trag sevele. Un popor dispersat de furtuna istoriei îşi începe reunirea în spirit sub semnul poeziei şi al culturii, în general. Volumul de faţă, recomandat de prefeţe semnate tot de poeţi (Ioan Alexandru şi Doina Uricariu) selectează partea cea mai rezistentă a creaţiei Leonidei Lari, poezii extrase din cele şase volume publicate la Chişinău, între 1974 şi 1990.

Figura interioară a poetei ni se restituie întreagă, în evoluţia ei de la lirica feminină de exaltare a eului preocupat de sine însuşi, dăruit naturii nu o dată bucolice şi erosului, pînă la fulminantele, insinuantele versuri cu mesaj politic. Fără să fie cu totul neaşteptată, poezia de revoltă în numele poporului primejduit o aduce pe Leonida Lari în centrul cetăţii. Mai rar pentru o poetesă, cum observam într-o cronică la volumul **1989**, ea face figură de **poeta vates** închinător la chipurile lui Eminescu şi Ştefan cel Mare. Dar nu e numai atît. Debutul poetei nu e deloc influenţat de Eminescu, abia în ultimii ani unele ritmuri şi rime amintesc de el. De la început, Leonida Lari (pseudonim) e conştientă de harul ei şi de puterea cuvîntului, ştie că îi este „dată din naştere tainica strună", simte că se naşte din propria poezie, că e făcută să cînte. Extazul creaţiei e un dar al muzei, e focul sacru **(Dulcele foc)** ce pune stăpînire pe fiinţa poetei. Se produce o transmutare, ca în alchimie, pierderea norocului semnifică îndepărtarea de fiinţa comună supusă fatumului. Cel fără noroc, poetul, se sublimează, capătă valoare astrală. Fiinţa lui imaterială e partea cosmosului, lutul nu mai primeşte nimic. În primele volume ale Leonidei Lari apar în variante, dar cu o mare frecvenţă, răspunsuri la marile întrebări : Ce e poetul ? Ce e poezia ? „Sarea lumii" şi „abur sfînt" e poetul, stăpîn al cuvîntului şi împătimit de adevăr **(Poeţii străbuni)**. Timpul creaţiei e un timp al incandescenţei, desprindere de contingent şi purificare : „Arsesem toată. Fără greutate / nu mai eram legată de pămînt. / Pluţii un timp pe deasupra pieţei / oraşului natal, fără ca nimeni / să-şi bată capul ce e... nu era / decît o simplă flacără solară." **(Solară flacără)**. **Magul**, epifanie a Divinului, născut din lumea Logfosului e trimis să aducă în lume „Acea putere tainică-n cuvinte". Absorbită de „ţara de dor" care e ţara cîntecului inefabil, poeta se lasă învinsă de „atingerea stelară", se abandonează luminii şi armoniilor orfice : „Ci va veni o clipă, da, o clipă / Cînd tot ce sînt va semăna cu-o strună / De care s-a atinge cu-o aripă / Un cîntăreţ ciudat, orbit de lună." **(Mi-e dor de tine...)** Cel mai adînc dintre doruri e pentru ea şi el foarte vechi — al luminii de lună. Receptacol sensibil al tainei, poeta aude cum „picură cu lună" din „creanga nopţii", precum Blaga. Imagini remarcabile născute din sentimentul dependenţei de raza Selenei ne lasă în memorie poezia **Vis**. Daimonul poetei e protejat şi el de lumină. Ferit de banalitate, el e etern, nu cade în capcana lumii trecătoare, îşi urmează netulburat calea spre nemurire.

Valoare autentică sînt şi poeziile erotice ale Leonidei Lari. Inspirată de Erato, pătrunsă, pînă la înstrăinare de sine, de spiritul acestei muze, poeta îşi lasă purtată mîna care închină versuri iubirii **(Cu Erato)**. Aerul confesiv angajează mereu un partener căruia poeta i se adresează cu o neobosită sete de viaţă. Nu lipsesc nici poeziile pe tema lui Don Juan. Senzualitatea transpare din imagini, ritmul erosului se integrează ritmurilor sacre ale naturii înconjurătoare **(Auzi din creanga nopţii...)**.

acela „De-a trăi în CUVÎNT" **(Dor)**.

Lumina de lună, lumina focului şi a soarelui e, pentru Leonida Lari, atribut al stării de poezie. Lumina dinăuntru inundă înafară, devine nimb al lumii şi al poetei. Prin „ochiul de jar" al soarelui priveşte infinitul, spune poeta, şi vede, doar el, dimensiunea reală a fiinţei. Puterea benefică a soarelui, motiv vechi în poezia universală, e cîntată frenetic : „Lumina se desface peste zări, / Născînd o scoică-a soarelui sub astre, / Ce-n-cape-ntinderi de uscat şi mări / Şi-nseninează sufletele noastre." **(Scoica solară)**. **Vraja luminii, Starea fără umbră, Turn de lumină** relevă pregnant ideea contopirii totale cu lumina cîntecului pur, pînă la pierderea umbrei, atribut al fiinţei terestre. Citim în acest volum pagini de autentică poezie pe motivul —

Pentru că poezia politică a Leonidei Lari am comentat-o altă dată, am încercat să luminăm acum faţa aproape necunoscută de noi a creaţiei sale de început şi nu numai. Lirismul de o pregnantă caligrafie feminină e încărcat de autentică, poetică trăire. După Grigore Vieru, literatura română contemporană mai înregistrează un talent, acela al Leonidei Lari care aşteaptă şi el examenul timpului. Acum, Sybilla Lari stă de veghe, să nu se stingă focul.

Elvira SOROHAN

MIRCEA CIOBANU

OCÎNTAREA LOGOFETESEI

1. Dacă tot n-au rămas ferecaţi în căldura
şi bezna din pîntecul maicii,
dacă tot au scăpat de înec la botez
şi de foc la Rusalii,
dacă demonul Bubă, al norilor,
nu i-a stîrpit, şi nici demonul vînăt Lingoare,
dacă vîntul vărsatului roşu
tot nu i-a strîns de sub streşini — şi dacă
de cînd s-au săltat din ţărînă,
oriunde i-ajunge lumina fac umbră
şi umbra-i asmute ea însăşi, măcar că zadarnic,
s-o lepede-n drum, s-o sfărîme-n picioare,
dacă tot s-au născut şi-şi aşteaptă
care cum poate pieirea,
lasă-i acum să trăiască,
e loc pentru toţi pe pămînt.
2. Cel blînd are loc pe pămînt,
dar de ce să-l alungi de la masă pe fiul mînicii
doar ca blajinului nostru să nu-i stea în gît
dumicatul de pîine ?
E loc pentru toţi pe pămînt.
Cel blînd are loc pe pămînt,
cel vrednic şi el are loc pe pămînt,
să nu se mai plîngă plugarul în zori,
cînd se pierde prin mirişti,
cu negura-n spate, cu mîinile arse de rouă,
să nu se mai plîngă de fratele lui că e leneş ;
marele jude
n-o să-l ridice pe leneş în şreang
doar ca să-l vadă plugarul, de jos,
dintre coarnele plugului său, cum atîrnă ;
să nu se mai plîngă de el nici rotarul,
nici meşter fierarul, nici cel ce-nvîrteşte
lutul pe roată şi-şi spune olar —
3. Zidarul mănîncă din pîinea sudorilor lui,
are loc pe pămînt ;
dulgherul mănîncă din pîinea sudorilor lui,
are loc pe pămînt —
dar de ce să pui cîinii pe Tîrîie Brîu,
doar ca să-i meargă morarului bine şi moara
să-i umble mai lin ?
Lasă-l să-şi tîrîie brîul prin pulberi,
ce-ai tu cu Tîrîie Brîu dacă stă în picioare sau cade ?
Asta e grija stăpînului său.
4. Cine e blînd are loc pe pămînt,
cine e drept are loc pe pămînt,
cine cugetă ziua şi noaptea la legile Domnului
are loc pe pămînt —
despre cel ce întinde orfanului mîna
ce să mai zic ?
despre cel ce-şi aruncă la porţile văduvei banul
ce să mai zic ?
Ei au loc pe pămînt,
vin cu mine la tîrg — dar de vreme ce vine
pe urmele noastre şi Tîrîie Brîu,
de ce pe Linge Blide să-l ţii cu privirea-n pămînt,
fără blidele lui ?
Vino cu noi, Linge Blide, am spus —,
dacă vrei să ai linişte-n inima ta, dacă vrei
să ştii cîte blide
poate să lingă
fără ruşine şi liber un om într-o singură zi.
5. Şi Linge Blide a venit cu noi,
Şi Linge Blide a spus : Nu sînt singur, cu mine
se află şi Zgîrie Brînză.
Să vină şi Zgîrie Brînză, am spus,
e loc destul pe pămînt şi nici tîrgul
n-o să se-amîne din pricina lui.
Şi Zgîrie Brînză a spus : Nu sînt singur, cu mine
se află şi Vîntură Lume.
Să vină şi Vîntură Lume, am spus,
e loc destul pe pămînt şi nici tîrgul
n-o să se umple —
căci nu e paharul răbdării,
iar Vîntură Lume n-o fi tocmai el
picătura din urmă.
6. Şi dacă vine el, atunci să vină
şi domnul Mînă Lungă împreună
cu Mînă Spartă, care-a fost femeie,
şi nu, cum scrie-n cărţi, bărbat din neamul
cîndva bogat al doamnei Mînă Strînsă.
Şi dacă vine doamna Mînă Strînsă
nici Limbă Rea să nu rămînă singur ;
nu-i loc unde să tragi singurătatea,
de frigul ei te-mbraci şi-n toiul verii
că-n zilele de crivăţ — prin urmare,
lăsaţi-l să se-apropie, şi pînă
la tîrgul vechi să-l ducă încet cu vorba
pe Vorbă Lungă, care vrea de-o viaţă
să-şi facă nod la limbă şi nu poate ;
lăsaţi-l să se-apropie, de mînă
cu Pierde Vară şi cu-Mpuşcă Lună,
căci nu de răul lor ţi-e goală punga,
şi nu de răul lor ai stat azi-noapte
şi-ai aşteptat cu ochii-n gol ca zorii
să-ţi facă iar dreptate-n faţa beznei.
Deşteaptă-te, bătrîne Bate Cîmpii
din somnul tău adînc şi ia-ne urma
cu Trage la Măsea şi Urlă-n Bute,
cu Mestecă Pămînt şi Frige Linte,
cu Duce Moartea-n Cîrcă şi cu Fură
Găina de pe Ou, cu Plînge Rîsul
de-acum o vară şi cu Bun de Plată,
cu Bate Apa-n Piuă şi cu sora
de lapte-a tuturor, care-i boceşte
de tineri, ca pe morţi, pînă la moarte,
şi-şi spune — cînd e ceaţă — Gură Cască,
şi cînd e vînt de seară, Poale-n Creştet.
Tu, blîndule din naştere, tu care
scoţi pîinea şi din piatră cu-nlesnirea
cuminte-a unui abur de sudoare,
de ce doar tu — şi ne-nsoţit ! — sub soare ?
N-ai auzit ce spun neguţătorii
prin hanuri, noaptea, cînd nu-i prinde somnul
de grijile plecării ? Că la ziua
necazului, cînd vîntul mişcă dune
pe-ntinderea deşertului şi-astupă
sub giulgii de nisip, fierbinţi, tiparul
înfricoşat şi-al omului şi-al fiarei,
cel rău — deşi e lege-n ceruri — scapă ?
7. Cel ce-a scăpat de la necaz o spune,
cel ce-a-nviat de sub nisip ascultă.

(fragment din Naşterea şi Învăţăturile Logofetesei)

Teatrul Național „Vasile Alecsandri"

În absența stilului „a l'italienne"

În ciuda numelui prestigios al lui De Filippo și a notorietății piesei sale, risc afirmația (date fiind condițiile în care dramaturgia națională e privită cu dispreț de lumea noastră teatrală) că și în miez de noapte aș putea cita cel puțin zece titluri de lucrări românești mai bune decît „Filumena Marturano"; fără ca aceasta să însemne că neg oportunitatea prezenței acesteia în repertoriul Naționalului. Ceea ce neg — și chiar mă grăbesc să o fac — e valoarea spectacolului rezultat din efortul regizorului **Eugen Mercus**, al scenografei **Axenti Marfa** și al grupului de actori, implicați în distribuție. Orice negare e, firește, plină de (iarăși!) riscuri. Risc, de pildă, ca una din **personalitățile artistice** ale teatrului, co-autoare a spectacolului acum în discuție, să mă califice la fel cum le-a calificat (ce-i drept, nu în scris, ci pe cale orală, în stilul atît de bine cunoscut și propriu profesiei) pe cele cîteva cadre didactice universitare membre ale Consiliului artistic al Teatrului; îmi vine greu să reproduc expresia, dar cred, totuși, că e bine să știm cum stăm și unde ne aflăm pe scara civilizației și a necesității de a ne confrunta opiniile. În viziunea respectivei **personalități artistice** (expresie pe care eu voi continua s-o folosesc, pentru că o consider drept singura adecvată spațiului în care ne mișcăm și ne rostim) amintitele cadre didactice sînt niște **„bucătărese universitare"** care n-au căderea să se pronunțe despre opera scenică a Domniei-Sale și a colegilor Domniei-Sale. Aș fi considerat „opinia" Marfei Axenti drept o simplă bîrfă sau o întîmplătoare răbufnire de năduf, dacă ea nu s-ar corela cu alte atitudini asemănătoare — frecvente în ultimul timp în atît de bulversatul colectiv artistic al Naționalului — atitudini asupra cărora nu mă opresc aici și acum. Spun doar că ea pare un ecou imediat al deciziei noii conduceri de a desființa Consiliul artistic — probabil singurul vinovat de starea de mediocritate în care se zbate Teatrul Național. Se va proceda oare la constituirea unui alt consiliu (sau cum se va chema) alcătuit din bucătărese autentice?

Dar să revenim la obiectul discuției. Ziceam că spectacolul „Filumena Marturano" e lipsit de valoare artistică. În primul rînd pentru că nu are stil. Este o montare ternă, fără o solidă investiție de spirit creator, din care comedia atît de specifică a textului nu se degajează, ea fiind deturnată spre un didacticism moralizator și melodramatic, care reușește uneori să cîștige adeziunea publicului, dar pe cu totul alte coordonate decît cele propuse și pretinse de text. Tonalitatea de farsă cu care debutează spectacolul (deși, și ea, timidă, nesusținută, expediată) se pierde treptat, conflictul, ascuțit în esența lui și spumos în expresie, alunecînd spre o confruntare conjugală banală, în care caracterul napolitan — atît de particular și de savuros — dispare cu desăvîrșire. Nu rămîne decît o reconstituire cuminte — realizată exclusiv pe cale orală, adică din replicile personajelor, fără ca imaginea scenică, atmosfera, contextul de epocă și celelalte elemente pe care le presupune actul scenic valid, creator, să contribuie în vreun fel la nuanțarea emoției artistice, a tensiunii, a plăcerii estetice. Este un spectacol tipic de rutină, în care miza artistică e mică, cele cîteva lacrimi pe care le stoarce din ochii spectatorilor mai slabi de fire și mulțumirea domestică produsă de happy-end (de unde și aplauzele insistente care însoțesc ultima cădere de cortină spre răsplătirea eforturilor notabile ale actorilor) fiind departe de a ne induce în eroare în privința unei izbînzi scenice. Comedia „à l'italienne" pe care o așteptam nu se încheagă. Singurul care a dorit-o și a căutat-o e interpretul lui Domenico Soriano, adică **Petrică Ciubotaru**, care a intuit ritmul interior al personajului și s-a străduit să-l exprime printr-o agitație bine controlată, prin gestică abundentă (dar nu redundantă), prin accentuări de tonuri și cascade de imprecații care apropie personajul de ceea ce ar fi trebuit să fie ritmul și tonalitatea întregului spectacol. Neprimind însă răspunsuri de aceeași factură, rămîne izolat stilistic și, treptat, pierde și el suflul. Cum am fi dorit-o pe Filumena? Nici într-un caz cum sugera cineva — „o variantă ironic-zîmbitoare a Norei ibseniene" (Doamne ferește!), ci așa cum o vedea Sophia Loren (interpreta rolului în filmul „Căsătorie în stil italian" (al lui De Sica) — adică ilustrînd perfect caracterul femeii napolitane „care se abandonează manifestării zgomotoase a emoțiilor, dar își păstrează dramele închise în ea, fără o lacrimă". **Despina Marcu** e perfectă numai în cea de a doua ipostază, adică păstrează drama închisă în ea, fără o lacrimă, dar manifestarea emoțiilor nu are nimic specific italienesc, napolitan, chiar dacă actrița recurge uneori la izbucniri, la exteriorizări puternice; o face însă în cu totul alte tonalități: grave, categorice sau, mult prea frecvent, melodramatice. E, fără îndoială, o traiectorie impusă de regie, căci un actor nu face ce vrea el pe scenă, nici chiar atunci cînd — ca în cazul de față — are o personalitate artistică puternică, greu de controlat regizoral. Filumena e despuiată tocmai de farmecul pe care i-l dă specificul napolitan, eșuînd într-o identitate oarecare — o femeie care își trăiește cu sinceritate drama și care, prin inteligență elementară și bun simț popular, reușește să-și împlinească dorința de a-și constitui o familie. **Despina Marcu** poartă — din nefericire — povara unui personaj pe care l-a interpretat ani în șir (**Catinca** cea de toate stagiunile), personaj asemănător în unele privințe cu Filumena. Ea ar fi avut nevoie de o orientare regizorală mai fermă, care să reprime orice alunecare a interpretării spre locurile comune ce o ademenesc mereu și să-i pună în valoare registrele interpretative nebănuite cu care actrița e generos înzestrată. Ocazia a fost însă pierdută; Catinca a ieșit din nou victorioasă, succesul ei devenind un adevărat pericol pentru identitatea artistică a actriței.

Fără a depăși handicapurile generale ale reprezentației, trioul alcătuit din **Ion Sapdaru** (Michele), **Teodor Corban** (Richardo) și **Adrian Păduraru** (Umberto) aduce o notă de prospețime și voioșie, biciuind ritmul și conferind spectacolului cîteva pete de culoare agreabile. **Adrian Păduraru**, mai ales, izbutește un crochiu expresiv, un microstudiu de caracter care face ca personajul lui să fie reținut și aplaudat. Ca și cel interpretat de **Dan Aciobăniței** (Nocella) — schiță originală de portret, în culori naturale bine armonizate. Distribuția e completată de **Virginia Raiciu** (Rosalia), **Valentin Ionescu** (Alfredo) și **Constanța Lercă** (Lucia) cu interpretări în tonul de ansamblu. Într-un rol de coloratură — Diana —, realizat ca atare, dar numai din punct de vedere fizic, **Carmen Moruz** suplinește prezența unei actrițe profesioniste, agitîndu-se, fără efectul scontat.

Semnînd scenografia, **Axenti Marfa** ignoră sugestiile amănunțite ale textului, pierzînd astfel șansa obținerii unei atmosfere pe care De Filippo și-o dorea și o oferea aproape mură în gură. Ea ne propune un interior greoi și banal (cu piese din magazia teatrului, pe care le-am mai văzut de zeci de ori), fără nici o trimitere la spațiul spiritual (și fizic, de ce nu?!) al unei Italii postbelice, marcate de agitații și prefaceri structurale. Realismul convențional și banal al decorurilor subliniază și mai mult imaginea de ansamblu a spectacolului — expresie artistică manieristă, în care domină **textul spus** și în care inventivitatea și creativitatea regizorală sînt foarte modeste.

Ștefan OPREA

UN ORGANISM STRESAT

ANONIM I

(urmare din pag. 3)

1. Cauza principală a recentei schimbări a conducerii teatrului consider că este incompetența și ușoare motive politice.

2. Realizări prea puține; nici un spectacol n-a ajuns la cota de „Spectacol eveniment" reprezentativ pentru această instituție. Toate spectacolele au fost „călduțe" — de altfel, se observă și faptul că nu sîntem printre primii într-o competiție (cu excepția celor două spectacole de la studio realizate în timpul conducerii d-lui Ursachi).

Părerea mea este că dumnealui a avut intenții notabile, dar s-au finalizat prost pentru că a fost o alertă nebună de a scoate cît mai multe spectacole — (parcă am fi la fabrică); nu au fost regizori cunoscuți pentru a revigora trupa și pentru a se dizolva grupurile, grupulețele din jurul celor doi regizori, buni dar încă prea tineri.

3. Nu pot să-mi dau o părere, pentru că e prea devreme. Dacă o să-mi puneți această întrebare peste cîteva luni, atunci voi putea răspunde. Intențiile dumnealui anunțate de curînd, sînt minunate, dar știți, eu nu mai cred în promisiuni.

Ce ar trebui să întreprindă? Să aducă urgent regizori cu faimă, să se pună spectacole care să răspundă întrebărilor nenumărate de **azi**. Să aibă grijă de actori în sensul ca toți să fim puși în scenă la justa noastră valoare.

4. Sigur, fiecare dorim, visăm roluri — dar e foarte greu să se împlinească. De aceea singurul lucru pe care-l doresc e să fac bine ce mi se încredințează (dar nu orice), să am sentimentul utilității și al bucuriei că sînt aici.

Trupa e „bolnavă" — trebuiesc medicamente și un vraci bun.

ANONIM II

1. Cauzele schimbării conducerii nu sînt de natură politică, ci țin de lipsa de interes față de instituție, și în special față de colectivul actoricesc — culminînd cu negocierea salariilor.

2. De realizări nu poate fi vorba — **neimpliniri da.** Ele țin de alegerea repertoriului, de neutilizarea judicioasă a actorilor, iar spectacolele ieșite în premieră au fost destul de modeste ca realizare. Asta se datorează, bineînțeles, regiei artistice, și distribuirii nepotrivite a actorilor. Aici și-a spus cuvîntul subiectivismul și gradul de prietenie, fapt grav într-o asemenea instituție.

3. Care va fi evoluția Teatrului sub conducerea nouă e greu de prevăzut. Planul expus este frumos, nu se știe însă cum se va materializa, deoarece colectivul, la ora actuală, este **bolnav, dezbinat, înrăit.** Noul director trebuie să fie un om drept, obiectiv, loial, bun organizator, să știe să alcătuiască un repertoriu demn de un asemenea teatru și să știe să folosească actorii potriviți în rolurile potrivite. Să apeleze la regizori de prestigiu, iar favoritismele să-i fie străine. Să ia ca exemplu Teatrul craiovean.

4. Personal am jucat și joc orice rol mi se oferă (dramă — comedie), dar îmi doresc să fac roluri pe măsura posibilităților, și a profesionalismului de care am dat dovadă de-a lungul carierei mele.

ADI CĂRĂULEANU

1. Este vorba de cauze reale, care pot duce la schimbarea oricărui director: Asta depinde de directorul Teatrului, ca factor de decizie, și de obiectivitatea regizorului artistic.

P.S. Vă rog să mă iertați că nu-mi dau numele, dar situația noastră în Teatru este încă foarte bolnavă.

TEODOR CORBAN

1. Premisa ca un om de cultură să fie obligatoriu și un bun manager (organizator și coordonator) s-a dovedit a fi falsă. Mai ales atunci cînd omul de cultură n-a cunoscut și nici nu s-a străduit să cunoască vreodată teatrul ca instituție. Un „spectator", fie el și un ilustru om de cultură, rămîne doar un spectator dacă-i ceri mai mult decît să ocupe scaunul la lojă.

2. Realizările sînt nesemnificative.

Neimplinirile nenumărate: neintegrarea în circuitul național de teatru; un repertoriu neadecvat trupei; transformarea Teatrului Național într-o tribună politică.

3. Sînt foarte, foarte optimist și bucuros că, după atîția ani, acest teatru reintră pe mîna unui specialist. Ce are de făcut noul director știe și d-lui foarte bine și, este pare-se în asentimentul majorității: alegerea unui repertoriu valoros și bine croit pe actorii acestui teatru, stabilirea de contacte fructuoase cu oameni de teatru (regizori, dramaturgi, directori de festivale, critici) din țară și străinătate; punerea în valoare a tinerilor actori, care reprezintă aproape jumătate din trupă; publicitate modernă și intensă.

4. Îmi doresc să joc roluri cel puțin la fel de importante ca cele pe care le-au interpretat, la vîrsta mea, actorii din prima linie ai acestui teatru. Șansa ca această dorință să se împlinească ține de forma mea de joc, dar și de strategia teatrală care va fi abordată de noua conducere.

CONST. AVĂDANEI

1. După Revoluție, Mihai Ursachi a fost numit director al Teatrului Național. La aceasta contribuind și unele **persoane de bine** care l-au contactat în America pentru a-l investi cu această înaltă răspundere.

Colectivul artistic a sperat într-o revigorare a activității teatrului pentru ca Teatrul Național să devină ceea ce merită pe deplin să fie. N-a fost să fie așa. Incompetența și-a spus cuvîntul, ducînd la disensiuni în cadrul colectivului, la stări tensionale potrivnice actului de creație. La toate acestea și-a „adus aportul" și directorul adjunct artistic, numit de fostul ministru-adjunct Dan Petrescu pe al cărui frate s-a simțit dator să-l angajeze pe post de secretar literar fără nici un concurs prealabil. Nu există nici un motiv politic la baza demiterii lui Mihai Ursachi!

2. De realizări nu poate fi vorba. S-a lucrat foarte mult „bîfind", ca număr, premierele. Nici un spectacol eveniment, nici o realizare artistică.

3. Val Condurache este un om de teatru, cunoaște colectivul și potențialul său artistic, cunoaște regizorii din țară, cunoaște dramaturgi. Cred că va reuși să creeze acea emulație necesară actului artistic pentru ca Naționalul ieșean să ajungă competitiv atît pe plan național cît și internațional. Colectivul artistic este unul dintre cele mai echilibrate valoric.

4. Nu-mi doresc un rol anume. Doresc să joc și fiecare actor să fie folosit obiectiv valoric.

ION SAPDARU

1. Incompetența fostului director.

2. Nici o realizare de performanță, deci numai neimpliniri.

3. Să aducă regizori buni, să distribuim actorii tineri.

4. Vreau să joc un rol serios, de dramă...

OVIDIU LAZĂR (regizor)

1. Numeroase erori de conducere care au dus la profunda dezorganizare a vieții normale a colectivului și la instalarea unei atmosfere de tensiuni negative care a poluat căile de comunicare umană și profesională dintre actori.

2. Cantitatea și densitatea neîmplinirilor sînt mult prea evidente ca să mai putem vorbi de realizări.

3. Valoarea intelectuală și cultura teatrală sînt calități care, după părerea mea, fac din criticul Val Condurache prezența care va impune într-adevăr o linie evolutivă Teatrului Național. Nu-mi permit să dau sfaturi, dar îi promit că-l voi sprijini în toate tentativele sale de normalizare și de valorificare a activității artistice din teatru.

4. Șansele de realizare a proiectelor sînt condiționate de valoarea și forța energiilor interioare specifice fiecărui artist și am descoperit pe cont propriu că Val Condurache știe să stimuleze și, mai ales, să amplifice aceste energii.

cultură · religie · filosofie

Naționalismul și creștinismul (III)

Din punct de vedere istoric, la convingerea de a fi o „națiune" s-a asociat mereu dorința de a face din „națiune" un „Stat național", cu convingerea că o națiune, numai dacă este constituită într-un stat suveran și independent, poate să fie cu adevărat ea. însăși, adică poate să-și dezvolte toate capacitățile și posibilitățile și poate să-și vadă respectată și recunoscută propria demnitate. În realitate, cu principiul național se afirmă principiul suveranității populare și deci principiul statului național, ca expresie a suveranității poporului, a „națiunii".

Dar pentru ca „națiunea" să poată deveni stat național trebuie creat, alimentat și dezvoltat „sentimentul național", adică toți locuitorii unui stat să aparțină aceleiași națiuni, iar diviziunea politică între națiuni să fie justă și naturală, ba chiar să fie sacră; fiecare națiune are drept la autodeterminare și să trăiască independent în interiorul propriilor granițe „naturale". De aici provine efortul „națiunii-stat național" pentru a impune tuturor o unică limbă, care să permită o legătură stabilă și directă între indivizi și puterea politică, și o școală proprie pentru educarea „națională" a tuturor cetățenilor. De aici provine și efortul de a da „națiunii" o „istorie", legînd-o — cu o exactitate mai mică și mai mare — de trecutul său. Astfel, de exemplu, U. Foscolo în opera „Morminte" amintește italienilor acel *itale glorie* din trecut și îi îndeamnă să se îndrepte spre „istorii"!

Însă, pentru ca o „națiune" să poată subzista și deveni un „stat național" cel mai important lucru este de a dezvolta în cetățeni sentimentul de „patrie", adică sentimentul de iubire și de dăruire pentru propria națiune, pînă la sacrificarea bunurilor proprii, a propriei sănătăți și chiar a propriei vieți. Sentimentul național ia atunci forma unui *pathos* pasional și religios. Un exemplu elocvent avem în diferitele Renașteri din secolul al XIX-lea, cînd romantismul a pus în mișcare „pasiunile" naționale. De fapt, în timp ce iluminismul secolului al XVIII-lea exalta „rațiunea", care prin natura ei este „cosmopolită", universală, deoarece legile pe care ea le dă sînt valabile pentru toate popoarele lumii, romantismul secolului al XIX-lea exaltă „sentimentul", „pasiunea", ceea ce este individual pentru fiecare popor; „reformismul iluminat" din secolul al XVIII-lea este înlocuit cu „revoluția" care sfărîmă lanțurile sclaviilor antice și reînnoiește popoarele, trezind în ele acele forțe vitale care fuseseră umilite și înăbușite prin aservirea la ceea ce este străin. Astfel, diferitele Renașteri din secolul al XIX-lea sînt dominate de mari pasiuni, care adesea ajung pînă la fanatism ; îndeosebi, ele iau un caracter religios.

Clarificate fiind conceptele de „națiune", de „stat național", de „sentiment național" și de „patrie", e ușor de înțeles ce este „naționalismul". El este un fapt de natură „ideologică". Prin „ideologie" se înțelege aici un complex mai mult sau mai puțin organic de doctrine de tip dogmatic, cu o puternică componentă voluntară și pasională, care inspiră luarea anumitor atitudini și duce la anumite acțiuni, și le justifică împlinirea din punct de vedere moral. Ideologia naționalistă se poate prezenta în trei forme. În prima formă, naționalismul este ideologia ce caracterizează o națiune care, prin rasă, cultură, civilizație, capacitate și atitudini particulare este superioară altor națiuni și are deci dreptul de a le domina din punct de vedere politic și cultural. În a doua formă naționalismul este ideologia ce face din propria națiune o națiune „aleasă" care are de îndeplinit o „misiune" față de celelalte. În a treia formă, naționalismul este ideologia care face din „națiune" valoarea supremă căreia îi supune toate celelalte valori și conform căreia le consideră validitatea. Cu alte cuvinte, este o „absolutizare" a națiunii.

În această a treia formă națiunea devine valoarea absolută: așadar, pentru afirmarea națiunii trebuie sacrificate toate celelalte valori, chiar și valoarea cea mai înaltă a vieții. Pentru naționalism „moartea pentru patrie" este cea mai bună modalitate de a pierde viața.

În realitate, pentru naționalism totul e măsurat cu metrul „națiunii": e bun tot ceea ce concură la afirmarea națiunii; e rău tot ceea ce dăunează unității și independenței naționale. Astfel, naționalismul justifică terorismul, gherila, uciderea adversarilor și apelează fără scrupule la forme îngrozitoare de cruzime pentru a-i teroriza pe adversari sau pentru a răzbuna nedreptățile suferite de propria națiune.

În concluzie, naționalsmul comportă două elemente esențiale: pe de o parte exaltarea superiorității propriei națiuni față de celelalte; pe de altă parte, absolutizarea națiunii, adică ridicarea națiunii la o valoare absolută și supremă. Din punct de vedere istoric, naționalismul a avut foarte multe exprimări, dar formele sale extreme s-au manifestat în Europa în ultimele două secole. Astfel, în Germania de la Herder la Hitler naționalismul german a pus accent pe „superioritatea" națiunii germane; în virtutea acestei superiorități, Germania era destinată să domine peste toate popoarele. Naționalismul francez a pus accent pe misiunea de „civilizare" pe care o are Franța în lume. Naționalismul rus s-a bazat pe caracteristicile particulare ale sufletului slav. Naționalismul italian a revendicat Roma și Imperiul roman. De fapt, nu rareori naționalismele au fost provocate de nedreptățile pe care o națiune le-a suferit sau crede că le-a suferit din cauza altor națiuni: este cazul actualelor naționalisme sîrbe și croate.

Traducere și prelucrare

MIHAI PATRAȘCU
student, Institutul Teologic
Romano-Catolic Iași

Psalmul 136, 1–9

Lăudați-l pe Domnul, căci el este bun,
căci dragostea lui este veșnică !

Lăudați-l pe Domnul zeilor,
căci dragostea lui este veșnică !

Lăudați-l pe Domnul domnilor,
căci dragostea lui este veșnică !

Pe Cel care a făcut minuni mari,

Pe Cel care a făcut cerurile cu înțelepciune,
căci dragostea lui este veșnică !

Pe Cel care a întărit pămîntul pesteape,
căci dragostea lui este veșnică !

Pe Cel care a creat pe luminătorii cei mari,
căci dragostea lui este veșnică !

Soarele sub stăpînirea zilei,
căci dragostea lui este veșnică !

Luna și stelele spre stăpînirea nopții,
căci dragostea lui este veșnică !

Capela sixtină (Vatican) : Creația Soarelui și a Lunii

Să construim pacea împreună

În mesajul său din acest an pentru Ziua mondială a păcii, Papa Ioan Paul al II-lea nu a voit să facă nici un bilanț și nici un proces al progreselor sau al regreselor care s-au înregistrat în acești ani în domeniul edificării păcii. Aceasta o poate face fiecare. El se limitează să facă doar „o invitație frățească la reflecție asupra evenimentelor umane actuale, pentru a le ridica la o viziune etico-religioasă". Creștinii sînt primii care trebuie să se inspire din această viziune, deoarece ei, datorită credinței lor, sînt chemați să fie mesageri și făuritori de pace.

După ce subliniază că aspirația spre pace este sădită în natura umană și că ea ocupă un loc important în cărțile sacre ale diferitelor religii, Sfîntul Părinte își exprimă dorința de a reînvia și de a perpetua „spiritul de la Assisi". Aici, în orașul Sfîntului Francisc, cu cinci ani în urmă, la invitația Papei Ioan al II-lea, s-au întîlnit conducătorii Bisericilor creștine și ai marilor religii ale lumii, pentru ca împreună să se roage pentru pace.

Un rol important pentru instaurarea păcii între popoare și pentru depășirea dezbinărilor care mai există între diferite „zone" și „lumi" îl au dialogul ecumenic și relațiile interreligioase. În urma diferitelor contacte și schimburi de păreri, religiile au devenit mai conștiente de responsabilitățile pe care le au pentru adevăratul bine al omenirii întregi.

Desigur, scrie Sfîntul Părinte, pentru a ajunge la această țintă a cooperării active pentru cauza păcii, „mai este încă un lung drum de străbătut. Este drumul cunoașterii reciproce, al iertării generoase, al reconcilierii frățești, al colaborării în toate sectoarele vieții, în sfîrșit este drumul conviețuirii zilnice în participarea comună la eforturi și sacrificii pentru a ajunge la același scop".

De asemenea, subliniază Sfîntul Părinte, respectul față de libertatea religioasă „este un principiu și un fundament al conviețuirii pașnice". De aceea sînt aberante diferitele forme de fanatism și de fundamentalism în care se lasă antrenate diferite grupuri de credincioși pentru a justifica cu motivații religioase luptele și conflictele cu ceilalți credincioși. Singura luptă demnă de om este aceea „împotriva propriilor pasiuni dezordonate, împotriva oricărei forme de egoism, împotriva tentativelor de încălcare a drepturilor celuilalt, împotriva oricărui tip de ură și de violență : într-un cuvînt, împotriva a tot ce este exact contrariul păcii și al împăcării".

În sfîrșit, Sfîntul Părinte adresează un îndemn conducătorilor de state și ai comunităților internaționale pentru ca să arate „un tot mai mare respect față de conștiința religioasă a fiecărui om și față de contribuția specifică a religiei la progresul civilizației și la dezvoltarea popoarelor".

Ultimul cuvînt este adresat creștinilor. Credința comună în Cristos Domnul îl obligă pe fiecare creștin să dea mărturie despre „evanghelia păcii" *(Efeseini* 6, 15), să se deschidă spre ceilalți credincioși, pentru ca împreună să colaboreze „la edificarea acelei păci pe care lumea o dorește, dar pe care, de fapt, nu o poate da". Pacea adevărată este întotdeauna darul lui Dumnezeu, iar pentru noi, creștinii, este darul de preț al Mîntuitorului Înviat (Cf. *Ioan* 20, 19, 26). A construi pacea împreună cu ceilalți credincioși înseamnă a trăi deja în spiritul fericirii evanghelice : „Fericiți făcătorii de pace, căci ei se vor numi fiii lui Dumnezeu" *(Matei* 5, 9).
dma

Ștefan LUPU
student, Institutul Teologic
Romano-Catolic Iași

Berindești—sat dispărut

În numărul 15/1991 al revistei „Cronica" am publicat o primă parte a rezultatelor cercetărilor efectuate în legătură cu așezarea de la Berindești. Revenim acum cu concluziile studiului asupra fostului sat domnesc din ținutul Romanului.

Răsfoind vechile și îngălbenitele hrisoave moldovenești găsim o primă mențiune a satului Berindești în uricul lui Ieremia Movilă din 1606, prin care voievodul făcea danie satul Berindești — fost sat domnesc, — ascultător de ocolul Roman — mănăstirii Secu. Această danie a fost întărită, în numeroase rînduri, de domnitorii ce au urmat. Călugărul franciscan Bernardino Quirini relata în anul 1599 despre „locuitorii catolici de neam ungur" din Berindești și din satele învecinate : Săbăoani, Tămășeni, Lucăcești, Adjudeni și Luceni.

În legătură cu vechimea satului Berindești știrile aflate în izvoarele scrise se opresc aici. Iată de ce cercetarea arheologică a acordat o atenție primordială așezării medievale. Se aștepta de asemenea, prin rezultatele obținute, spulberarea enigmei și a legendelor ce s-au țesut în jurul „ceangăilor".

Perieghezele făcute anterior au relevat faptul că așezarea se întindea pe panta lină a terasei, pe o lungime de cca. 1 km. Secțiunile trasate în zona celor trei cruci au surprins satul medieval situat în partea de N.-E. a bisericii și cimitirului.

În afara fragmentelor ceramice sporadice, care atestă un nivel de locuire, existența așezării medievale este confirmată de o porțiune dintr-o locuință de suprafață, în care s-au mai păstrat o parte a vetrei ce o deservea, trei locuințe de tip bordei, două gropi menajere și o parte din conducta de apă ce alimenta satul.

Prima locuință întreagă, descoperită în campania din anul 1988, de formă oarecum ovală, avea cuptorul dărîmat. În interior s-au găsit numeroase fragmente ceramice, aparținînd sfîrșitului secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea — printre care și un fragment de ceramică fină cenușie, lucrat la roată, cu decor ștampilat, ceramică a cărei proveniență a fost mult discutată în ultimii ani, cuțite, cahle, un degetar de argint și șase monede, parte din ele aparținînd lui Alexandru cel Bun. Pe baza materialului descoperit, locuința a putut fi datată la sfîrșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului următor.

Cea de a doua locuință adîncită, săpată în pantă, de formă rectangulară, cu colțurile ușor rotunjite, fără vatră, a fost mistuită de un incendiu. Pe mijlocul laturilor s-au surprins gropile parilor care susțineau acoperișul construit în două ape. Urmele de cenușă fină rezultată din incendierea locuinței demonstrează că ea fusese acoperită cu stuf sau paie. În interior, ea era prevăzută în partea de nord cu două gropi. După ce a fost distrusă prin incendiu, partea adîncită a locuinței a servit drept groapă menajeră. Studierea bogatului material ceramic și a obiectelor de metal va da posibilitatea să se stabilească vechimea și durata folosirii locuinței.

Concluziile ce se desprind din această primă cercetare evidențiază faptul că în această zonă există o continuitate de locuire începînd din secolele II—III e. n. pînă în veacul al XVII-lea. Satul Berindești datează de la sfîrșitul secolului al XIV-lea, începutul secolului al XV-lea. Tipurile de locuințe și materialul arheologic descoperit evidențiază modul de viață al locuitorilor, identic cu cel din alte sate medievale studiate, aparținînd acestei perioade, de pe teritoriul Moldovei și Munteniei, reliefîndu-se astfel specificul românesc.

S-a putut demonstra că populația românească din Transilvania, ce a emigrat în Moldova în urma persecuțiilor religioase (populație denumită impropriu cu numele de „ceangăi") s-a așezat într-o zonă intens locuită de români, s-a contopit cu locuitorii de aici datorită multiplelor afinități de ordin material și spiritual.

Tradiția spune că satul Berindești a fost pustiit și incendiat de tătari, la 1667, odată cu biserica, iar locuitorii ce au supraviețuit s-au strămutat în satul Săbăoani — sat pe care documentele domnești din secolul al XVII-lea, îl menționează alături de Berindești. La această cauză a strămutării așezării trebuie adăugată și una de ordin natural, evidențiată de observațiile din teren și anume numeroasele inundații determinate în unele perioade ale anului de izvoarele din zonă și pînza freatică aflată la mică adîncime (va urma).

Domnița HORDILĂ

„Noir Salle", o coregrafie atipică, nonconformistă, realizată de Charles Cré-Ange

Cré-Ange, un alt „înger diabolic"

Încercam într-un comentariu precedent să evoc capacitatea intelectuală, imperativul culturii multilaterale și specifice necesare acum coregrafului. Argumentele acestor afirmații sînt producțiile celor două companii franceze (Cré-Ange și Bouvier-Obadia) care ne-au vizitat în această stagiune urbea, cu piese — am putea spune etalon — pentru ceea ce numim azi **dans contemporan și teatru coregratic.**

Dușman declarat al academismului, care a limitat ideea de dans la forma lui exterioară „decorativă", Cré-Ange ne surprinde prin originalitatea limbajului pigmentat cu elemente acrobatice (deloc șocante, integrate firesc în cinestetica lucrării) sau cu reținerea pe „stop cadru" a unor poze grotești, pentru a accentua trăsături de caracter ale personajelor. Altă particularitate a coregrafului este preferința lui pentru subiecte de inspirație livrescă (**Infruntarea, Dominus Domine**, după drumaturgia lui Harold Pinter, **Coapsa nimfei**, după... **Visul unei nopți de vară** de Shakespeare, **Salvați sufletele noastre**, după **A 12-a noapte**, aparținînd de asemenea marelui Will). Investigația în mitologie (**Orfeu, Roma Amor, Dispariția Euridicei**) este a doua lui pasiune, la care se adaugă viziunea de sorginte cinematografică (**Changeling**, după „Strada" lui Fellini).

Departe de a pastișa ideea-sursă de inspirație, Cré-Ange descoperă noi modalități de tratare a aceluiași subiect, care, de cele mai multe ori devine simplu pretext pentru o nouă, viguroasă și originală operă. Dacă un analist cu multă fantezie va putea recunoaște în **Noir Salle** monomanii din **Mizantropul**, va identifica lesne concepția felliniană și chiar personajele pitorești din „La strada" transfigurate într-un sugestiv demers coregratic numit **Changeling**, îi va fi greu, sau chiar imposibil să recunoască în **Dominus Domine** personaje și relații existente în **Servitorul** lui H. Pinter. Cu fiecare piesă montată, autorul „scrie" sau rescrie o dramaturgie coregrafică subtilă și insolită, ce se „citește" cu interes și încîntare, provoacă veritabile emoții. Date care l-au făcut pe criticul Chantal Langeard să exclame: „Cré-Ange (Cré-Îngerul, n.n.) este un coregraf cu mult mai diabolic decît îl arată numele" ...sau poate că artistul contemporan nouă repetă, în planul ideilor, celebra performanță nijinschiană în execuția dansului, care i-a atras vedetei supranumele de „L'Ange diabolique". Intelectual rasat și creator de marcă, imaginativ și imprevizibil, actualul „Înger diabolic" recurge la orice tehnică cunoscută în stare a-i obiectiva ncema, de la poza statică încărcată de semnificații, la pasul de step sau echilibristică. Totul într-o deplină și fluidă înlănțuire dramatică, în care un important rol îl are improvizația sau „teatrul viu" descris de Peter Brook, unde grija pentru amănunt și rigoarea tehnică se subordonează unității ansamblului. Și dacă rezultatele sînt remarcabile (în cinci ani, 12 lucrări Premiul Fundației Cointreau pe 1990 pentru Creație Contemporană, acordat lucrării NoirSalle, peste 100 de spectacole în tot atîtea orașe ale Franței), munca se vădește pe măsură: artiștii companiei Cré-Ange lucrează opt ore pe zi timp de 11 luni pe an. Un suprem și permanent efort creator, o continuă renunțare la facilitățile vieții, definesc activitatea coregrafului. Mereu prezent în realitatea cotidiană, el își actualizează subiectele, fiind și unul dintre rarii artiști care încearcă să se erijeze în locul deținut de spectator. Din această perspectivă, Cré-Ange va recunoaște că: „teatrul nu este un loc de odihnă (chiar dacă și aceasta e importantă), iar scena nu trebuie să adăpostească o simplă demonstrație de mijloace". De aici decurge gravitatea mesajului creangelin, tema majoră disimulată în „ambalajul" hilar, care ne amintește de comicul trist al lui Chaplin și Lubitsch, sau al mai recentului Vicente Minnelli. „Publicul nu trebuie agresat" declară artistul, care a moștenit parte a înclinației lui spre comedie de la fostul său maestru, Jean Gaudin, în a cărui trupă a evoluat ca interpret timp de 5 ani și pe care îl consideră cel mai savuros creator de comedie a teatrului de dans din Franța. **Noir Salle**, piesa pe care publicul ieșean a avut privilegiul să o admire este inspirată din teatrul lui Molière în general și din **Mizantropul** în special, pe marginea căruia imaginația prodigioasă a coregrafului a compus gesturi și atitudini în spiritul personajelor. Sub aparența voioșiei, a jocului dragostei și a bunei dispoziții, lucrarea ne propune o serioasă reflecție asupra unei mai vechi teme care a preocupat constant gîndirea umană, cuprinsă în relația dintre ceea ce **sîntem** și ceea ce **parem** a fi. O continuare a aceleiași idei e reluată în **Changeling**, o piesă patetică, în care e pusă în discuție condiția umană a celor de la periferia societății. Cele două personaje centrale („atletul" vulgar și mărginit — partenera lui pitică fiind cea care exprimă candoarea și simplitatea naivă, umila lor sărăcie) compun un tablou care frizează ridicolul, cauzînd rîsul trist al asistenței...

Ca orice mare artist, Cré-Ange are și neprieteni. Îi vom găsi în rîndul conservatorilor, al celor care cultivă retrobaletul și narcisismul; sînt oameni fără idei proprii, cei care ocupă scena fără a avea nimic (nou și interesant) a spune.

Chiar dacă în dansul contemporan ideea primează execuției, iar coregraful este sensibil mai important decît dansatorii, Cré-Ange și-a ales cu exigență interpreții, supunîndu-i unor severe teste care să răspundă teatrului total pretins de maestru. Artiștii săi sînt în egală măsură dansatori (de step, modern și break dance), actori mimi sau acrobați. Profesionalismul dus pînă la virtuozitate, puterea lor de interiorizare, conving și emocionează. Gérald Weingand, Pascal Verrier, Corinne Barbara, Christie Lehuede și Danièle Cohen sînt excelenți artiști, care au întruchipat în **Noir Salle** personaje distincte, cu caractere proprii, cu o tehnică și gestică specifice. Au în comun acea pasiune sacră mistuitoare, care-i ajută să învingă tristețile și bucuriile dansului.

Dan BREZULEANU

„Dispariția Euridicei" în coregrafia lui Cré-Ange

Un concert cameral de excepție

Pentru o singură seară, publicul meloman din Iași a avut bucuria de a urmări concertul cameral susținut de un Trio de excepție din componența căruia fac parte: **Marc Coppey** (violoncel), **Eric Le Sage** (pian) și **Paul Mayer** (clarinet). Trei virtuozi „îndrăgostiți în aceeași măsură și de muzică și de instrumentele lor cărora știu să le utilizeze toate posibilitățile", după cum nota Pierre Petit în prestigioasa publicație „Le Figaro".

La numai 21 de ani, violoncelistul născut la Strasbourg este laureat al Concursului Internațional „Johann Sebastian Bach" din Leipzig unde a obținut în 1988 premiul I. Același premiu i-a fost acordat în anul 1989 pianistului Eric Le Sage la Concursul „Schumann" care are loc în fiecare an la Zwickau. Sala Filarmonicii a găzduit, deci, un trio de laureați, căci și clarinetistul Paul Mayer a obținut în 1984 la New York premiul I al prestigiosului concurs „Young Concert Artists".

Trioul și-a început recitalul cu o lucrare a unuia dintre cei mai reprezentativi compozitori ai clasicismului: Ludwig van Beethoven: **Trio pentru clarinet, violoncel și pian în Si bemol major op. 11.** Inițiator al unor mari prefaceri în arta muzicală, Beethoven urmărește îndeaproape manifestările noi ale gîndirii și culturii, pune de acord datele stilistice ale componisticii sale cu pulsul epocii. În creația beethoveniană, muzica de cameră a stat în permanență în centrul atenției, compozitorul îndrăgind în mod deosebit muzica pentru suflători. În 1798 compune **Trioul în Si bemol major pentru clarinet, violoncel și pian,** care se remarcă printr-o fuziune perfectă între cele trei instrumente. Vocile, magistral împletite, vădesc o organicitate clară. În această lucrare, pianistul își menține individualitatea sa, caută continuu diversificarea maximă a țesăturii sonore. În general, în structura lucrării, fiecare instrument își are rezervate momente solistice pe care interpreții le-au traversat cu succes, subliniind cu mijloacele specifice profunzimea tulburătoare și noutatea de concepție a acestei lucrări.

Trioul în La minor op. 114 pentru pian, clarinet și violoncel aparține ultimilor ani ai creației (1891) lui Johannes Brahms. În amurgul vieții sale acest compozitor îndrăgește mult timbrul catifelat, dulceața ca și inepuizabilele resurse tehnice ale clarinetului, redate de interpret cu măiestrie și sensibilitate ce dovedesc justa înțelegere a partiturii. În prima parte (allegro) se simte o tendință clasicizantă. Ne întîmpină o anumită austeritate în expresia materialului, lipsit de vibrația creațiilor din anii anteriori. Partea a II-a (adagio) are multe contingențe cu lumea părților lente din lucrările similare ale lui Beethoven. Arta variației multiple, mai exact tehnica derivării unor noi aspecte melodice, din motive simple, caracterizează imaginea sonoră. Clarinetul și violoncelul sînt cuplate în momente de mare expresivitate, în fraze larg arcuite. În încheiere, se observă tendința spre diversificarea maximă prin divizarea ansamblului pe patru voci. Acest moment dificil a fost subliniat cu măiestrie de cei trei virtuozi, totul împletit într-o ultimă concluzie în care fiecare din acești sensibili interpreți își aduc contribuția la poezia muzicii.

Partea a III-a aduce în locul scherzzoului un intermezzo calm. Nimic nu a umbrit seninătatea expresiei în acest punct, maeștrii componenți ai trioului realizînd astfel ideaiul melodiei nesfîrșite, pentru interpreți plăcerea cîntatului devenind tot mai mare, auditoriul fiind vrăjit atît de consistența lucrării, cît și de interpretarea de excepție a celor trei. Au subliniat și conturat atît zbuciumul cît și lirismul impuse de creația brahmsiană.

Violoncelistul Marc Coppey pătrunde cu ușurință creația marilor compozitori, abordînd muzica celor doi titani mai sus menționați. În ceea ce privește lucrările pentru violoncel și pian, abordate de interpret în acest recital de excepție — **Sonata pentru violoncel și pian** de Claude Debussy și **Elegie** de Gabriel Fauré — subliniază factura clară și ferm determinată, care trădează consistența în expresie a elementelor de fond, binecunoscute creației franceze. Virtuozitatea interpretului este pusă în evidență mai ales în **Sonata pentru violoncel și pian** de Claude Debussy. Prologul lucrării, în care pianul după trei măsuri introductive se retrage, a oferit violoncelistului un cadru pentru o sinuoasă linie improvizatorie care a impresionat publicul meloman. În conținutul lucrării, violoncelul înzestrat cu funcții solistice, primește accente declamatorii de culme, cadența făcînd tranziția spre o scurtă concluzie: pianul nu are numai funcție de acompaniament, ci între cele două instrumente există o colaborare perfectă, realizînd sublim și latura ritmică dar și expresivitatea, culoarea.

În lucrarea **Elegie**, a unui alt, binecunoscut compozitor francez, Gabriel Fauré, pianistul și violoncelistul scot în evidență profunzimea și sensibilitatea muzicii instrumentale. Prin valoroasa lor interpretare, publicul a fost cuprins de poezia sonoră visătoare și plină de acțiune a muzicii lui Fauré, care degajă un optimism profund, cuceritor, vădind clar că prin lucrarea sa, în general, pregătește terenul impresionismului muzical.

Pătrunzînd cu îndrăzneală muzica franceză contemporană, clarinetistul Paul Mayer abordează una din lucrările mai puțin cunoscute de publicul nostru, **Rapsodia pentru clarinet și pian** de Darius Milhaud, care se numără printre cei mai productivi compozitori contemporani. S-a adresat, ca și marii săi înaintași, tuturor formațiilor de cameră. **Rapsodia pentru clarinet și pian** are un desen melodic bine conturat, înveșmîntat într-o armonie simplă dar colorată. Cu ajutorul interpretului am avut ocazia să pătrundem cantabilitatea bine realizată instrumental, ușurința interpretativă cu care a subliniat limbajul lucrării, pus în slujba expresiei muzicale profunde.

Cele trei lucrări aparținînd compozitorilor francezi, abordate de soliștii aflați pe scena ieșeană, au demonstrat o apreciabilă complexitate, cerînd auditoriului o înțelegere deplină a muzicii franceze de cameră și instrumentală.

Maria BART

personalităţi accentuate

THEOFIL SIMENSCHY: Civilizaţiile Orientului

La Jena (Germania)

La 27 ianuarie s-au împlinit 100 de ani de la naşterea fostului profesor Theofil Simenschy, specialist în limbile clasice şi în sanscrită. Era născut în Iaşi. A urmat cursurile şcolii primare „Gheorghe Asachi" şi ale Liceului Naţional, pe care l-a absolvit, în 1910, ca şef de promoţie. La Universitate, a optat pentru limbile clasice, latina şi greaca, dar, în acelaşi timp, a urmat şi cursurile de germană ale profesorului Traian Bratu. Şi-a trecut licenţa, în filologia clasică, în anul 1910, cu menţiunea „magna cum laude".

Şi-a început cariera, ca profesor secundar, la Liceul Naţional şi la gimnaziul „Ştefan cel Mare" din Iaşi. A mai funcţionat la Şcoala Militară de infanterie, din Bucureşti, şi, după trecerea examenului de capacitate (1919), a fost numit profesor de latină şi germană, la Liceul „B. P. Hasdeu" din Chişinău. În anii 1926—1929 a funcţionat ca asistent la Universitate, la catedra de limba şi literatura greacă. Între timp şi-a trecut doctoratul cu o teză referitoare la verbele care exprimă noţiunea a **învăţa** la Homer.

În 1927—1928 era inspector al şcolilor particulare din Basarabia, iar în 1929 avea să fie incadrat conferenţiar de limbile clasice la Facultatea de Teologie din Chişinău, unde funcţionează pînă în 1938, cînd obţine numirea pe un post similar, de limba latină, la Universitate.

A fost membru al mai multor societăţi ştiinţifice, româneşti şi străine.

A fost un remarcabil om de ştiinţă şi un profesor de vocaţie. Activitatea lui ştiinţifică, variată, s-a desfăşurat pe o perioadă de peste 50 de ani (1912—1968), fără întrerupere.

Pe lîngă lucrările cu subiecte din limbile clasice, latina şi greaca, pe lîngă unele manuale foarte apreciate în epocă. Theofil Simenschy a fost unul dintre puţinii noştri specialişti în sanscrită. A tradus mai multe dintre lucrările fundamentale din literatura veche indiană, după cum a tradus din latineşte şi din greceşte. Este singurul român care a scris o gramatică a limbii sanscrite.

Teza de doctorat i-a fost apreciată, printre alţii, de A. Meillet, unul dintre cei mai mari lingvişti ai vremii. Despre Gramatica limbii latine, care a apărut în mai multe ediţii, a făcut aprecieri pozitive alt mare specialist francez A. Ernout.

Gala Galaction şi Nichifor Crainic au subliniat valoarea altor lucrări ale învăţatului nostru. Cu îngăduinţa cititorului, voi reproduce aici doar cîteva fraze din recenzia pe care Nichifor Crainic a publicat-o în „Gîndirea" din decembrie 1938 (pag. 558—560) asupra unei traduceri din greceşte, **Hero şi Leandru**. „Să însemnăm ca pe o dată importantă traducerea în româneşte a poemului lui Musaeus, **Hero şi Leandru**, făcută de domnul Theofil Simenschy. **Hero şi Leandru** e un model de poem inimitabil... Dacă citindu-l eşti şi tu scriitor, rămîi cu impresia că numai atît de ai fi scris ar fi suficient pentru ceea ce se numeşte în limba orgoliului artistic: eternitatea unui renume. Traducerea românească e onoarea domnului Theofil Simenschy... **Pentru limbile vechi, latina, greaca şi sanscrita România nu are azi un mai temeinic cunoscător decît pe acest dascăl modest, care nu e decît conferenţiar universitar...** Poemul **Hero şi Leandru** a fost înveşmîntat într-un grai nou de o fineţă şi de a vigoare literară aproape ireproşabile".

Nu putem înşira aici toate lucrările lui Theofil Simenschy şi nici nu ne putem opri la referinţele despre ele. Vom sublinia doar, faptul că, în anul 1942, a publicat, în Analele Academiei Române, o lucrare referitoare la **Limba hitită şi rolul ei în gramatica comparată**, prin care se dovedeşte un fel de deschizător de drum, în materie, printre cercetătorii români. Limba hitită, descoperită cu puţini ani în urmă, era ca şi necunoscută, pentru noi.

În anul 1949 apărea la Iaşi, sub auspiciile Institutului de Filologie Română „Al. Philippide", una dintre lucrările cele mai mari ale lui Simenschy, **La construction du verbe dans les langues indo-européennes**, pentru ca, după aceea să publice, în „Analele Universităţii", alte lucrări valoroase, din rîndul cărora se detaşează următoarele două: **Antologia sanscrită a lui Coşbuc** (1956) şi **Drama Sacuntala a lui Kalidassa în traducerea lui Coşbuc** (1967).

Lucrările respective i-au fost solicitate profesorului Simenschy de autorul acestor rînduri. Îmi trecusem doctoratul, în anul 1949, cu o teză referitoare la limba poeziei lui Coşbuc şi eram contrariat că nu exista, în bibliografia coşbuciană, nici o lucrare temeinică asupra raporturilor poetului cu literatura sanscrită. Motivarea intervenţiei mele suna cam aşa: „Cei care cunosc sanscrita nu s-au gîndit să se oprească asupra traducerilor lui Coşbuc, iar istoricii şi criticii noştri literari, care îl studiază pe Coşbuc, nu cunosc limba sanscrită. Dumneavoastră sînteţi singurul în măsură să puneţi în lumină raporturile respective". Am fost înţeles, după cum se vede, şi profesorul a fost mulţumit şi el de surprizele pe care le-a găsit în traducerile lui Coşbuc. Mi-a vorbit cu entuziasm despre calitatea de traducător a poetului ardelean şi considera realizările lui din acest domeniu superioare nu numai traducerilor nemţeşti, de care s-a servit Coşbuc, ci chiar mai presus de originalele indiene. Extrasul de 74 de pagini al **Antologiei sanscrite** mi-a fost oferit cu următorul autograf: „Domnului G. Istrate, prietenului şi colegului meu, cu cele mai alese sentimente de dragoste şi de stimă".

Gramatica limbii sanscrite, pomenită mai sus, a apărut în anul 1959, în Editura Ştiinţifică din Bucureşti.

Pe lîngă numeroasele lucrări publicate, au rămas altele în manuscris, între acestea fiind şi tratatul de **Gramatică comparată a limbilor indoeuropene**, definitivat prin colaborarea lui G. Ivănescu şi publicat, prin grija acestuia, în anul 1981, la Editura Didactică şi Pedagogică (496 pagini), la 13 ani după moartea lui Simenschy.

Trebuie să explic, în cîteva cuvinte, sensul colaborării dintre Simenschy şi Ivănescu. Tratatul respectiv n-a fost conceput împreună, de cei doi învăţaţi. La baza lui stă o lucrare individuală a lui Simenschy, pe care Ivănescu a completat-o cu cîteva capitole noi, i-a făcut unele modificări, a completat bibliografia şi a pus de acord terminologia, deosebită pe alocuri, de care s-au folosit cei doi învăţaţi. I-a dat, cu alte cuvinte, un caracter unitar.

O altă lucrare mare, rămasă în manuscris şi publicată după moartea autorului, este cea întitulată **Un dicţionar al înţelepciunii**, în care autorul a adunat, pe baza lecturilor proprii, aproape şase mii de maxime despre care am putea spune că îmbrăţişează toată înţelepciunea lumii. Cartea a cunoscut două ediţii, cea dintîi, în patru volume, apărută în anii 1971—1975 şi a doua în 1979.

Prin reforma învăţămîntului din 1948, limbile clasice au fost eliminate din planul de învăţămînt şi profesorul Simenschy risca să rămînă pe drumuri. S-a găsit o soluţie de compromis şi i s-a încredinţat un post de asistent, la disciplina germana veche. Din profesor, asistent. Am satisfacţia să afirm, aici, că, împreună cu fostul rector Ion Creangă şi cu sprijinul foarte generos al ministrului Ilie Murgulescu am reuşit să-l repunem în drepturile cuvenite, împotriva faptului că nu existau ore de curs, la disciplina limba latină, ci numai ore de seminar.

N-am spus nimic despre omul Simenschy, pe care noi toţi îl identificam cu filosofii Indiei vechi; aveam adesea impresia că a descins printre noi Buddha însuşi. Era înţelepciunea încarnată. Nimeni nu l-a auzit vreodată spunînd o vorbă nepotrivită despre cineva. Era tipul educatorului înnăscut, care constituia un adevărat model pentru toţi auditorii cursurilor sale. Avea conştiinţa că n-a trecut zadarnic prin viaţă. Am reţinut cîteva rînduri dintr-o „autobiografie" a lui, datată 12 octombrie 1955: „În amurgul vieţii, privind înapoi la calea străbătută din 1912 pînă azi şi la ceea ce am dat societăţii ca educator şi ca om de ştiinţă, sînt mulţumit şi aştept în linişte clipa cînd voi trece dincolo de bine şi de rău".

Prin moartea lui, întîmplată la 15 decembrie 1968, Universitatea din Iaşi a pierdut un profesor de elită, iar ştiinţa românească pe unul dintre marii ei slujitori.

Gavril ISTRATE

NICOLAE GOSTAR şi lumea dacică est—carpatică

Dintre cele **Tria Fata**, Parcele, **Clotho** „torcătoarea" firului vieţii a ost mai puţin generoasă cu cel care urma să-l sărbătorim la a 70-a aniversare, căci de 14 ani profesorul Nicolae Gostar s-a alăturat strămoşilor.

Născut la Deva în ziua de 2 martie 1922, N. Gostar a urmat un foarte bun liceu în oraşul natal. Încă de pe băncile şcolii s-a pasionat de cercetarea antichităţilor judeţului pe teritoriul căruia se află atît capitala Daciei lui Decebal cît şi a Daciei romane. Înscrierea în anul 1942 la Facultatea de litere şi filosofie, secţia de istorie, a Universităţii din Cluj, aflată în evacuare la Sibiu a constituit materializarea unei opţiuni previzibile. A avut şansa de a beneficia de talentul şi cunoştinţele unor distinşi profesori atît la istorie veche (C. Daicoviciu, M. Macrea, N. Lascu, I. I. Russu ş.a.) cît şi la limbile clasice (Şt. Bezdechi, A. Naum).

La 23 august 1944 tînărul student a fost chemat sub arme (Batalionul 7 Vînători) pentru recucerirea pămîntului sfînt al Transilvaniei. A participat la importante bătălii şi a fost decorat. După terminarea stagiului militar şi-a continuat studiile în Clujul eliberat. Absolvent în anul 1947 cu calificativul **Magna cum laude** a devenit în anul următor asistent la Catedra de istorie veche a Universităţii „Victor Babeş".

Acad. C. Daicoviciu, al cărui elev s-a considerat totdeauna, a avut o influenţă hotărîtoare în formaţia şi preocupările viitoare ale tînărului N. Gostar.

A participat la săpăturile arheologice desfăşurate în vestitele cetăţi dacice din Munţii Sebeşului (Grădiştea Muncelului, Costeşti, Piatra Roşie, Blidaru etc.) şi la castrele romane de la Micia, Mehadia, Orăştioara de Sus (jud. Hunedoara). Specializarea ca arheolog a continuat-o în spaţiul moldav (Poiana — Galaţi şi Hăbăşeşti — jud. Iaşi).

Nicolae Gostar şi-a început activitatea ştiinţifică într-o epocă în care şi cercetarea istoriei vechi, de la periodizare la consideraţii finale, era dominată de un sociologism exacerbat, de exagerarea unidirecţională a aspectelor relaţiilor daco-romane, în care familia cuvîntului „cotropitor" era omniprezentă.

Şcoala clujeană desfăşura la sfîrşitul deceniului al V-lea şi în deceniul al VI-lea o intensă activitate dirijată spre un pozitivism elevat, capabil să pregătească viitoarele sinteze, să atenueze unele interpretări. Adunarea documentelor culturii materiale în primul rînd, dar nu exclusiv, asupra dacilor prin săpături de mare amploare în Munţii Orăştiei, întocmirea primelor monografii asupra unor cetăţi dacice; munca la un repertoriu al aşezărilor antice, la întocmirea unui **Corpus** cu inscripţiile Daciei romane, reunea eforturile cercetătorilor din trei generaţii.

Nicolae Gostar s-a încadrat în activitatea didactică şi ştiinţifică a Universităţii clujene cu naturaleţea omului cu vocaţie, cu voinţă şi tenacitate pentru împlinirea proiectelor schiţate în anii studenţiei. Lucrările scrise în primii 10 ani de la absolvire — „Vămile Daciei" apărută în anul 1951; „Numele antic al aşezării de la Răcari", 1954; „Ramura nordică a dacilor. Costobocii", 1956; primul articol din seria „Studii epigrafice", 1956 — relevă un cercetător pe deplin format, capabil să se pronunţe competent asupra multor probleme ale istoriei noastre vechi.

Din septembrie 1957 Nicolae Gostar a devenit profesor al Universităţii „Al. I. Cuza" unde a predat peste două decenii cursuri de istorie universală veche, Bazele arheologiei, Epigrafie. Au fost anii afirmării independente, a căutării unei căi proprii cerute de noile preocupări, de conducerea unor cercetări într-o regiune a ţării care, o însemnată perioadă, are o problematică puţin diferită de cea a Transilvaniei. S-a integrat însă repede în viaţa universitară şi academică ieşeană. A întreprins campanii arheologice cu rezultate care au consemnat momente de vîrf în cunoaşterea culturii dacice şi romane pe teritoriul Moldovei (Piatra Neamţ — Bîtca Doamnei, Barboşi, Şendreni — Galaţi, Fedeşti — Vaslui etc.).

Profesorul, adeseori evocat, hărăzit de natură cu un chip plăcut, a fost o călăuză înţeleaptă pe căile cunoaşterii Orientului, Greciei şi Romei. Cultura clasică era resimţită nu numai în cele expuse, ci şi în ordonarea discursului rostit cu elocinţă. Profesorul era egalat de neobositul cercetător.

Din cele peste 120 de lucrări amintim „Cetăţile dacice din Moldova", Bucureşti, 1969, care s-a bucurat de aprecieri elogioase. Cercetările din ultimele două decenii au adăugat alte interesante cetăţi: Răcătău şi Brad — jud. Bacău, Fitioneşti şi Mînăstioara — jud. Vrancea etc., dar lucrarea amintită rămîne un punct de referinţă, un stadiu al cunoaşterii lumii dacice est-carpatice. Tot lucrare separată este şi cartea apărută postum „Societatea geto-dacică de la Burebista la Decebal" (colab. V. Lica). Între scrierile bazate pe epigrafie se impune a fi citată „Inscripţiile de pe lucernele din Dacia", Arheologia Moldovei, 1, 1961, p. 149—209. A participat la numeroase Conferinţe naţionale, la colocvii şi congrese internaţionale de arheologie şi epigrafie (Praga, 1966, Belgrad, 1971, Moscova, 1970, München, 1972, Freiburg, 1973, Constanţa, 1973.)

Contribuţiile sale de istorie veche a României ar putea fi clasificate astfel: I. studii despre istoria dacilor pînă în secolul al II-lea e.n.; II. studii despre istoria Daciei romane şi Moesiei Inferioare; III. studii despre romanitatea est-carpatică; IV. studii despre Dacia postaureliană; V. contribuţii istoriografice. Exegeze; VI. publicistică.

Continuă să fie citit şi citat, studii şi note postume au apărut în revista „Dacia" şi în alte publicaţii. Sperăm în apariţia tezei sale de doctorat „Monumentul de la Adamclisi"; urmează să apară şi contribuţia sa la noul tratat de istorie a României.

În anul 1983 a apărut „Studia antiqua et archaeologica. Corolla memoriae Nicolai Gostar dedicata", volum care cuprinde colaborări din centre de cultură din întreaga ţară.

Dispariţia prematură l-a împiedicat să-şi ducă la capăt marile proiecte, dar istoria Daciei preromane şi romane nu poate fi scrisă fără a apela şi la contribuţiile profesorului Nicolae Gostar şi prin aceasta efortul şi dăruirea sa capătă suprema preţuire.

Silviu SANIE

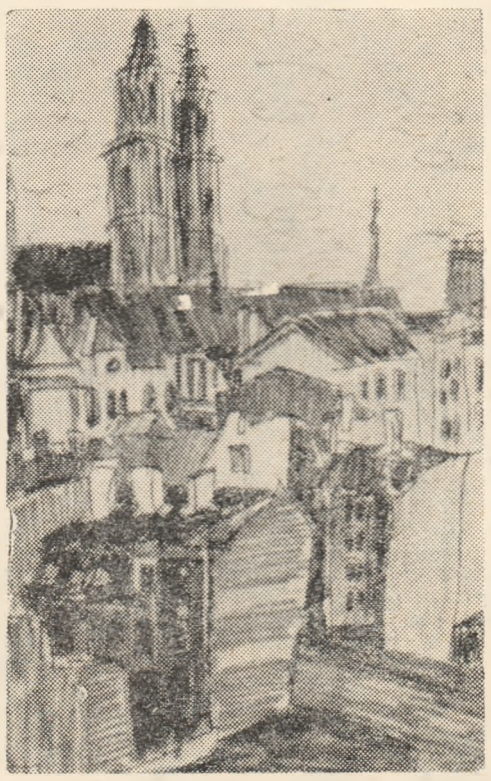

Grafică de Iulia HĂLĂUCESCU

personalități accentuate

O viață în slujba științei

DUMITRU I. MANGERON — *ilustru reprezentant al matematicii și mecanicii*

În urmă cu un an ne părăsea, sau mai bine zis „trecea dincolo", ilustrul matematician și mecanician, om de știință emerit, membru corespondent al Academiei Române, Prof. dr. doc. Dumitru I. Mangeron. Fiu al unui mecanic de locomotivă care făcea curse regulate între Ungheni, Chișinău și St. Petersburg, născut la 15 noiembrie 1906, Prof. Dr. doc. Dumitru Mangeron a urmat școala primară la Ungheni și liceul la Chișinău, absolvindu-l în 1923. În 1930 își ia licența în matematici la Universitatea din Iași și în același an pleacă cu o bursă în Italia. Aici își continuă activitatea de aprofundare a cunoștințelor în domeniul matematicilor și o finalizează prin susținerea la 25 iunie 1932 a doctoratului în matematici la Universitatea din Neapole cu teza „Asupra unei probleme de contur pentru o ecuație diferențială neliniară cu derivate parțiale de ordinul al patrulea cu caracteristici reale duble", sub îndrumarea și la sugestia matematicianului de renume mondial Mauro Picone, cel pe care profesorul îl va considera toată viața ca mentor spiritual al său. Reîntors în țară, și-a început cariera universitară la Catedra de Analiză matematică a Universității din Iași, din 1937 fiind conferențiar la matematici generale la Institutul Politehnic Iași, iar din 1941 profesor titular definitiv la Catedra de Mecanică a aceluiași Institut. După reforma învățămîntului din 1948, cînd au fost organizate Catedrele într-o altă formă, Prof. D. Mangeron a fost șeful Catedrei de Mecanică și mecanisme între anii 1955 — 1957 și apoi șeful Catedrei de Matematici II, pînă la pensionare, în 1976. A devenit doctor docent în științe în 1956 și om de știință emerit al României în 1971. Din 1966 a primit dreptul de conducere a doctoratelor în disciplina Mecanică tehnică. După 1941 și pînă în 1945 a efectuat scurte cursuri de specializare la Institutul de Matematică al Universității din Göttingen, Germania. În anii 1955 — 1956 a efectuat lungi vizite la universități din Moscova, Gruzia, Kirchizia, Ucraina și în Ungaria, la Miscolt. În 1964 a fost invitat și a ținut cursuri și conferințe la 20 de universități, timp de două luni, din R. F. Germania și Franța. Începînd din 1967 este invitat ca Visiting Profesor, timp de 10 ani (alternativ), la Departamentul de Matematică al Universității din Alberta, Edmonton, Canada. De aici, la reîntoarcerea spre țară, va avea contacte și va ține conferințe sau participări la congrese și simpozioane internaționale, la Universitățile din Montreal, Ottawa — Canada, SUA și în Europa. În 1980 și 1982 a fost invitat timp de cîte trei luni ca Profesor vizitator la Universitatea din Campinas, Sao-Paulo, Brazilia.

Este membru fondator al Buletinului Institutului Politehnic din Iași în 1946, care datorită muncii sale neîncetate și entuziaste a ajuns să fie prezent la un moment dat, în cadrul schimbului de reviste, în 80 de țări, la Biblioteca Institutului Politehnic Iași sosind peste 2500 publicații. În Buletinul Institutului Politehnic Iași au publicat nume prestigioase, printre care patru laureați ai premiului Nobel.

Prof. dr. doc. Dumitru Mangeron a condus 29 de doctorate și 10 pentru titlul de doctor docent, finalizate, a fost membru în numeroase comisii de doctorat în țară și străinătate, ca de exemplu în Canada și India.

Drept recunoaștere a meritelor sale, a fost numit în Comitetele Internaționale de redacție ale unor prestigioase reviste cum ar fi: „Mechanisms and Machine Theory", „Journal de Mecanique Théorique et Appliquée", „International Mathematical News" și referent la toate revistele internaționale de bibliografie critică de matematică și mecanică din S.U.A., URSS, RFG, RDG. A fost membru activ sau de onoare în peste 25 de societăți, asociații, academii de matematică, mecanică, aeronautică și astronautică din Anglia, Austria, Canada, Franța, Elveția, India, Italia, Japonia, RFG, SUA, Suedia și URSS (de exemplu: Société Mathématique de France, Société Astronomique de France, International Society for Applied Mathematics — U.S.A., Societatea matematicienilor austrieci, Uniunea matematica italiană etc.).

A publicat singur sau în colaborare peste 600 de lucrări științifice, încurajînd continuu tinerii cercetători români, diseminînd pe toate meridianele globului realizările românești de matematică și mecanică. Figurează încă din 1973 în cartea „World Who's Who in Science" și este menționat în lucrările: Romulus Balaban, „Români celebri", E. Dacia, 1979: „Istoria Științelor în România. Matematica. Mecanica. Astronomia", Ed. Academiei, 1981; George Șt. Andonie, „Istoria matematicii în România", Ed. Științifică, vol. 3, 1967. Este coautor la trei cărți: D. Mangeron, N. Irimiciuc, „Mecanica rigidelor cu aplicații în inginerie", Ed. Tehnică, Buc., 3 vol. 1978 — 1981; D. Mangeron, V. F. Poterașu, A. Vulpe „Teoria optimizării structurilor", Ed. Junimea, 1980; Z. Gabos, D. Mangeron, I Stan, „Fundamentele mecanicii". Ed. Academiei, Române, 1961. Majoritatea lucrărilor științifice sînt publicate în Analele diferitelor Academii din foarte multe țări: Argentina, Brazilia, SUA, Canada, Franța, Italia, Spania, RFG, RDG, Austria, Japonia, R.P. Chineză.

Spre o teorie unitară a fenomenelor naturii

Domeniul ecuațiilor diferențiale și integro-diferențiale prin frumusețea rezultatelor, prin modul în care implică o multitudine de rezultate din analiza matematică, analiza funcțională și chiar geometrie și algebră, cît și prin mereu noile posibilități de aplicare practică l-au fascinat permanent pe profesorul D. Mangeron, mare parte din lucrările sale fiind consacrate acestui domeniu. Absolvent al Universității „Al. I. Cuza" din Iași alături de o generație de matematicieni de referință în matematica universală, ca Gh. Gheorghiev, M. Haimovici, I. Popa, generație formată sub grija unor nume ilustre ca Al. Myler și O. Mayer care s-au îngrijit să asigure discipolilor lor cele mai actuale, la acea vreme, rezultate din matematica contemporană și, în același timp, o deosebită bază de documentare în cadrul bibliotecii seminarului matematic, Prof. D. Mangeron își începe activitatea științifică în contextul unor rezultate obținute de H. A. Schwartz, H. Poincare, Green și alții care au condus la rezolvarea principalelor probleme din teoria clasică a ecuațiilor fizicii matematice: propagarea căldurii, a undelor și determinarea funcțiilor armonice. În aceeași perioadă, M. Picone se ocupă de studiul funcțiilor bi armonice, iar matematicianul Nicolescu generalizează acest studiu obținînd rezultate deosebite în domeniul funcțiilor poliarmonice. În acest context, în teză profesorul D. Mangeron obține primele rezultate din teoria ecuațiilor polivibrante utilizînd cu multă ingeniozitate atît tehnica ecuațiilor integrale de tip Fredholm cu metoda aproximațiilor succesive, cît și tratarea ca probleme de maxim sau minim a unor expresii funcționale, tehnică reluată mai tîrziu în contextul programării dinamice. Profesorul D. Mangeron a dezvoltat aceste rezultate punînd bazele teoriei operatorilor diferențiali și integro-diferențiali cu derivate totale în sensul lui M. Picone. O colaborare deosebită cu matematicianul L. E. Krivoshein (peste 40 lucrări) i-a condus la elaborarea unor metode pentru aflarea unor soluții aproximative prin metode polinomiale, dîndu-se atenție evident și problemei evaluării erorilor în aproximarea soluțiilor. Aceste metode au fost utilizate și în abordarea unor aspecte legate de studiul operatorilor policalorici.

Se poate afirma că prin rezultatele sale și ale profesorului M. Nicolescu s-au pus bazele studiului fenomenelor polivibrante, policalorice și poliarmonice, studiu asociat în literatura de specialitate numelor lor ilustre în matematica universală. Astfel, ecuațiile de ordin superior ale propagării undelor, polivibrante, au fost denumite de oamenii de știință străini „ecuații Mangeron". Matematicienii americani G. Birkhoff și W. Gordon au aplicat soluțiile ecuațiilor polivibrante la proiectarea automată a suprafețelor de formă oarecare, cum ar fi caroseriile mașinilor (memoriul de cercetare a fost publicat în 1968 la Waren, General Motors, iar prezentarea teoretică a rezultatelor a fost publicată în 1968 în „Journal of Approximation Theory"). Au mai fost aplicații ale ecuațiilor Mangeron în modelarea unor fenomene în plasmă. Forma polivibrantă a numerelor Fibonacci folosește pentru optimizarea cu metoda „tăieturii de aur" a funcțiilor cu mai multe dimensiuni. Prof. D. Mangeron a fost preocupat de elaborarea unei teorii unitare a fenomenelor naturii prin legarea celor trei fenomene fundamentale: potențialul, propagarea căldurii și a undelor.

Lucrarea prezentată în 1956 la cel de al 4-lea Congres al matematicienilor români este remarcabilă în acest sens, ea reflectînd ideea de unitate a naturii. În aceeași direcție de generalitate, extinde cunoscuta funcție F a lui Truesdell, care cuprinde soluții generale parametrice ale ecuațiilor liniare cu derivate parțiale.

Înzestrat cu o deosebită intuiție, cu imaginație, cu previziune, Prof. D. Mangeron afirmă: „Natura este neliniară, aceasta demonstrează, în fond, matematica. Modelul matematic prin care sînt reprezentate fenomenele naturii se compune din ecuații neliniare. Pe măsură ce o cunoaștem mai adînc, natura își dezvăluie fantastica ei complexitate.

Spre fericirea noastră, natura este neliniară, omul e o realitate neliniară, urechea și inima noastră funcționează complicat, neliniar, și celula, cred, expresie fundamentală a materiei vii, este deasemeni neliniară. Altfel ar fi extrem de plicticos. Neliniaritatea înseamnă numeroase combinații, calități opusul montoniei și stereotipului".

Preocupat mereu de aplicații, creînd mereu, Prof. D. Mangeron a elaborat teoria sistemelor cu structură complexă în scopul rezolvării unor probleme complexe de natură fizică sau tehnică. Ecuațiile elaborate, de regulă integro-diferențiale neliniare, care includ și fenomene de întîrziere, de ereditate, modelează fenomene importante cum ar fi reacția aparatelor de măsură, a comenzilor, probleme ale biosistemelor, reologiei materialelor etc. Pentru rezolvarea lor a stabilit o metodă polinomială de obținere a soluțiilor aproximative.

Prof. D. Mangeron a căutat în marea majoritate a lucrărilor să obțină optimul sub diferite forme. Astfel, a fost preocupat de optimizarea fenomenelor la rețele spațiale echidistante ori la rețele și mai complicate. În acest sens afirmă: „Am studiat mult timp aceste probleme.

Faptul că m-am lungit atîta arată că totul este viu și astăzi, că nu trăim din amintiri, ci din fapte. Căutînd să extind problematica de control optimal prin publicarea a trei caiete de curs în 1968 la Universitatea din Alberta cu aceste idei, am constatat că se poate scoate în evidență o altă lucrare de seamă privind polinoamele Cebîșev, extinzîndu-le și scoțîndu-le din unele ecuații polivibrante particulare. De aici metoda de optimizare a diferitelor fenomene folosind rețele spațiale, elaborată și publicată într-o serie de trei lucrări în Dokladî Akademii Nauk din URSS (1972 — 1973). Viitorul este prezent grație calculatoarelor și folosirii unor metode mai generale decît aceasta: metoda elementului finit". A generalizat ecuațiile programării dinamice a lui Bellman pentru ecuații cu derivate parțiale în rețele echidistante și folosind ecuații integrale. De asemenea a studiat, în spiritul principiului maximului Pontriaghin, probleme de optimizări cu parametri condiții de suficiență pentru variații de ordinul doi. ecuații integrale în spațiul funcțional și aspecte geometrice. A căutat incontinuu aplicații ale metodelor elaborate, cele mai multe privind probleme de optimizare în mecanica corpului deformabil (arce de diferite forme, bare) și în stabilitatea regimurilor așchietoare.

Promotor al cercetărilor în astronautică

Prof. D. Mangeron a fost un promotor al cercetărilor în domeniul astronauticii, predînd studenților în 1937, la Iași, cursuri facultative în acest domeniu, visînd la realizările de azi și la multe altele neîmplinite încă. S-a preocupat de efectele șocurilor asupra organismului uman provenind din variațiile de accelerații și valorile mari ale acestora în zborurile cosmice. În acest context amintea de o scenă sugestivă dintr-un film științifico-fantastic „Pilotul Pirx" în care se prezenta dezagregarea unui robot răufăcător sub acțiunea accelerației de 14 g sau 16 g. S-a gîndit la accelerațiile de ordin superior, de ordinul doi, la variații de accelerații, la modul de a le considera în proiectarea materialelor necesare în construcția navelor cosmice, astfel încît acestea să reziste. A publicat primele lucrări în acest sens prin 1954 — 1955, înaintea lansării primului satelit artificial (1957). Din 1937 cînd a predat cursul de „Introducere în astronautică", s-a interesat mereu de realizarea visurilor de zbor dincolo de atmosfera terestră, iar în prelegerile ținute la Radio Iași s-a ocupat de telecomunicațiile din spațiu, de transmiterea energiei din spațiu, radioastronomie spațială etc. A scris Academicianului Leonid Sedov, președintele Federației Astronautice Internaționale de la acea vreme, pentru a-l înscrie în vederea unui zbor pe lună. Totodată, s-a ocupat și de aplicarea metodei accelerațiilor reduse create la mecanisme.

A creat metoda matriceal-tensorială pentru studiul mecanismelor plane și spațiale în vederea studiului acestora pe calculator, metodă prezentată în tratatele de specialitate și a optimizat mecanisme din condiția de minimizare a accelerațiilor de diferite ordine pe barele conduse.

Generalizînd ecuațiile lui Lagrange, aflate timp de 150 de ani la baza mecanicii, făcîndu-le să cuprindă și fenomene care reflectă accelerații de ordin superior, ajunge la rezultate omologate peste tot drept **ecuațiile Mangeron — Țenov** sau **Lagrange — Mangeron — Țenov.** Despre acestea s-a afirmat în revistele de referate internaționale că deschid posibilitatea unei expuneri ulterioare într-o formă nouă a întregii mecanici analitice. A elaborat și așa numitul principiu variațional denumit al lui Mangeron, bazat tot pe variații de ordin superior.

A elaborat metoda ecuațiilor integrale pentru sisteme vibrante neliniare, a studiat metode poligonale și aproximații de ordin superior ale oscilatoriilor, spectrele plăcilor triunghiulare folosind teoria reflectării și a funcțiilor Green.

Vorbind despre conexiunea matematică — știință — tehnică — economie, Prof. D. Mangeron afirmă că teoria sistemelor a pătruns peste tot, vorbindu-se mereu de conexiuni ca „om-mașină", „agregate de mașini", „linii tehnologice" etc. Toate aceste procese trebuie modelate matematic, căci numai în acest fel se pot face prognoze judicioase în previziunea viitorului.

Prof. D. Mangeron avea un entuziasm molipsitor, un farmec personal ieșit din comun, o memorie prodigioasă, foarte erudit cunoscînd la perfecție zece limbi străine și avea o inimă de aur.

A ajutat zeci și sute de persoane să se ridice profesional, nerefuzînd pe nimeni. Mulți sînt astăzi, academicieni, rectori, profesori universitari.

Cumpăra cărți medicale și cerea mostre de medicamente, propunea medici la specializare în străinătate, gîndind că științele medicale trebuie să progreseze, să fie alinate suferințele oamenilor.

Pentru colaboratorii săi și pentru mulți alți matematicieni sau ingineri, opera profesorului Mangeron va rămîne multă vreme un izvor de noi idei și direcții de cercetare, iar pentru noi și toți cei ce am avut șansa de a ne forma în preajma sa va rămîne veșnică și acea privire plină de căldură sufletească, de devotament fără limite față de colaboratori. Va rămîne veșnic în sufletele noastre profesorul și omul de știință, dar și Omul Dumitru Mangeron.

Prof. Dr. Ing.
Victor Florin POTERASU
Conf. dr. Petru CRACIUNAȘ

REPERE SPIRITUALE IEȘENE

Biblioteca „Gh. Asachi" - popas în suflet și în minte

La inițiativa unui grup de intelectuali ieșeni — N.A. Bogdan, Orest Tafrali, Gh. Ghibănescu — în anul 1920 lua ființă o bibliotecă care „va avea în grijile sale tot materialul istoric, în primul rînd cărțile tipărite la Iași, periodicele și acele cărți care vorbesc despre Iași și de Moldova". În colecțiile modeste pentru început (2732 volume) se adaugă în timp diferitele donații, încît abia în 1935 se poate vorbi de o bibliotecă a municipalității, cu buget propriu și personal calificat.

Demn de semnalat este faptul că printre donatori s-au numărat Academia Română, Casa Școalelor, Monitorul oficial, iar dintre intelectuali îl amintim pe însuși Nicolae Iorga care donează bibliotecii 574 volume. În 1937 fondul de carte ajunge la 10 000 pentru ca în 1941 colecțiile să urce la 23 622 volume. Astăzi, Biblioteca „Gh. Asachi" — principala bibliotecă publică de stat a municipiului și județului Iași — posedă peste 450000 volume — cărți, periodice, alte documente grafice și audio vizuale. În colecțiile ei se află incunabule, ediții princeps, bibliofile, cărți din secolele 16—18, care fac obiectul patrimoniului cultural național, importante lucrări despre istoria României, istoria culturii, enciclopedii generale și speciale, dicționare enciclopedice, cărți tipărite la Iași și despre Iași etc.

Pentru a ilustra activitatea actuală a instituției noastre amintim că la nivelul unui an se înscriu circa 25 000 cititori cărora li se împrumută peste 650 000 volume, ceea ce ne îngăduie să afirmăm că cititorii se întorc la lectura cărții ca la o valoare perenă, inconfundabilă. De peste 70 de ani, Biblioteca „Gh. Asachi" oficiază cultul cărții, benefic și înălțător pentru toți cei care-i calcă pragul, universul acesta de tipărituri provocînd din totdeauna emoția și bucuria cunoașterii depline.

Timpul a trecut, zeci și zeci de mii de oameni s-au perindat prin templul cărții, s-au consolat în momentele de deznădejde, au ignorat distanțele în timp și spațiu, au simțit în ființa lor căldura cuvintelor lui Aristotel și Augustin, Erasmus și Diderot, Shakespeare și Goethe, au trăit bucuria și durerea la lectura paginilor lui Eminescu și Blaga, Rebreanu și Sadoveanu, Arghezi și Călinescu. Ochii se plimbă pe nesfîrșitele rînduri de cărți din rafturi. Titluri și autori cunoscuți, apropiați, cărți citite, recitite sau altele ca surprinzătoare noutăți.

Lectura ca proces, ca activitate spirituală într-un timp îndelungat este adesea imaginată cu un „trunchi de copac din care pleacă numeroase ramuri". Ele pot fi atît forme, tipuri, domenii ale lecturii, cît și căi prin care pot ajunge la un eșec, la un sfîrșit. De aici rolul minunat al bibliotecii și al bibliotecarilor ei. Invităm pe toți iubitorii de slovă tipărită să zăbovească cît mai mult în acest univers de înțelepciune și sentimente, ca un fericit popas în suflet și în minte.

Nicolae BUSUIOC

Biblioteca „Gh. Asachi"

1. **DISPUNE DE :**

- **450 000 volume (cărți, periodice, discuri, diafilme, diapozitive, manuscrise, hărți, stampe, standarde etc.).**
- **Peste 150 abonamente la ziare și reviste românești și străine.**
- **160 locuri în sălile de lectură carte și periodic.**
- **Circa 10 000 discuri, benzi de magnetofon și casete imprimate.**
- **Cataloage alfabetic și sistematic, tematice (Istoria României, Critică și istorie literară, Sociologie, Pedadogie etc.).**
- **Servicii specializate de informare bibliografică (curentă, cercetări bibliografice, bibliografii selective, fișiere bibliografice tematice etc.).**
- **Spații expoziționale de carte, pictură, grafică, studioul artelor (întîlniri culturale, conferințe, expuneri, concerte, audiții muzicale etc.).**
- **Peste 30 000 exemplare de carte veche bibliofilă și ex libris, volume care fac obiectul patrimoniului cultural național.**
- **4 filiale („V. Alecsandri" — Nicolina ; „M. Sadoveanu" — Alex. cel Bun ; „G. Ibrăileanu" — Păcurari ; „Vasile Lupu" — Tătărași) cu peste 50 000 volume.**

2. **OFERĂ :**

- **Serviciu de împrumut carte și discuri la domiciliu.**
- **Serviciu de împrumut interbibliotecar, național și internațional.**
- **Studiu în sălile de lectură.**
- **Informații bbiliografice și bibliografii la cerere.**
- **Audiții individuale la căști și audiții colective.**
- **Expoziții de carte și alte documente de bibliotecă, tematice și cu caracter documentar.**
- **Activități cu caracter cultural și informațional, inclusiv la cererea publicului.**
- **Aparatură electronică de înregistrare și redare a benzilor magnetice și a discurilor, de citit microfilme.**

Trepte spre lectura adultă

Una din zonele de puternică frămîntare în viața bibliotecilor contemporane o constituie cîmpul activ și diferențiat al instrumentelor bibliografice și serviciilor. Atenția este îndreptată astăzi spre informarea bibliografică care se constituie într-o treaptă prin care colecțiile se valorifică superior. În felul acesta și biblioteca devine un centru de informare care reușește să pună la dispoziție beneficiarului atît CARTEA cît și criteriile de apreciere.

Pentru biblioteca publică adoptarea acestui punct de vedere — impus de forțele care acționează asupra ei — conduce la redimensionarea activității bibliografice, la o reconsiderare a unor concepte.

Pentru colectivul Bibliotecii „Gh. Asachi", astăzi cînd se trece vertiginos de la biblioteca tradițională la cea modernă —, relația bibliotecă — informare este văzută într-un spațiu global. Întreaga bibliotecă constituie o zonă unitară de informare iar serviciile specializate de realizarea a ceea ce se numește informare constituie **trepte** spre lectura adultă.

Dezvoltarea instrumentelor clasice de informare (cataloage ale cărților, indiferent dacă sînt pe materii sau alfabetice, cataloagele tematice, cataloagele colecțiilor de discuri, standarde, publicații periodice etc.) în toate zonele de acces ale publicului constituie numai o latură a activității. Cele peste 1 000 000 fișe de catalog care se constituie într-un sistem unitar de cataloage — constituie o bază neprețuită de informare. Cercetările bibliografice realizate în legătură cu istoria județului Iași, sumarele revistelor locale, ciclurile bibliografice dedicate colecției de carte veche și bibliofilă — fac posibil accesul cititorului în zone diverse de interes, interese dictate fie de școală, universitate, producție, fie interese personale de studiu. Buletinele lunare de creștere a colecțiilor, de sintetizare a articolelor care apar în principalele ziare și reviste în legătură cu viața culturală locală — constituie alte momente ale informării curente a beneficiarilor bibliotecii.

Optimizarea acestei activități informaționale, optimizarea relației bibliotecă — beneficiar sub raportul accesului la informație impune însă informatizarea tuturor zonelor informării bibliografice, acordîndu-i acesteia și unele caractere ale documentării. Introducerea calculatorului în practica curentă constituie o treaptă superioară spre investigarea colecțiilor bibliotecii, spre cunoașterea celor aproape 500 000 volume existente în depozitele noastre, spre utilizarea unui complex de date necesare unei lecturi adulte eficiente. Experimentul realizat în anii 1990—1991 pentru introducerea calculatorului în practica bibliotecară constituie o altă modalitate spre îmbunătățirea legăturilor între structurile bibliotecare și va contribui la accesul beneficiarului la marile bănci de date de interes național — în măsura prefectării sistemului național de date.

Liviu MOSCOVICI

Leonida Lari, la Biblioteca „Gh. Asachi", cu prilejul lansării volumului de poezie Dulcele foc

Valori bibliofile

Vi se pare stressant mediul cotidian ? Nu mai aveți ce citi, agasați de peisajul editorial românesc, marcat de amatorism și vandabilitate ? Vă propun o cură de înălțătoare spiritualitate : consultați colecția de carte veche a Bibliotecii județene. Efectul va fi cel scontat : vă veți recăpăta (dacă ați pierdut-o) încrederea în valorile solide ale umanității, veți avea curajul, din nou, să opuneți mercantilismului vieții demnitatea intelectului și a moralei tradiționale.

Cărțile de cult ale secolului al XVI-lea, cu legături frumoase, care vor fi stimulat evlavia veacurilor ce au urmat, (între care, de exemplu, Sfînta și dumnezeiasca Evanghelie elinească și românească acum întîi alcătuită într-amîndouă limbile din 1693), revin acum, poate chiar prea abrupt în interesul nostru. Istoria literelor le consemnează destinul ciudat, căci, după cum se știe, cărțile, ca și oamenii, au nevoie, pentru a apărea și supraviețui, de noroc, de șansă, pentru a-și însemna prezența orgolioasă pe pămînt.

Spațiul nu permite enumerarea tuturor istoriilor și cronicilor din sec. XVI, XVII, XVIII. Ele cuprind un volum informativ inepuizabil pentru cercetători, dar și sursă demnă de interesul traducătorilor, al editorilor serioși, implicați în procesul cultural al țării. Multe conțin referiri la Țările Române, unele permițînd reinterpretări eliberate de grija cenzurii.

PIASECIUS, Paulus. Chronica gestorum in Europa singularium. Cracovia, 1645.

Respublica sive status regni, Poloniae, Lituanie, Prussiae, Livoniae etc. diversorum auctorum. 1642.

Respublica et status regni Hungariae. (Amstelodamus, 1634).

(ROHAN). Maximes des princes et estats souverains. Cologne, 1666.

Russia seu Moscovia itemque Tartaria. Commentario topographico atque politico ilustrata. 1630 (pe foaia de titlu portretul lui Mihai Viteazul).

CRAVEN, Elisabeth. Voyage de milady. Craven à Constantinople par la Crimée en 1786. Paris, 1789.

Prezența masivă în colecție a cărții vechi de filosofie — nume ilustre, ediții rare, bibliofile — denotă pasiunea pentru științele umaniste a cărturarului român, școlit adesea în Europa și dezvoltat frumos, fără complexe și bariere vamale. Merită revenirea pe subiect pentru a prezenta pe larg autorii și conținutul operelor din domeniu.

Că strămoșii noștri studiau anticii în ediții de lux, tipărite în secolele de care aminteam, în centre europene, este un fapt cunoscut. O demonstrează însă elocvent dedicațiile, ex libris-urile, însemnările numeroase, unele cu valoare istorică, de pe prețioasele și împodobitele pagini de gardă ale volumelor de Ariosto, Caesar, Cicero, Curtius, Diogene, Flaccus, Juvenal, Ovidius, Plautus, Suetonius, Tacitus...

Bănuiesc că veți fi atrași și de numeroasele titluri de beletristică de la autori celebri (reeditați de sute de ori) pînă la opere obscure ce făceau deliciul lecturii ușoare, preferate de doamnele cu crinoline și evantaie evropinești.

Elena CHIRIAC

Perfecționări necesare

Una din marile realizări ale ultimilor ani pe planul deservirii cu carte a cititorilor de la sate o constituie încadrarea celor 85 de biblioteci comunale cu bibliotecari cu normă întreagă, creîndu-se astfel posibilități largi de afirmare a lecturii publice. De aici cerința evaluării locului bibliotecii județene sub multiplele sale funcții ca principală bibliotecă publică de stat în județ. O dezbatere inițială la nivelul Bibliotecii „Gh. Asachi" și-a propus să stabilească conceptele actuale ale activității metodologice, eliminîndu-se elementele periferice care au influențat această activitate în alți ani. Implicînd un cadru problematic larg, riguros stabilit, biblioteca județeană asigură astfel cadrul organizatoric pentru ca toate problemele bibliotecilor comunale să fie privite din perspectiva unei viziuni globale, ce ține seama de situația lecturii publice a tuturor categoriilor de beneficiari. S-au conturat astfel cîteva direcții precise: constituirea și completarea colecțiilor, știut fiind că necesitățile de lectură ale cititorilor de la sate (peste 27 000 persoane fizice înscrise la bibliotecile comunale !) nu sînt satisfăcute integral, deși bibliotecile dispun de 642 000 volume. Imprimarea unui mai mare caracter de **actualitate** acestor fonduri constituie o preocupare atît a bibliotecii județene, cît și a unor biblioteci cum sînt cei de la Cucuteni, Horlești, Bălțați, Rediu, Răducăneni, Mogoșești — Iași, Belcești, Erbiceni ș.a.

O a doua direcție importantă este realizarea unui cadru material optim, biblioteca comunală trebuind să dispună de spațiu expozițional necesar punerii în valoare a colecțiilor. Înțelegerea acestui deziderat de către factorii implicați în viața culturală a localităților a creat posibilitatea ca la Ruginoasa, Grajduri, Sinești, Belcești, Vlădeni, Scînteia, pentru a cita numai cîteva exemple, cititorii anului 1991 să poată fi primiți în localuri moderne, spațioase, bine utilate, funcționale, cu spații de lectură și consultare.

Noile atribute ale activității metodologice privesc și alte aspecte printre care studierea cerințelor de lectură ale publicului. Cercetările întreprinse de personal calificat în această direcție va da posibilitatea realizării unui profil real al cititorului contemporan și al cerințelor reale de lectură în bibliotecă. Educația lecturii, legătura mai strînsă între cititor și creator (legătură ce se vrea realizată și prin ciclurile de șezători și dialoguri literare inițiate de Biblioteca județeană în localitățile județului) ca și realizarea unor servicii centralizate de cataloage și informare bibliografică — iată alte laturi ale perfecționării unei activități ce lărgește sfera de preocupări a bibliotecii județene — ca important centru metodologic.

L. M.

Sexul slab

Dacă vreţi să recunoaşteţi tot ceea ce a fost greşit pînă acum în părerile, obiceiurile şi obişnuinţele oamenilor de pe Pămînt, nu e nevoie de a face efortul unei cercetări ample. Este suficient de a alege o expresie oarecare din vorbirea curentă şi de a o exprima de fond.

Să ne oprim astfel doar la o formulare ce s-a răspîndit peste tot, pentru a desemna toate femeile de pe Terra : „sexul slab". Aceasta este folosită cu afecţiune sau cu dispreţ, cu bunăvoinţă sau cu ironie, însă este acceptată întotdeauna ca un lucru bine stabilit pe care îl adoptăm fără a ne mai gîndi, sau măcar a-l examina.

În realitate însă, femeia este o forţă exact egală cu cea a bărbatului, dar aceasta este pur şi simplu de un alt gen.

Am explicat în conferinţele anterioare că noţiunea veritabilă a feminităţii — şi respectiv a masculinităţii — provine din **genul activităţii** ce o efectuează în Creaţie, care singur el condiţionează forma ce permite recunoaşterea pe Pămînt a fiinţei de sex feminin sau de sex masculin.

Diferenţa se manifestă imediat după ce germenii de spirit uman părăsesc planul lor de origine. Cei care aleg o ocupaţie activă — şi deci muncile mai aspre — adoptă forma masculină, în timp ce aceia care acţionează într-un mod mai pasiv — şi deci mai delicat —, adoptă forma feminină. Deşi acestea sunt două genuri diferite de activitate, au însă forţe egale. Nu se pune astfel problema unui gen mai slab decît celălalt.

Totuşi, în Creaţie, efectele genului activ şi ale celui pasiv sunt **separate**. Fiecare spirit poartă în el în mod unic fie genul activ, sau la fel de unic — genul pasiv. Fenomenul se repetă şi ulterior, pentru toţi germenii de spirit.

Aceştia efectuează cot la cot o activitate — fie activă, fie pasivă —, aspirînd constant la unire, căci numai printr-o activitate **comună** pot să realizeze ceva complet, dar numai dacă ambele genuri acţionează cu forţe egale şi dacă aspiraţiile lor îi conduc către un ţel unic : Lumina !

Se ştie că misiunea femeii pe acest Pămînt este de a menţine trează aspiraţia către Lumină ; această misiune presupune să fie totodată şi păzitoarea flăcării aspiraţiei către Lumină, care susţine şi conduce către înălţimi.

În acest scop, în femeie se dezvoltă şi o facultate intuitivă mai delicată. De aceea, fiind destinată unei activităţi mai delicate, nu se separă din ea o parte atît de importantă a spiritualului esenţial, astfel cum este cazul la bărbat, care tinde către o activitate mai aspră.

Drept urmare, orice femeie este receptoare şi mediatoare de radiaţii, pe care elementul masculin nu le poate primi. În acest domeniu, genul feminin este cu jumătate de măsură superior oricărui bărbat şi este mult mai orientat spre Lumină, presupunînd însă ca femeia să acţioneze **cum trebuie** şi să nu-şi risipească posibilităţile şi nici să nu le înnăbuşe în ea însăşi.

Bărbatul simte în mod inconştient faptul că femeia, prin natura ei, dispune de facultăţi pe care el nu le mai are şi pe care nu le mai poate avea — faţă de activitatea sa —, căci l-ar îndepărta de la anumite lucrări mai aspre, care îşi au totuşi utilitatea lor.

Este adevărat, el nu îşi dă seama în mod clar, sau poate numai uneori, dar simte intuitiv că aptitudinile de care dispune femeia constituie un tezaur ce trebuie păstrat cu orice preţ. El este astfel atras să protejeze în planul materiei dense respectivul tezaur invizibil, căci pe Pămînt el se simte mai puternic.

Or, cu timpul, această necesitate de a proteja — neexprimată, fiindcă o resimte inconştient — l-a condus pe bărbat să considere genul feminin ca fiind sexul cel mai slab, ce are nevoie de protecţia sa. Concepţia în sine nu este ieşită deci dintr-o intenţie rea sau dintr-un raţionament peiorativ, ci doar din necunoaşterea adevăratului motiv al intuiţiilor proprii.

Ca urmare a activităţilor sale, bărbatul este fizic de o densitate mai mare, ceea ce nu este o greşeală, căci el are nevoie de această densitate pentru a fi ancorat mai solid în mediul terestru şi pentru a acţiona mai direct în materia densă. De aici şi legătura sa cu pămîntul este mai fermă şi înclinaţia pentru aceasta este mai marcantă.

Femeia este atrasă mai degrabă spre înălţimi, spre ceea ce este mai fin, mai delicat, de densitate mai mică. Prin aceasta, ea este complementară bărbatului, rolul ei fiind acela de a ridica spiritul uman... evident, cu condiţia să respecte locul care este al său, cel încredinţat de Creator.

Fiindcă ea a păstrat în sine un gen bine determinat de esenţialitate superioară, corpul ei este de o natură mai puţin densă, rămînînd pătruns de această esenţialitate care o menţine mai suplă.

Or, nici aceasta nu este o lacună sau o slăbiciune, ci o **necesitate**, pentru a-i permite recepţionarea şi transmiterea radiaţiilor pe care bărbatul nu le poate prelua în exercitarea activităţilor sale, radiaţii pe care el nu este în măsură să le primească direct, datorită genului său mai aspru.

Această situaţie se extinde în modul cel mai natural la toate lucrurile materiale. Să luăm de exemplu naşterea : bărbatul nu va putea niciodată — din această cauză, foarte simplă — să ofere posibilitatea unui suflet să se apropie în vederea reîncarnării pe Pămînt, chiar dacă ar avea în corpul său organele potrivite.

Lui îi lipseşte **puntea** sufletească, această punte oferită de esenţialitatea delicată ce o poartă genul feminin şi care a trebuit să se despartă autoactiv de genul masculin, faţă de voinţa activă a acestuia.

Se mai întîmplă însă ca un suflet să se apropie de anumite femei, dar fără a se putea menţine, întrucît puntea a devenit necorespunzătoare datorită caracteristicilor masculine adoptate de către acele femei. Atunci, sufletul respectiv se eliberează înainte de a interveni naşterea terestră.

Toate aceste efecte au o răspîndire mult mai extinsă decît vă puteţi imagina. Însăşi sănătatea copiilor voştri este condiţionată — afectată sau favorizată — de integritatea şi puritatea acestei punţi de esenţialitate superioară oferită de mamă.

Organele — ele singure — nu sunt cauza sterilităţii sau a faptului că atîtea naşteri nu se desfăşoară normal. Cauza principală a dificultăţilor rezidă adesea în defectuozitatea punţilor necesare sufletelor care vin să se întrupeze pentru drumul lor terestru.

De cîte ori, printr-o copilărie stupidă, sau prin vanitate condamnabilă, femeia adoptă caracteristici masculine care nu pot decît să-i slăbească sau chiar să-i alunge partea de esenţialitate superioară, pe care a avut privilegiul de a o poseda...

Dar chiar mai grave decît aceste evenimente sunt prejudiciile cauzate în planurile materiei dense şi în cele ale densităţii reduse.

Veţi fi cuprinşi de oroare în faţa frivolităţii vinovate a genului feminin, frivolitate pe care bărbaţii o încurajează şi o agravează prin conduita lor criminală, doar pe motivul că le-ar fi lor agreabilă !

Veţi roşi încă multe decenii, căci această epocă de decadenţă va rămîne mult timp în amintirea voastră ca o povară urîtă.

În toate acestea sunt evenimente încă misterioase pentru umanitate.

Îmi este însă permis să vi le dezvălui doar în măsura posibilităţilor voastre de a le recepţiona şi nu mai mult !

(Extrase din Vol. III, conferinţa 47)

NOTĂ : Persoanele care doresc primirea gratuită a broşurii „Conférences choisies" (extrase din **Mesajul Graalului**) se pot adresa în scris la „Editions Françaises du Graal" — 23, rue Colbert — 93 100 Montreuil/Bois — FRANCE.

Conferenţiari din Franţa vor prezenta opera „Mesajul Graalului" (cu traducerea expunerii), în ziua de 1 martie a.c., orele 11,00 la Palatul Culturii — Sala Coandă şi orele 16,30 la Sala Azur — Casa Tineretului.

ACCENTE SPIRITUALE CONTEMPORANE

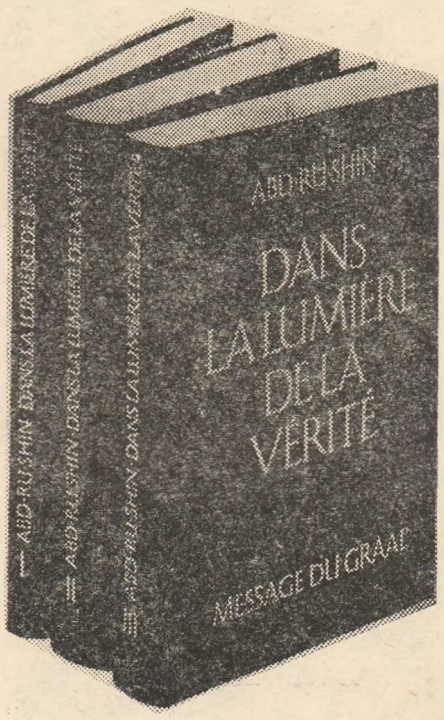

ABD—RU—SHIN

„În lumea adevărului"

—Mesajul Graalului

Cuvinte încrucişate

Avem semne clare că ne aflăm într-o perioadă de tranziţie : ● F.S.N. nu mai deţine monopolul puterii locale. Al doilea tur de scrutin este posibil să fie şi mai edificator. În sfîrşit, sîntem pluralişti. Mai rămîne să instaurăm şi democraţia. ● Deocamdată, tot... dictatura-i la putere. După demiterea ce a declanşat un... lung prilej de vorbe şi de ipoteze — a lui Mihai Ursachi, alţi scriitori au fost demişi, dar nu de către putere, ci de opoziţie (ca să nu se creadă că nu are şi opoziţia puterea sa) : Este vorba de Nicolae Prelipceanu, Ştefan Agopian şi Florin Iaru, care au fost demişi de la „Cotidianul". Se pare că cei trei au crezut că pot rămîne independenţi, fiind totuşi angajaţi, pe cînd d-l Raţiu gîndea invers. ● În acest context a căzut de la etajul 11 al Televiziunii Române Emanuel Valeriu, director general. Şi la fiecare etaj zicea : „Pînă aici e bine" ! S-a oprit la Albertville. ● Obişnuit cu sărut-mîna, înainte de plecare i-a zis-o şi unei doamne, ce nu părea a fi în deplinătatea facultăţilor mintale, şi căreia i-a luat un interviu prin geam. A fost maximum de transparenţă specific-valeriană. ● A reapărut **Opinia studenţească**. Dumnezeu s-o înzilească şi s-o răspîndească aşa cum îşi doreşte : „pretutindenea" adică. ● Primim la redacţie noua serie din **Caiete botoşănene**, revistă care a trecut prin multe chinuri şi metamorioze, ajungînd acum la o formulă de sponsorizare şi o ţinută publicistică pe care le dorim rezistente. ● Dintr-un „Dialog cu un ins care nu ştie să mintă" — acesta fiind **Teohar Mihadaş** — transcriem această opinie tăioasă : „Stalin ? cea mai de sus şi mai de jos încarnare a lui Avizuha, unul dintre cei mai productivi produşi ai comunismului. Superb şi surîzător măcelar de oameni. Hitler este un pigmeu faţă de Stalin, pe care nu-l depăşeşte în crime decît Lenin sau Roosevelt, asasin de naţiuni, la traficul de la Ialta". ● Cam de acolo ni se trage. A spus-o şi Mircea Crişan, duminică seara, pe programul I : „Noi ne-am născut cu zăbala-n gură şi puteam să trăim şi să vorbim cu zăbala-n gură." ● Despre zăbală în lumea literară : **România literară** publică o impresionantă scrisoare deschisă a lui Gheorghe Grigurcu adresată lui Grigore Vieru. Criticul abordează problemele spinoase ale tranziţiei în domeniul delicat al literaturii, operaţie realizată cu rectitudinea sa recunoscută. Este un text care ar trebui citit de toţi cei interesaţi de trecutul, prezentul şi viitorul literaturii noastre : „Lucrurile trebuie privite cu calm, printr-o prismă raţională. (...) Scriitorii de frunte pe care îi amintiţi au avut slăbiciunea de a semna un pact cu diavolul roşu, dispensator de privilegii materiale, corupător la culme, ceea ce reprezintă pentru ei, indiscutabil, un minus moral, şi oricît de întristătoare este această împrejurare, trebuie să avem tăria de a o lua aşa cum este. Dacă nu vom putea contesta vreodată importanţa deosebită a operei lor, fără de care nu e de conceput un tablou plauzibil al literaturii noastre : „Lucrurile trebuie privite cu oportunismul lor lamentabil, id est trădarea unor norme etice, cu urmări nemijlocite asupra operei. (...) Nu se pune chestiunea epurării, a eliminării din literatură a nici unei valori, cu atît mai puţin a marilor valori (...), ci doar a unei discuţii asupra lor, fără condiţii prealabile, fără oprelişti şi iezuite precauţii, fără bigote acuzaţii de împietate. (...) Vrem doar dreptul de a aprecia pe scriitor fără prejudecăţi, în afara unor tipare prestabilite".

CRONICAR

Fascinaţia lecturii

Lectura poate fi considerată o activitate superioară scrisului ? Borges susţine că „bunii cititori sînt lebede mai tenebroase şi mai rare decît sînt bunii autori". Dacă în adevăr este aşa, cam multe, totuşi, lebede pe suprafaţa lacului plin de freamătul valurilor de cărţi! Cititorul se poate simţi în acest caz fericit, onorat şi nţel orgolios. Asemănarea şi concurenţa în acelaşi timp cu scriitorul îl stimulează şi-i dă aripi. Cititul se ia la întrecere cu scrisul ! Dar dacă Borges, în generozitatea sa cunoscută, a supraestimat fenomenul lecturii ? Se prea poate ca cititorul format, cu acel rafinament de clasă în descifrarea textului subtil, pretenţios, cerebral, să aibă atuul eseistului şi filosofului înţelept de a vedea şi de a percepe totul. Pînă şi eventualele imperfecţiuni ale scrisului. Dar cu ce cititor de calitate avem de a face în acest caz.

Presupunînd că întîlnim destul de des asemenea cititor, mulţumirea nu se poate opri acest stadiu. Trebuie să ne gîndim şi la alt aspect, apărut imprevizibil şi necondiţionat. Pe textul cui cititorul a devenit sau devine de înalt rafinament ? Chestiunea mi se pare ca în povestea cu pasărea şi aerul. Aripile s-ar zbate mult şi bine în gol şi pasărea n-ar lua înălţime în lipsă de aer. Exerciţiul lecturii pe text slab dezarmează cititorul. Frenezia de a găsi în cuvinte tainele şi simbolurile aşteptate devine sterilă. Arta lucrează cu sfere ale infinitului, deschise spre lumi impregnate de ideal. Arta de a scrie are în vedere asemenea sfere. Vreau să spun arta de a scrie bine, frumos şi adevărat.

Şi un alt detaliu. Calitatea cititorului nu poate fi desprinsă de calitatea scriitorului. Interconditionarea este prezentă şi infailibilă. Pe de altă parte, „scriitorul nu poate fi definit în termeni ce ţin de rol sau de valoare, ci numai printr-o anume conştiinţă a cuvîntului" — afirmă Barthes. În acest context, ce reguli de lectură se impun ? Limbajul şi valoarea textului capătă, evident, o importanţă deosebită. Mai ales pentru formarea bunului cititor, în termenii văzuţi de Borges. Apoi practica tihnită a lecturii — cum ar spune tot Barthes — porneşte dinspre cultură, acea zonă cu oferte inegalabile pentru spirit. Lectură fără cultură sau cultură fără lectură ? Imposibil.

Indiferent ce se susţine despre relaţia citit-scris sau mai logic despre scris-citit (faţă în faţă scriitorul şi cititorul), ceea ce leagă o parte de alta este aceeaşi căutare (în operă şi în viaţă), căutarea armoniei omului şi a lumii, a armoniei cosmice care, în fond, se poate exprima prin simpla armonie a omului cu sine însuşi, fermecătoare şi mereu căutată. Cartea este o lume, scriitorul care o făureşte este privit de o lume întreagă, iar cititorul se lasă atras de lumea imaginată de el.

Nicolae BUSUIOC

SPAȚII CULTURALE EUROPENE: GERMANIA

Profesorul KLAUS HEITMANN și Basarabia

Extremele se ating, cele opuse (opositi) coincid. Adevărul acestei axiome se verifică încă o dată. Considerăm aleatorii unele evenimente, nu le apreciem la justa lor valoare acum, după revoluție, cînd sîntem supuși unui bombardament intens și continuu de informații, ca și înainte de 1989, cînd membrana cu care ne învelise regimul nu se lăsa penetrată decît de un număr infim de biți.

Un exemplu l-a constituit pentru mine un eveniment care a avut loc la sfîrșitul lunii octombrie a anului trecut: conferirea titlului de **doctor honoris causa** al Universității din București profesorului Klaus Heitmann. O astfel de distincție cinstește, în egală măsură, atît personalitatea căreia îi este acordată, cît și forul care o acordă. Și cum în joc este prestigiul celei mai mari universități din țară, al universității românești, în cele din urmă, cu siguranță publicul larg ar fi dorit să cîntărească și el ponderea acelor **causae honoris** recunoscute și răsplătite astfel. Nu a avut posibilitatea să o facă și evenimentul a trecut în conul de umbră. Prin aceasta nu s-a produs însă iremediabilul. Sînt sigur că apropiata publicare în românește a cîtorva dintre lucrările profesorului Heitmann va furniza publicului suficiente fapte pentru fundamentarea unei opinii corecte. Dar pînă atunci, cred că poate fi utilă o prezentare, fie și sumară, a activității științifice a domniei sale. Utilă și, mai ales, la timpul potrivit, cum se va vedea, sper, la sfîrșit.

Nu am participat, din păcate, la festivitatea care a avut loc în aula Universității din București. Dar am avut ocazia fericită de a-l cunoaște pe actualul director al Institutului de Romanistică al Universității „Ruperto Carola" din Heidelberg. L-am întîlnit pentru prima dată la sfîrșitul anului 1987, cînd, datorită generosului sprijin oferit de **Deutscher Akademischer Austauschdienst**, am reușit să întreprind o călătorie de studii în Germania. Una dintre etapele acesteia a avut ca decor romanticul oraș de pe malul Neckarului. Profesorul Heitmann a fost o gazdă extraordinară, dăruindu-mi din timpul său prețios ore întregi, petrecute în discuții privitoare la acele probleme ale culturii noastre pe care încercam să le aprofundez, ori la orizonturile disciplinelor ce se ocupă cu studiul literaturii în lumea occidentală în genere. Posibilitatea de a lucra în biblioteca Institutului, deosebit de bogată, conținînd un compartiment întreg consacrat culturii române, din țară și din diaspora, mi-a fost facilitată tot de domnia sa. Cu bune rezultate spirituale s-a soldat și participarea la cîteva seminarii ale lectoratului de limbă română, condus de peste zece ani de criticul S. Damian (De fapt, acestea sînt veritabile dezbateri de idei, căci studenții care le frecventează sînt originari din România. Ca atare, subiectele propuse constau în disecarea unor texte literare de maximă valoare, care, în plus, implică probleme de teorie literară ori de filosofie a culturii. De altfel, la aceste seminarii participă mulți doctoranzi ai profesorului Heitmann și intelectuali români rezidenți în Heidelberg. De-a lungul timpului, în acest adevărat cerc intelectual au conferențiat, la invitația profesorului, critici și istorici literari, scriitori din România, precum Ovid. S. Crohmălniceanu, D. Micu, Paul Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu ș.a.).

Am vizitat Institutul de Romanistică, din nou, în noiembrie 1990, tot ca bursier DAAD (acestei instituții îi datorează mulți cercetători și universitari români posibilitatea de a-și lărgi orizontul științific și de a intra în contact cu colegii germani). La sfîrșitul perioadei, l-am rugat pe profesorul Heitmann să-mi acorde un interviu. Domnia sa a acceptat cu bunăvoință și, în ce mă privește, mi-am adunat materialul pregătitor. Din păcate, împrejurări fortuite au împiedicat realizarea proiectului. Nu am renunțat însă definitiv la el. Materialul pe care l-am adunat atunci îmi folosește acum pentru această schiță bio- și bibliografică.

Profesorul Klaus Heitmann s-a născut la 5 iulie 1930 în Mühlheim — Ruhr și a studiat romanistica la Universitatea din Freiburg im Breisgau. Ca student, așa cum a mărturisit recent, a locuit pe Zasiusstrasse, în apropierea domiciliului lui Virgil Mihăilescu, unde și-au avut primul sediu Biblioteca Română și Institutul Român din Germania. În cercul de prieteni români și germani care au trăit nașterea și dezvoltarea celor două instituții, tînărul student a făcut cunoștință cu tezaurul literaturii noastre. Acestei circumstanțe fericite i se datorează interesul pentru limba și cultura română, interes care nu numai că s-a menținut, dar a și sporit o dată cu trecerea anilor.

După terminarea studiilor și trecerea examenului de doctorat, profesorul Heitmann a predat la universitățile din Marburg și din Berlinul occidental, iar din 1971, la universitatea din Heidelberg.

Reputația europeană de romanist i-au adus-o lucrări și studii precum **Fortuna und Virtus** (1958), **Ethos des Künstlers und Ethos der Kunst** (1962), **Der Immoralismus-Prozess gegen die französische Literatur in 19. Jahrhundert** (1970), **Dichtunglehren der Romania aus der Zeit der Renaissance und des Barocks** (1972), **Das französische Theater des 16. und 17. Jahrhunderts** (1972), **Der französische Roman** (1975), **Der französische Realismus von Stendhal bis Flaubert** (1979, tradus și în românește, la Editura Univers, 1983), **Europäische Romantik** (1982, antologie), **Die Antike-Rezeption in den Wissenschaften während der Renaissance** (1983) etc.

În toate, se constată acea erudiție uluitoare, ce distinge în genere știința germană de ieri și de astăzi, o metodică structurată în cele mai mici amănunte, însă deschisă noilor tendințe, și, în sfîrșit, capacitatea de a valoriza rezultatele, ancorînd demersul în reflecția asupra problemelor fundamentale, de maximă importanță, ale teoriei literaturii, ale istoriei culturii și mentalităților. Aceleași caracteristici se manifestă și în studiile și articolele referitoare la cultura și literatura română.

Am lăsat intenționat la urmă cîteva articole scrise de profesorul Heitmann la interval de aproape 25 de ani. Primul se intitulează **Rumänische Sprache und Literatur in Bassarabien und Transnistrien, Die sogenannte moldauische Sprache und Literatur** (Limba și literatura română în Basarabia și Transnistria. Așa-numitele limbă și literatură moldovenești), care a apărut în prestigioasa „Zeitschrift für romanische Philologie" vol. 81/1965. Trebuie să mărturisesc că nu cunosc un alt studiu în care afirmațiile pretins științifice ale „filologilor" de la Moscova și Chișinău să fie atît de meticulos demontate bucată cu bucată (într-un sens, studiul poate fi considerat un exemplu de „deconstrucție", anticipînd cu un deceniu metoda preconizată de un Paul de Man ori Jonathan Culler). În orice caz, cititorul, specialist sau nespecialist, trăiește un spectacol rar, în care elementul principal este ironia superioară, cu atît mai tăioasă, cu cît este inaparentă.

Studiul în cauză a fost deosebit de eficient în Moldova dintre Prut și Nistru, unde a fost etichetat ca subversiv și a fost combătut cu „ardoare revoluționară" (în lipsă de argumente științifice).

În anii 1988—1989, cînd dincolo de Prut se desfășura acea încrîncenată luptă pentru recunoașterea limbii naționale ca limbă oficială, profesorul Heitmann a întreprins o nouă analiză, ce s-a concretizat în articolele: **Erbediskussion und Erberezeption in feren osten der Romania. Eminescu in der moldauischen Sowietrepublik (Discuție asupra moștenirii și receptarea moștenirii în răsăritul îndepărtat al României. Eminescu în Republica Sovietică Moldovenească)**, tipărit în **Das fremde Wort. Studien zur Interdependenz von Texten. Festschrift für Karl Maurer zum 60. Geburtstag** (Amsterdam, 1988), și reprodus în periodicul „Curentul" (al diasporei românești) și **Probleme der moldauischen Sprache in der Ara Gorbaciov (Probleme ale limbii moldovenești în Era Gorbaciov)**, publicat în „Sudost-Europa. Zeitschrift für Gegenwartsforschung" (Jg. 38, Heft 1, 1989), tradus și publicat în „Orizontul" (Chișinău), în iulie-august 1989.

O recunoaștere a meritelor autorului acestor trei studii la trezirea conștiinței naționale între Prut și Nistru a constituit-o invitarea lui la Chișinău, în vara anului 1990, de către Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova.

Titlul de **doctor honoris causa** al Universității din București vine și el să ateste, deci, o activitate științifică de excepție, în sine, dar și pentru noi, românii.

Victor DURNEA

Corespondență din Freiburg

Straja Răsăritului

Un nume glorios. Și vechi. Mare — și vechi — cît o istorie. Cît istoria plămadei noastre. N-a fost urgie, ori cer senin, în umbra bătrînilor Carpați, fără participarea grădinii dintre Prut, Nistru și Marea Neagră. C-au fost migrări, ori năvăliri barbare, nici n-au băgat în seamă Prutul. Cum n-au băgat în seamă Crișurile, Oltul, ori... apa Cîrcinovului. Peste tot — țara aceeași, aceeași populația, limba, aceeași „legea". Tracă în zorii scrisului, daco-romană mai apoi, română azi. Cu firească continuare. În duh, în port, în cînt, în gust, în grai.

La un mileniu de la retragerea lui Aurelian, ultimul cezar stăpîn al locurilor, — vestiții Basarabi, cei dintîi prinți neatîrnați ai „țării", au ținut a marca, cu propriul blazon, marginea de la limanul Nistrului. Și nu-i ținut cu nume mai frumos. Și mai prestant: al dinastiei descălecătorilor!

Bastion al românismului în fața stepei, Basarabia s-a bucurat de speciala solicitudine a voevozilor. În văi, și pe mănoasele-i coline, înfloreau satele vitejilor, plugari și ostași totodată. Vii, herghelii, iazuri, mori, livezi, redeveneau celebre în răgazul dintre două pustiiri. Vadurile Nistrului erau continuu vegheate, de la Cetatea Albă la Hotin, de lanțul fortărețelor. Luptele de pe pămîntul ei au hotărît de-atîtea ori destinul Neamului. Procesiunile credinței, de la Cetatea Albă la Suceava, din Ismail la Iași, urmau și încrucișau căi europene de comerț, dintre care una lăsa Moldova la Tighina. Făclieri ca Donici, Hasdeu, Kogălniceanu, Stamati, Averescu, Stere, ne-au venit în dar de la mazilii și răzeșii Basarabiei. Iar de-or fi fost și încălcări, tot ei ne-au dat haiducii de baladă, ca un Codreanu, Chelea, Novac, ori Gruia Grozăveanu.

Totul, în Basarabia, e românesc: istoria, pămîntul, sălașul populației, limba, voința, aspirațiile, „legea". Altoiul bastard nu s-a prins. Văzduhu-i tot e atît de îmbibat de românism, încît chiar de-ar coloniza-o rușii în întregime, noii „oaspeți" n-ar întîrzia a deveni... români. Sumedenie de militari, savanți, scriitori și diplomați ai țarului au notat acest caracter, iar bolșevicii au mers cu recunoașterea pînă la înființarea „republicii" moldovenești, care atestă astfel, oficial, prezența românească și dincolo de vechiul vad al Nistrului.

O judecată dreaptă cu greu ar înțelege de ce nu ne înapoiază rușii Basarabia. Că au furat-o țarii, mai treacă-meargă: Rusia lor nu s-a făcut decît din rapturi. „Comuniștii" veneau însă cu alte ifose, dar care s-au dovedit doar modă de serviciu. Ei vor, exact ca țarii, să stăpînească lumea. Dar, și în acest caz, mirarea rămîne tot întreagă. Căci ori își ajung scopul, și atunci nu numai Basarabia, ci toată România, Europa întreagă, Asia, America, oceanele, ba chiar... luna și stelele în cap în laba lor; ori pierd „partida", și atunci pierd nu numai Basarabia, dar Rusia însăși se descompune în atîtea țări, cîte nații a robit. Din această dilemă nu iese. Și-atunci ce i-o fi costînd pe ruși să își cîștige — fără nici o pierdere pe plan îndepărtat —, dacă nu dragostea unui prea încercat vecin, măcar scăderea urii lui, și un motiv în plus de propagandă mondială?

Dar problema Basarabiei dă și măsura „independenței" cu care se laudă „guvernul" de la București: nici el, nici „presa" (de el controlată), nici Academia, sau Universitățile, n-au avut curaj să amintească jumătatea de veac de la duioasa revenire a fiicei furate la sînul mamei! Cum n-au avut curaj să ceară „partidului-frate" din Moscova, în însuși numele principiilor marxiste, repararea nedreptății. Mamă denaturată? Ar fi oribil. Ci mai degrabă e de văzut, în această „discreție", lipsa de independență a unui guvern, care nu poate uita cui și cît datorează...

Solidaritate și frăție cu Basarabia au arătat, în schimb, Românii cari, singuri, își pot manifesta liber sentimentele: cei din exil. Cu articole, serbări, memorii, manifestații de stradă.

Dar Basarabia va reveni. Ultimul imperiu colonialist trosnește din toate încheieturile — și se va prăbuși, oricîte cîrji îi vor întinde complicitățile din lumea liberă. Și Nistrul va fi iar hotar...

Petre VĂLIMĂREANU

Cititorii din străinătate se pot abona și direct la redacție, prin depunerea în contul nostru 47.21.71.66.50.10 la B.C. Iași, a sumelor corespunzătoare — în dolari S.U.A. sau echivalent în alte monede convertibile. Zona europeană: 96 dolari S.U.A. (1 an). Zona americană și australiană: 108 dolari S.U.A. (1 an). În abonament este inclus și serviciul de expediere efectuat de redacție.

Redactor șef: IOAN HOLBAN

Redactor șef adjunct: NICOLAE TURTUREANU

Secretar general de redacție: VASILE CONSTANTINESCU

Redacția: Sorin LUPAȘCU ● Bogdan-Mihai MANDACHE ● Ștefan OPREA ● Alexandru PASCU ● Cassian Maria SPIRIDON ● Valeriu STANCU ● Secretariat de redacție: Virginia BURDUJA ● Mariana STANCU ● Carmen VERICEANU ● Contabil șef: Nicolae VECHIU ● Secretare dactilografe: Adela GACEA ● Angelica MORARU ● Sector difuzare: Cătălin NICOLAU ●

Redacția și administrația: Str. V. Alecsandri nr. 8, Iași, 6600

Telefoane. Redactor șef: 981/46433; Redacția și secretariat redacție: 981/13906; Contabil șef și Difuzare: 981/13923.

Poziția în Catalogul Presei Interne: 842.
ISSN: 1220—4560.
Cont în lei la B.C. Iași: 45.10.09.72.
Cont în valută la B.C. Iași: 47,21,71,66.50.10.

Tiparul: S.C. „Dosoftei" S.A., Str. Sf. Lazăr 49, Iași, 6 600.